

A decorative Art Deco frame in white lines on a dark background. It features symmetrical, flowing, and stylized motifs that resemble stylized leaves or feathers, framing the central text.

C. H. SPURGEON

PRAATJES VAN
JAN PLOEGER

PRAATJES VAN JAN PLOEGER

PRAATJES
VAN
JAN PLOEGER

UIT HET ENGELSCH VAN

C. H. SPURGEON

DOOR

C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA

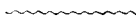
10e DRUK

ROTTERDAM
D. BOLLE

I.

HUIS EN HAARD.

Die woorden huis en haard klinken mij als de schoonste tonen van een welluidend lied. In mijn oor zijn zij nog liefelijker dan het luiden der dorpsklok op den trouwdag voor het jonge paar, want hun toon is voor oor en hart, als de klank van het zuiverst zilver. Of er maar stroo op het dak ligt, of dat er torens bovenuit steken, te huis is te huis en de beste plaats ter wereld. Geen groen is mij liever dan het huislook en mos op mijne dakpannen, en het sjilpen van musch en zwaluw, als zij hun nest aan mijn huis bouwen, is muziek in mijne ooren. Iedere vogel heeft zijn eigen nest lief; de uil houdt zijn bouwval voor een ondermaansch paradijs en de vos rekent zijn hol in den heuvel een vorstelijk bergkasteel. Als mijn meesters bles zijn stal ruikt, heeft hij geen zweep meer noodig en zet hij al zijn stoom bij om te huis te komen; en ik zelf ben niet veel anders, want de weg naar huis is het beste pad, dat ik ooit gezien heb. Ik zie liever den rook uit mijn eigen schoorsteen dan het vuur op eens anders haard; en ik ben enkel bewondering als ik 's avonds van ver de blauwe wolkjes uit de schouw zie opgaan als een lint van zilver tegen het donker groen. Een koude aardappel op mijn eigen tafel smaakt mij nog wel zoo goed als gebraden vleesch bij mijn buurman, en geen bloem ruik ik liever dan de kamperfoelie om mijn eigen deur en venster. Als gij eens een dag uit zijt, zetten uwe vrienden het beste beentje voor, en toch zijt gij niet te huis.

„Doe alsof gij te huis waart,” zeggen zij, omdat ieder weet,
dat men op zijn gemak is, als men zich tehuis gevoelt.

Geen Oost of West
Maar t'huis is 't best.

Immers te huis is men t'huis en wat wil men nog meer? Daar zit niemand u de brokken uit den mond, al hebt gij nog zoo'n honger, en er is daar geen gevaar van in een klam bed gestopt te worden. Te huis is men koning; daar durft men zijn hoofd omhoog houden, zonder door iemand voor trotsch te worden aangezien. Ieder haan heeft vrij kraaien op zijn eigen mesthoop, en een hond is een leeuw op zijn eigen grond. Een straatveger wordt een heer, zoodra hij zijn deur binnen is. Bij eigen haard heeft men niet op zijn woorden te letten als stond er een verspieder op den loer; daar heeft men van zijn hart geen moordkuil te maken, maar het is vrijheid blijheid als men aan zijn eigen tafel en bij zijn eigen vuur zit. In Gelderland en Utrecht zijn heerlijke gezichten, maar ik kan u iets laten zien, dat in mijn oog honderdmaal fraaier is, het is mijn eigen klein zindelijk huisvertrek, als de ketel over 't vuur hangt en de damp er uit opgaat, en mijn vrouw mij wacht met de gedekte tafel, en mijn kinderen van verlangen en vroolijkheid rondspringen als jonge lammeren. Het is vreemd, en misschien begrijpt of gelooft gij het niet, maar al mijn jong volkje is een lust om te zien, altijd waren zij kloeker en fraaier dan andere kinderen van hun leeftijd en nooit hebben wij ze zoo lastig kunnen vinden als de kinderen van onze bureu. Met mijn buurmans kinderen had mijn vrouw het de helft van den tijd niet uitgehouden, maar ons eigen goedje maakt haar nooit moe, en ik geloof, dat het alleen daarvan komt, dat zij onder ons eigen dak zijn geboren. En zoo gaat het met alles. Geen weg lijkt mij zoo fraai, wel twintig uren in 't rond, als die waaraan ons huisje ligt: en mijn tuin is alles, wat een tuinman wenschen kan, om geene andere dan

deze deugdelijke reden, dat hij zeker en zonneklaar een deel is van ons oud en goed tehuis.

Ik kan maar niet vatten, hoe zoovele arbeiders en werklieden hunne avonden in een herberg slijten, dat het bij eigen haard zooveel goedkooper en beter is. Uur aan uur zitten zij bij het glas, en slaan onzin en ergernis uit, en vergeten, dat er te huis liefhebbende harten en hongerige magen naar hun t'huis komen hunkeren. Hun geld, dat eigen volk ten goede moet komen, smeert de herbergkas, in plaats van vet te brengen in eigen pot. Zulke gasten moeten de zweep voelen, en allen, die hen verlokken en aanmoedigen, met het dikke eind eene dubbele portie hebben. Alle kroegen zijn slecht, de beste is niet beter dan zijn buurman, te zamen zijn zij de vloek van het land, en het best, dat men er mede doen kan, is ze uit te roeien als sprinkhanen en meikevers.

Een getrouwd man moet naar niets zoozeer verlangen en trachten, dan om te maken dat zijn huis en haard eene goede, gelukkige en heilige plaats worde. Het is een slechte vogel, die zijn eigen nest bevuilt, en een slecht man, die zijn huisgezin ongelukkig maakt. Ons huis moet een klein heilgdom wezen met het opschrift: „Heiligheid des Heeren” boven de deur; maar ook dan deugt het er niet, als het er is als in eene gevangenis, enkel regel en orde maar geen greintje liefde of genoegen. Het gehuwde leven is niet een en al suiker, maar genade is machtig om zuurheid en bitterheid uit het hart te weren. Godzaligheid en liefde kunnen een man maken als een vogel in een heg, die tussehen doornen en bramen zelf zingt en anderen aan het zingen brengt. Het moet eens mans behagen zijn om zijne vrouw te behagen, en de zorg der vrouw om voor haren man te zorgen. Wie goed is voor zijne vrouw is daardoor goed voor zich zelven. Ik vrees dat er niet weinigen leven naar den regel: ik ben ik, en dan valt er over huiselijk geluk niet veel meer te praten. Als man en vrouw het juk

gelijk dragen, kijk, dan weegt het nauwelijks op de schouders; maar ieder tweetal is een paar, en wat slecht sluit geeft enkel ongemak. Waar men huis en haard liefheeft, is er alleen strijd, wie het meest tot aller geluk zal bijdragen. Een waar te huis is een Bethel, nooit een Babel. De man des huizes moet de band des huizes zijn; een hoeksteen, die alles te zamen houdt, geen molensteen, die drukt en schuurt en vermorzelt. Onvriendelijke en heerschzuchtige huisvaders moeten nooit meenen, dat de Christennaam hun toekomt, want zij leven in openlijken strijd met 's Meesters geest en geboden. Toch moet er in huis orde en regel zijn, liefde is niet wanordelijk en godzaligheid geene bandeloosheid. De vader des gezins moet de teugels niet uit de handen geven, anders ligt de wagen spoedig in de sloot. Goedheid en standvastigheid zijn geen tegenvoeters, maar barschheid en sulligheid sturen het huishouden even erg in de war. Waar de kinderen de baas zijn is het geen te huis meer, maar een voorportaal der hel. Gelukkig hij, die gelukkig is in zijne kinderen, en gelukkig de kinderen, die in hun vader gelukkig zijn. De vadersnaam brengt nog de wijsheid niet aan. Er zijn vaders, die als Eli door slapheid hunne zonen slecht maken. Wie de roede ontziet, zal uit zijne kinderen eene roede en kruis zien groeien. Salomo zegt: „weer de tucht van den jongen niet en gij zult zijne ziel redden.” Ik voor mij geloof niet, dat velen nu wijzer zijn dan Salomo, al zijn niet weinigen het in hunne eigene oogen. Het veulen moet jong zijn meester kennen of het wordt een onhandelbaar paard. Sommige vaders zijn vuur en vlam bij de kleinste overtreding en maken hunne kinderen duivels en het huis eene hel. Is er geen wind dan wordt de molenaar lui, maar te veel wind stormt den molen onderst boven. Wie in toorn slaat, slaat meestal mis. Als God ons helpt om de teugels te houden, voelt het paard geen pijn en de wagen blijft in het spoor. Wanneer ons huis naar Gods woord bestuurd wordt dan kunnen engelen bij ons herberg vinden en zich te huis gevoelen.

Huismoeders moeten beseffen, dat te huis hare eigenlijke plaats is en dat het geluk des huizes vooral van haar afhangt. Het is een slechte vrouw, wier tong den man het huis uitdrijft. Het is erger dan lastig, als de tong der vrouw altijd een klappende zweep gelijkt. Een vuil, slordig, praatziek wijf is juist goed om haar mans hoofd op hol te brengen, en als hij half zinneloos in de kroeg zijn heil zoekt, is zij er de schuld van. Er is geen te huis meer, waar de vrouw, in plaats van voor haren man eerbied te hebben, hem altijd met tegenspraak en bitterheid kwelt. Zulke vrouwen zou men kunnen toewenschen, dat zij zoovele zweren en puisten op de tong als tanden en kiezen in den mond hadden. De Heer beware ieder voor eene vrouw, die een engel op straat, eene heilige in de kerk en een duivel te huis is. Ik heb zulk bitter kruid nooit geproefd, maar ik beklaag in mijn harte den man, die het voor een dagelijksch gerecht heeft.

Toon mij een liefhebbend huisvader, eene goede moeder en brave kinders, en het beste span paarden kan mij in geen jaar ergens heenbrengen, waar iets schooners te zien is. Een waar te huis is het beste van alle inrichtingen. Een ander zoek eene plaats in tweede of eerste kamer, ik ben in mijne huis-kamer meest tevreden en het best op mijne plaats. Een ander zoek het land te hervormen, ik wies liefst in mijn eigen tuintje, en vorm liever mijn eigene kinderen, om in huis en in de gemeente des Heeren op hunne plaats te zijn. Volks-vrijheden zijn iets voortreffelijks, maar ik twijfel of ik vrijheid heb daarvoor den tijd te geven, die mij aan het vrij bezit van mijn eigen huisje kan helpen. Van de grondwet versta ik niet veel, maar als zij waarlijk ten doel heeft, om allen, arm en rijk, een vrij en vredig te huis te geven, dan zeg ik met mijn gansche hart: „leve de grondwet.”

Er zijn landen, die vrij heeten, en christelijk bovendien, waar geheel het lot en de toestand der armen niet door liefde

maar door eene wet worden geregeld. Die wetten, door mannen van de studeerkamer op algemeenheden gegrond, zijn in de toepassing op bijzondere gevallen niet zelden de wreedheid verpersoonlijkt, en scheppen toestanden, in ellende der neger-slavernij gelijk. De hoofdzaak in die wetten is een geweldig opbreken van het te huis der armen en het dwingen van gezinnen om eigen huis en haard met een openbaar armen-werkhuis te verwisselen. Moge ieder land, dat zulk een gruwel niet kent, door den rijkdom der liefde van de gemeente des Heeren bewaard blijven voor dit wettelijk verwoesten van het dak des armen. Om het goed recht der armen te bepleiten, zou ik een redenaar willen zijn; en het woord des Heeren: „al wat gij wilt, dat u de menschen doen, doet hun ook alzoo,” zou mijn thema zijn om tot mijn laatsten adem voor een eigen te huis ook voor het behoeftigst gezin te ijveren. Indien ik geen te huis had, zou de wereld mij niets meer dan eene groote gevangenis zijn. Wie van andere landen wonderen wachten, ik hoop, dat hun rollende steen mos zal gaderen en de vreemdelingschap hun nimmer berouwen; maar ik ben als was ik met mijn been aan mijn eigen huis geketend. Australië roeme op zijne goudvelden, Amerika op zijn vrijheden, en ieder land roeme zijn eigen roem, maar om mijn huis en mijn haard blijf ik zeggen: mijn oud Nederland bovenal!

II.

GOEDHARTIGHEID EN VASTHEID VAN KARAKTER.

Wees niet enkel suiker, of men smult u op, maar wees ook niet enkel edik, of men spuwt u uit. Er is in alle dingen een middenweg en alleen domkoppen kiezen de uitersten. Het is geen vereischte, dat wij enkel rots of zand, enkel ijzer of was zijn. Gij behoeft niet ieder op den schoot te hangen als een lastig schoothondje, noch iedereen aan te vliegen als een grimmige werfhond. Het menschdom bestaat uit zwarte en blanke en tusschenliggende kleuren, en zoo hebben wij ook met allerlei karakters en humeuren de levensreis te maken. Sommige menschen zijn zoo gemakkelijk als een oude schoen, maar ook niets meer waard dan zijn weerga; en anderen vatten bij de kleinste belediging vuur als tonder en zijn te vreezen als buskruit. Een knecht te hebben, die den ganschen dag over de werf loopt, norsch als een beer, die de huid van zijn kop stiet, zuur als lemoensap, scherp als een scheermes, en met het bullegezicht van een slagershond, is zoo vervelend als lastig, maar toch kan zoo iemand nog zijn goed hebben en in alle gevalle een man zijn, maar papzachte Teunis, die zoo groen is als gras en buigzaam als een wilgentak, is niemands gading en ieders aanstoot. Een man moet een ruggestreng hebben, hoe zal hij anders het hoofd rechtop houden, maar zijn rug moet buigzaam blijven, of anders stoot hij zich het hoofd vol builen.

Er is een tijd van toestemmen en een tijd van weigeren.

Wie zich tot een ezel maakt, zal ondervinden dat ieder op hem rijden wil; en willen wij geëerd en geëerbiedigd blijven, dan moeten wij toonen, dat wij over ons zelve wat te zeggen hebben en ons niet door iedereen het zadel op den rug laten leggen. Wanneer wij het iedereen naar den zin willen maken, zijn wij als een pad tusschen de tanden van een egge, en hebben geen oogenblik rust. En zijn wij zoo goed, dat wij buurmans gek worden, dan dankt ons op het laatst niemand meer en wij doen ruim zoo veel kwaad als goed. Wie voor schaaap speelt zal spoedig bemerken, dat niet alle wolven dood zijn. Gaat iemand op den grond liggen, dan kan hij zeker zijn dat anderen op hem trappen. Wie de rol van muis kiest, zal spoedig de kattentanden in zijn vleesch voelen. Als gij toelaat, dat uwe bureu hun kalf u op de schouders werpen, zullen zij er eer gij 't weet, hunne koe zoeken bij te leggen. En is het nu waar, dat wij onze naasten moeten behagen tot zijne stichting, zijne stichting kan er niet beter door worden, dat wij karakterloos handelen.

Wij hebben altijd oude vossen in de buurt, wier mond naar jonge ganzen watertandt, en als zij deze door vleierij kunnen inpakken, dan zullen er spoedig de noodigen naar hunne maag verhuizen. Welk een beste goede kerel zult gij voor een tijd heeten, als gij uwe goede vrienden met u laat sollen, maar als Benjamin zult gij den beker in uw zak vinden. En als gij dan in 't nauw zit, zullen deze vrienden u in den pekel laten en zeggen: „Goede reis, man, ik heb mijn appels in den kelder.” En die wat beter zijn dan de slechtsten, zullen u met wenschen en niets meer afschepen, en gij zult ondervinden, dat een kat meer noodig heeft dan praatjes, en dat woorden uw brood droog en uw zak ledig laten. Pluimstrijkers en die u honing om den mond smeren bedriegen u of hebben u hoog noodig, en als zij de citroen goed hebben uitgeknepen, gooien zij de ledige schil weg, zoover zij maar kunnen. Daarom wees wijs

en zie uit uwe oogen voor gij een sprong neemt, anders kon een goede raad van een vriend u wel eens meer kwaad doen dan de laster van een vijand. „De onnoozele gelooft alle woord, maar de kloekzinnige merkt op zijnen gang.” Ga met uwen naaste, zoover als uw geweten gewillig medegaat, maar laat hem alleen reizen, zoodra uw geweten als eksteroogen gaat steken. Vang met uwen vriend aan, zooals gij gezind zijt het met hem vol te houden, en laat hem tijdig bemerken, dat gij niet van koekdeeg zijt, maar zelf uw gezond oordeel hebt, en dat gij het denkt te gebruiken ook. Keer den wagen, zoodra gij bemerkt, dat gij op een doolweg zijt, en rijd den kortsten weg naar huis. Het middel om niet tot groote misstappen te vervallen is voor de kleinen te waken; keer daarom, als gij ziet, dat het mis gaat, altijd zoo in tijds, dat uw vriend u niet met zich van den wal in de sloot helpt. Beter is het een bekende of vriend te verliezen dan zijn goeden naam, en misschien daarbij tijdelijk en eeuwig geluk op het spel te zetten. Schaam u niet, als anderen u op het pad keerweer naar huis zien gaan. Laat men u weerhaan noemen, als gij daarmede uit een verkeerden koers komt; beter met schande te keeren dan voor altijd te branden. Laat niemand u overreden, dat het goed kan zijn uzelfen te gronde te richten; — men koopt de gunst te duur, als men zich zelven wegwerpt, alleen om anderen genoeg te doen. Zet uwe voeten schrap op de plaats, waar gij meent te moeten standhouden, en laat u door niemand van het rechte spoor afdringen. Leer op zijn tijd „neen” zeggen, dat zal u meer voordeel aanbrengen dan vlug Latijn te kunnen lezen.

Een allemansvriend is meestal niemands vriend, of wel: in zijne onnoozelheid berooft hij zijn gezin om vreemden te helpen en wordt bedelaars een metgezel en broeder. Edelmoedigheid eischt evenzeer als alle andere zaken een wijs beleid, en niet weinigen die edelmoedig willen zijn, deden verstandig als zij op eene goede school dat beleid wilden leeren. Een goedhartig

mensch is soms zeer wreed jegens zijne eigene kinderen, daar hij hun het brood uit den mond neemt en het geeft aan volk, dat zijne edelmoedigheid hemelhoog verheft, maar achter zijn rug hem uitlacht om zijne dwaasheid. Zeer dikwijls verliest hij, die geld uitleent, zoowel zijn geld als zijne vrienden, en hij die voor anderen borg wordt, is zelf nooit veilig. Als gij een goeden raad van Jan Ploeger wilt aannemen, wees dan nooit borg voor meer dan gij kunt missen en ook bereid zijt te verliezen. Gedenk hoe ook de Schrift zegt: „Als iemand voor een vreemde borg is geworden, hij zal zekerlijk verbroken worden, maar wie degenen haat, die in de handen klappen, is zeker.”

Wanneer ons eene belediging ontmoet, behooren wij dat kwade met christelijke zachtmoedigheid te verdragen, maar er is niets, dat ons noodzaakt, om te doen als voelden wij eene belediging of schade niet, want zoo iets zou enkel onze vijanden uitlokken om ons nog eens en harder te slaan. Die zich tweemaal door een en denzelfden persoon laat bedriegen, is half zoo slecht als de schelm zelf, en evenzoo is het met iedere andere belediging. Wanneer wij onze rechten niet laten gelden, is het eigen schuld als wij er van beroofd worden. Paulus was geheel willig om geeselslagen te ontvangen in den dienst zijns Meesters en te zijner eere, maar hij vergat daarom niet het der onrechtvaardige overheid te zeggen, dat hij Romeinsch burger was; en toen nu die groote heeren hem heimelijk uit de gevangenis wilden laten vertrekken, was het zijn woord: „Niet alzoo, dat zij zelven komen en mij uitgeleide doen.” Een christen is een zachtmoedig man, maar hoe zachtmoedig, hij blijft man. Er zijn er maar al te velen, wien men deze dingen niet behoeft voor te houden, want zij vliegen uit zichzelf reeds op als buskruit, indien zij maar gissen, dat iemand er aan denkt om hen niet naar behooren te behandelen. Lang voor dat zij weten of er een dief op het erf is, hebben zij de

vensters reeds open en is het oud geweer reeds afgevuurd. Naburen van deze soort zijn niet gewenscht en zijn gevaarlijk. Men zou even goed rustig op de hoornen van een stier kunnen zitten, als rustig nevens hen wonen. Sluit geen vriendschap met iemand van een toornigen aard en ga niet verder dan volstrekt noodig met een man van opvliegend karakter. „Hij die traag tot toorn is, heeft groot verstand, maar wie haastig van geest is verheft de dwaasheid.” „Hebt gij eenen man gezien, die haastig in zijne woorden is, van een zot is meer verwachting dan van hem.”

Ik heb in mijn leven enkele onverzettelijke koppige menschen gezien, die noch naar rede noch naar goede woorden willen luisteren. Een mijner bekenden heeft een bulhond, en hij heeft meer dan eens mij gezegd, dat als dit dier iets tusschen zijne tanden krijgt, hij het nooit weder loslaat en dat men hem den kop zou moeten afsnijden, om het weder vrij te krijgen; zulke karakters zijn er ook onder menschen, en geenen, die mij meer geplaagd en soms bijna enkel gal gemaakt hebben. Men zou eer een vlegel in een dorschmachine tot stilstaan kunnen overreden, of een klinker tot marmer praten, dan hen bewegen om naar rede te luisteren. Een moorman wit te wasschen en een luipaard zijne vlekken ontnemen, is niets in vergelijking met het tot inkeer brengen van menschen van zoo koppigen geest. Of zoo iemand gelijk of ongelijk hebbe, gij zoudt eerder een heuvel in Gelderland kunnen bepraten, om naar Amsterdam te wandelen, dan hem van gedachten doen veranderen, als hij eens zijne zinnen op iets heeft gezet. Wanneer iemand recht en waarheid aan zijne zijde heeft, dan is dat staan op zijn stuk iets groots, want het is, zooals onze leeraar zegt, de stof, waarvan de martelaars gemaakt zijn;” maar als een onwetende dwaaskop zoo zijne stugheid toont, dan maakt hij martelaars van allen, die met hem omgang hebben. De oude baas Ossendrecht zwoer, dat hij

een spijker met zijn vuist in eene eiken plank zou slaan, maar maakte alleen zijn hand voor geheel zijn verder leven onbruikbaar; en omdat hij zijn graan niet kon verkoopen voor den prijs die hem in het hoofd zat, liet hij het liever door de ratten wegvreten. Wie zijne akkers ziet, ziet zijne stijfhoofdigheid, want elken dag herhaalde hij muurvast de gelofte: „dat hij niets met die nieuwigheden, waarmede anderen zoo wegloupen. wil te doen hebben,” en daarom heeft hij nu ook den slechtsten oogst van het gansche dorp. En wat nog erger is dan dit, is, dat hij in eene vlaag van woede zijne dochter uit zijn huis heeft verdreven en er haar den toegang van ontzegd, omdat zij zich bij de afgescheiden gemeente had aangesloten. Nu heeft hij, ik ben er zeker van, innerlijk over zijne overijde gramschap berouw, maar geen haarbreed wil hij toegeven, en hij blijft er bij, dat hij ze nooit weder wil zien of toespreken, ofschoon het hem reeds een- en andermaal is gezegd, dat zijn kind op haar sterfbed ligt en reikhalzend naar hem verlangt. Wie onbezonnen geloften doet, doet nog beter als hij ze verbreekt dan wanneer hij aan zijne boosheid vasthoudt. Wie in niets verandert, wordt nooit beter, en wie niet op zijn tijd weet te wijken, zal nooit overwinnen.

In den omgang met kinderen behooren wij zachtheid aan standvastigheid te paren. Zij moeten niet altijd hun zin hebben, maar ook niet altoos gedwarsboond worden. Geef een varken als het knort en een kind als het schreit, en gij zult een puik van een varken, maar een bedorven kind hebben. Een man, die op een trompet leert spelen en een bedorven, altijd dreinend en kneizend kind zijn onplezierige huisgenooten en zelfs lastige naburen; en als wij niet goed toezien, zullen onze kinderen zulk een last voor ons zelve en zulk een plaag voor de bureu worden. „De roede en de bestraffing geeft wijsheid, maar een kind, dat aan zichzelf gelaten is, beschaamt zijne moeder.” Als wij nooit hoofdpijn hadden van het bestraffen onzer kleine

kinderen, zullen wij te meer hartepijn hebben, als zij zijn groot geworden. Strikte waarheidsliefde moet onze regel zijn in al onzen omgang met de kleine; ons ja moet ja, en ons neen neen zijn, en dat naar de letter en altijd. Beloof niet iets aan een kind en kom het niet na, hetzij uwe beloften een vermaak of eene kastijding gelden. Wil gehoorzaamd zijn, het koste wat het koste, want ongehoorzame kinderen zijn voor zich zelve allerongelukkigste kinderen, het is dus nog meer in hun belang dan in het uwe, dat gij hen gehoorzaam leert zijn. Laat gij eenmaal de teugels des gezags varen, dan zal er eene zware wijs op zijn om ze weder in handen te krijgen, want wie A gezegd heeft moet ook B zeggen, en zoo zijns ondanks tot Z komen. Wij moeten onze kinderen niet tot toorn verwekken, opdat zij niet ontmoedigd worden, maar wij moeten ons gezin in de vreeze des Heeren besturen, en dat doende mogen wij ook op zegen hopen.

Sedert ik begonnen ben mijn schrijven in druk te geven, had ik overvloedige en heerlijke gelegenheid om en mijne vastheid van karakter en mijne zachtzinnigheid te toonen, want ik heb in dien tijd goeden raad bij schepels thuis gekregen. Openlijk breng ik daarvoor den gevers dank, zooals onze burgemeester gewoon is te zeggen, en ik ben bereid om bij wijze van dankbetoon er een en anderen goeden raad voor terug en in ruil te geven, want ik kan niet anders zeggen, dan dat het goed en lief, ontzettend vriendelijk is, dat men mij op allerlei wijze en toon zooveel goeden raad heeft gegeven, dat mij er het hoofd van omloopt. Gaarne zal ik uit het goed gemeente, al is de overvloed wat overmild, opnemen wat mij dienen kan, en houd ik mij ook aan mijn eigen stijl, omdat die mij het best voegt, mij er toch zoo wijs mede maken als ik kan. Wilde onze ontvanger, die zulk een vriend van verzen maken en lezen is, mij zijn Bilderdijk en Tollens of van Alphen leenen, dan voegde ik er zelfs hier en daar een versregel als

een bloem in den ruiker bij, maar op dit punt durf ik niets beloven, want het is juist oogsttijd en dan is er meer te doen met de sikkels dan met rijmwoorden. Wat het mij wat moeilijker maakt, is dit, dat al mijn lieve raadgevende vrienden elkander zoo tegenspreken, alsof de wind uit alle vier de hemelstreken te gelijk woei. De een zegt, dat ik sobere kost lever en onder een verdichten naam, want dat de stijl niet onbeschaafd genoeg is voor een boer; en een ander beweert, dat de inhoud uitnemend is, maar de vorm zoo onbehouden, dat het wonder is, dat iemand het drukken en uitgeven wilde. Welnu, ik zal al mijn raadgevers de aandacht en eere geven, die ze waard zijn, en daar enkele muizen stoutmoedig genoeg zijn geweest om hun nest te maken in het oor van de kat, rekent hij er op, om dezen ook hun beurt te geven, en een stuk te schrijven over het gratis raadgeven, waarbij dan wederzijds hun ook de ooren misschien wel eens jeuken zullen.

III.

GEDULD.

Geduld is beter dan wijsheid en een ons geduld heeft ruim zooveel waarde als een pond verstand. Alle menschen zijn lofredenaars van geduld, maar ieder lofredenaar heeft het daarom nog niet in eigendom. Het is een goed kruid, uitnemend tegen alle kwalen en ziekten, en daarom weet ieder oud moedertje er van te vertellen en het aan te prijzen; maar het wast niet in allemans tuin en daarom is het gemakkelijker te prijzen dan het machtig te worden. Als vleesch en beenderen ons vol pijn zitten, is het heel natuurlijk, dat wij evenzeer morren en klagen, als een paard den kop schudt, wanneer hem vliegen plagen, of een wiel rammelt, wanneer de spaken los zijn. Maar bij den Christen behoort wat natuurlijk is niet levensregel te wezen, of wat waarde had anders het geloof. Indien een soldaat zich niet beter op den oorlog verstaat dan een boerenknecht, doet hij zijn uniform schande aan. Wij verwachten, en met recht, meer vrucht van een appelboom dan van een doornstruik. De leerlingen van een geduldig en zachtmoedig Zaligmaker moeten iets hebben van 's Meesters zin en geest. Klem de tanden op elkaar en doorsta de pijn, is een oude goede raad, maar wie weet te zingen, als hij pijn lijdt en kruis draagt, houdt zich toch beter. Als wij niet blind zijn voor het feit, dat wij paarden zijn, die den

wagen soms al heel wonderlijk trekken, zullen wij moeten erkennen, dat de zweep ons meer gespaard dan dubbel op de ribben gelegd wordt; en dat de slagen die ons treffen, zoo ze al een oogenblik pijn doen, tot het been niet doordringen. Doorstane pijn is genot en vermeedert den schat onzer ervaring. Het past ons niet om al te zuur te zien, als wij voor een tijd in Egypte moeten dienen, daar wij immers met zekerheid weten, dat wij een God hebben, die er ons met zilver en goud beladen weder zal uitvoeren.

Ongeduldige zielen kweeken hunne ellenden als kasplanten, en wieden met eigen hand uit, wat hun rust en genot kan geven. Zorgen en kommer zijn ongenoodigde gasten, maar tobbers zenden zelf het leed een wagen te gemoet om het als gast te huis te halen. Er zijn er heel wat, op wie toepasselijk is: zij komen weenende ter wereld, leven al klagende, en sterven van teleurstelling. Zij kauwen de pillen, wier bitterheid zij zelfs niet gegist zouden hebben, als zij ze maar met een kop water en eenig geduld hadden doorgeslikt. Alle last, die een ander draagt, schijnt hun licht, en eigen vederen wegen hun als lood. Hoort men hen spreken, dan zijn zij altijd stiefkind. Zij worden altijd op de teenen getrapt, de sneeuw ligt het dichtst voor hun deur en de hagelsteen rammelen bij hun het luidst op de glazen. Wie echter het ware van de zaak weet, zal moeten erkennen, dat het kwaad, waarover zij zoo pruttelen, voor drie vierde in hunne verbeelding bestaat. Velen zouden het leven vrij wat gemakkelijker doorkomen, als zij hun eigen leed en last meer in zijne ware gedaante wisten te bezien. Een klein takje van het geurig kruid tevredenheid in de soep der armen, maakt het kooksel smakelijker dan de rijkste schildpadsoep. Bij geluk heb ik die plant in mijn eigen tuin, maar door den laatsten harden winter zijn er zooveel toppen van dood gegaan, dat ik er moeielijk meer aan iemand van kan meedeelen. Wie het kruid van noode

heeft, volg den raad Matth. 25 : 9 gegeven, hij ga heen tot de verkoopers en koope er van voor zich zelve. Genade is de rechte grond, waar het wast en tiert, maar toch heeft het nog altijd noodig om met de wateren van de fontein der hemelsche liefde besproeid te worden.

Arm te zijn is juist niet aangenaam, maar erger dan dat wordt op zee ervaren. Nauwe schoenen knellen licht, maar voor kleine voeten zijn ze niet hinderlijk; indien wij dus beperkte middelen hebben, laat ons klein van begeeren zijn. Armoede is geen schande, maar schandelijk is het om ontevreden te zijn met zijn lot. In menig opzicht zijn de armen er beter aan toe dan de rijken, want moet de arme man naar vleesch voor zijn maag zoeken, hij zal dat eer vinden dan de rijke, die naar een maag moet zoeken voor zijn gebraad. De tafel der armen is spoedig gedekt en zijn arbeid bespaart hem de kosten van pikante saus. De beste geneesheeren zijn Dr. Matig, Dr. Rustig en Dr. Vroolijk, en menige vrome bouw knecht heeft al deze drie heeren te vriend en ten zijnen dienste. Overvloed maakt kieskeurig, maar honger ligt nimmer met den kok overhoop. Hard werk geeft een gezonde maag en een ons gezondheid is meer waard dan een zak diamanten. Het is niet de hoeveelheid, die wij bezitten, maar de hoeveelheid die wij genieten, welke ons geluk bepaalt. Er is meer zoet in een lepel suiker dan in een vat azijn. Niet de hoeveelheid goed, maar Gods zegen op onze bezitting maakt in waarheid rijk. „Een maal van moeskruiden met vrede, is beter dan een gemeste os en twisting daarbij.” „Beter een weinig met de vreeze des Heeren, dan groote rijkdom en twisting daarbij.” „Een weinigje hout doet mijn kachelkje gloeiend staan, waarom zou ik dan morren, omdat niet alle bosschen mijn eigendom zijn.

Als tegenspoeden komen, baat het ons niets of wij al tegen God opstaan en op Zijne Voorzienigheid smalen, want wie zoo dwaas is, slaat zijne verzenen tegen de prikkels en maakt zijne

voeten onbruikbaar. Het geboomte buigt voor den wind en er is voor ons geene betere wijsheid. Telkens als een schaap blaait, verliest het een mondvul, en zoo dikwijls als wij klagen, verbeuren wij een zegen. Grommen is een bedrijf, dat geen voordeel geeft, maar geduld heeft een gouden hand. Al wat als kwaad ons kan overkomen, is uit den aard der zaak kortstondig, want ons leven is hier slechts eene handbreed gesteld. Maar niemands leven was enkel tegenspoed, want na regen komt zonneschijn, en alle zwarte kraaien hebben vleugels; op elken winter volgt eene lente, en er is geen nacht, die niet den morgen aanbrengt.

Al doet de storm zijn beste best,
Toch moet hij rusten gaan op 't lest.

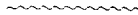
Als de eene deur voor ons wordt gesloten, opent God weder eene andere. Gelukken de erwten niet, dan zijn de boonen zooveel te beter. Hebben wij één hen, die hare eiers verlaat, eene andere ook weder broeit ze allen tot één toe uit. Alle dagen hebben hare lichtzijde, en een zorgend God is ons overal nabij. Ook bij den ergsten vloed blijft er een droog plekje, waar tevredenheid haar voet weet te zetten, en ware er ook geen enkel, dan zou zij het zwemmen leeren.

Vrienden, laat ons naar den raad der oudjes, geduld en gortwater gebruiken, liever dan een bromkou vatten en anderen door ons murmureeren aan te steken met dezelfde kwaal. Het beste geneesmiddel in tegenspoed is onderwerping aan Gods leiding en bestuur. Waarvan niemand ons kan bevrijden, dat moeten wij in stilte lijden. Kunnen wij al soms geen vleesch of spek krijgen, laat ons God danken, omdat er toch altijd aardappelen en kool in den tuin zijn. Moeielijk is de harde noot te kraken, maar zij heeft een te zoeter kern. „Alle dingen werken ten goede mede degenen, die God liefhebben.” Al wat

van den hemel komt, is vroeger of later goed voor het land, en al wat van God komt, is waard dat wij het dankbaar aannemen, al is het eene roede. Zoo als wij van nature zijn, kunnen wij evenmin op zorg en kommer gesteld zijn, als de muis op de kat kan verlieven; maar toch kunnen wij evenals Paulus door genade in de verdrukking leeren roemen. Verlies en kruis zijn zwaar te dragen, maar als onze harten recht voor God zijn, is het wonderlijk hoe licht ons juk wordt. Door lijden tot verblijden, is de regel van het Godsrijk en daar ons nooit de belofte gedaan is, dat wij in een gemakkelijk rijtuig naar den hemel zouden rijden, is er geene reden voor ons om ontevreden te zijn, dat wij den weg zoo moeielijk vinden, als hij reeds voor onze voorvaders was. Alles is goed dat goed eindigt, daarom laat ons moedig en vroolijk het ploegijzer ook in de zwaarste klei zetten, denkende aan de vreugde van den oogst, en zoo ons werk al zingende doen, terwijl anderen het hoofd laten hangen en zuchten.

IV.

BUURTPRAATJES.

Onder de zaken, nu nog gelukkig alleen in kabinetten van oudheidkunde te vinden, behoort ook een toom of mondsloot, die men voor meer dan honderd jaar op sommige plaatsen bezigde, om het vrouwen te beletten, dat zij het met hare tong man en bureu al te lastig maakten. In die goede, oude tijden hebben de menschen al wondere dingen bedreven en gedaan. En of nu deze tongbedwinger een staaltje was van hetgeen men de wijsheid der vaderen blijft te noemen, of een bedenkfel van noodelooze wreedheid, laat ik aan ieders beter oordeel over.

„O, het is niets, — het is maar eene vrouw, die te water gaat,” is een boos en spijtig gezegde uit diezelfde dagen, dat even als de mondklem moest beduiden, dat het vrouwengebabbel een wereld van onheil brouwt. Is dit laatste zuivere waarheid of valt er op af te dingen? Jan Ploeger doet bij voorkeur het laatste, want hij moet er rond voor uitkomen, dat hij maar slechts een geheim bewaren kan en dat een praatje van vriendschap hem zoo lief is, als het iemand zijn kan. Maar waarvan hij niet houdt, is het kwaadspreken en lasteren, dat voor velen de honing van het spreken schijnt. Eenvoudige boer als hij is, zou hij de vraag door wijzer dan hij zelf is willen hooren beantwoorden, of vrouwen op dit punt werkelijk zooveel schuldiger zijn dan mannen. Men zegt, dat stilzwijgendheid een

sieraad is, dat eene vrouw, bijzonder schoon staat, doch dat weinigen lust hebben het te dragen. Is dit zoo? Is het waar, dat eene vrouw alleen verzwijgt, wat zij niet weet? Zijn vrouwentongen, als lammerstaarten, altijd in beweging? Een oud spreekwoord beweert: een vos is enkel staart en eene vrouw enkel tong. Is die oude beschuldiging waarheid of laster? Was er in vroeger dagen rechtmatige aanleiding tot de bede: „voor grof geschut en voor vrouwentongen bewaar ons?” Jan Ploeger zelf heeft eene kapitaal goede en rustige huisvrouw, wier stem hem zoo liefelijk klinkt, dat hij haar nooit te veel kan hooren, en daardoor is hij niet geheel een bevoegd rechter. Toch zou hij niet durven zeggen, dat er geene vrouwen zijn, die niet liever praten dan bidden, en die juist de sterkste thee niet van noode hebben om duchtig aan den rammel te raken. Wat hij intusschen gelooft is, dat de ziekte evenzeer bij mannen als bij vrouwen te vinden is, en dat er mannen zijn, die het de ergste vrouw, als het op babbelen aankomt, niet gewonnen geven.

Hoe jammer, dat er op woorden geene belasting is; hoe zou zulk een recht de schatkist stijven; maar, helaas! woorden zijn tolvrij. En waren eens de leugens dubbel belast, hoe spoedig ware de Nationale Schuld gedelgd; — maar wie zou ontvanger kunnen zijn? Praatjes van den dag, leugens van den dag. Van hooren zeggen is meer dan half gelogen. Wie verder verhaalt en voort zegt, doet er nooit wat af. Gelijk de sneeuwbal al vallende grooter wordt, groeit een praatje bij den dag. Wie veel praten liegen veel. Indien de menschen ons alleen overzeiden, wat zeker waar is, hoe rustig zou het in de wereld worden. Zwijgen baart zelden ongemak, maar babbelen is de plaag van het dorp. Stilzwijgen is wijsheid, maar naar dien maatstaf zijn wijze mannen en wijze vrouwen geene alledaagsche zaak. Stille wateren hebben diepe gronden, maar de stroom, die nauwlijks water heeft, maakt het meeste gedruisch; en daar

het onder menschen ook zoo is, kan ieder zien, dat de wereld vol is van dwazen. Een open mond toont een ledig hoofd. Als er goud of zilver in de kast was, zou het deksel niet altijd open staan. Praten is de mensch aangeboren, maar er is een goede leertijd noodig om zwijgen te leeren; toch behoorde eerbied voor de waarheid den mond van ieder eerlijk man te teugelen en een toom te zijn voor de tong van elke goede vrouw.

Is praten ons behoefte, laat althans lasteren en kwaadspreken ons geen behoefte zijn en onze tong van leugenvenijn vrij blijven. Kwaad gerucht verspreiden moge een aardigheid en genot zijn voor babbelaars, maar het is de dood voor wien belasterd wordt. Het is even licht om met de tong een moord te doen als met de hand. Het grootste kwaad, dat men iemand kan aandoen, is een blaam op zijn karakter te leggen, zooals de herder tot zijn hond zei: „slaan zal ik je niet en je eten zal je hebben, maar ik zal je een kwaden naam bezorgen.” Het zijn allen nog geen dieven, die door honden aangeblaft worden, al worden zij maar al te veel als dieven behandeld; want waar de wereld rook ziet, meent zij dat er brand is, en wat iedereen zegt moet wel waar zijn. Wij kunnen daarom niet te zorgvuldig zijn, dat wij door ons spreken niet onzen naaste op een zoo teer punt als zijn goede naam kwetsen, want vet smet en is moeilijk weg te krijgen, waar het eens plaats vond; en wie eens bij anderen in kwaden reuk kwam, komt er niet licht weder uit. De beste weg om met woorden niet te zondigen is zeker er nooit los op heen te spreken, maar bedachtzaam te zijn eer wij oordeelen of voortverhalen, wat wij hoorden, want konden wij eens onze zonden in twee gelijke deelen splitsen, dan zou zeker het eene deel geheel in zonden der tong bestaan. „Indien iemand in woorden niet struikelt, die is een volmaakt man, machtig om ook het geheele lichaam in toom te houden.”

Mannen zoowel als vrouwen, die het praten liefhebt, laat

het schandelijk vermaak van kwaadspreken varen en weest niet langer des duivels blaasbalken, om hem het twistvuur te helpen aanblazen. Het is daartoe niet noodig u een stuk van de tong te snijden, maar heiligt haar door het zout van Gods genade.

Prijst God meer en meer van harte en wordt minder geneigd en gereed om uwe medemenschen te berispen. Iedere gans kan giggelen, iedere mug een wonderbaar plekje vinden, ieder ledig vat hard bommen, en elke doorn iemands vleesch openrijten. Als gij uw mond maar gesloten houdt, zal er geen vliegje binnen- en geen kwaad woord uitgaan. Denk veel na, maar spreek weinig. Wees vlug in het werken en traag tot spreken, en bidt daarbij altijd, dat de Heer een wacht zette voor uwe lippen.

V.

LET OP HET GETIJ.

Sommige menschen zijn nooit recht wakker op het uur dat de spoortrein gaat, maar komen altijd op hun gemak aan juist om nog trein en reizigers te zien wegstroomen en met een droomerig gezicht te zeggen: „Hé, gaat daar de trein al, wel dan moet mijn horloge van nacht hebben stilgestaan.” Altijd komen zij in stad een dag na de jaarmarkt en zijn met hun uitstallen gereed juist als de markt afloopt. Zij gaan aan 't hooien als de zonnige dagen voorbij zijn en denken aan 't oogsten als er geen mooi weder meer te wachten is. Zulken schreeuwen „pas op,” als het schot gevallen, en dempen den put, als het kalf verdronken is. Zij komen, als de koe staart, altijd achteraan, vatten den tijd bij de hiel en in plaats van bij de hoornen, indien zij hem al grijpen. Voor werk of hulp zijn zulken zoo goed als een oude almanak, een vol jaar ten achter, maar ongelukkig raakt men hen niet altijd zoo gemakkelijk kwijt als een almanak, want zij zijn precies van hetzelfde karakter als een zekere oude lastige juffrouw, die een vruchtgebruik had en er al de vrucht van wilde. Zulken overleven ieder en allen, ofschoon zij voor niets nut of bruikbaar zijn. Langzaam-maar-aan en Leeftang zijn bloedneven en kunnen 't samen wonderwel vinden. Als zij vrijheid van leven hebben, totdat hun werk af is, zullen zij vooreerst nog niet

doodgaan, want zij moeten de handen nog uit den mouw steken. Zulke botjes zonder gal bemantelen doorgaans hunne traagheid met te zeggen: „wij zijn maar een beetje ten achter:” maar een weinig te laat is veel te laat en niet raak is zoo goed als een uur mis. Ik heb een buur, die een slot op zijn stal liet maken toen zijn veulen gestolen was, en ijverig aan het water dragen ging, toen zijn huis als puin lag te rooken. Ik voorzie, dat hij aan zijn testament zal denken, als hij geen pen meer in zijn vingers kan houden, eu aan bekeering, als zijn denkvermogen hem begeeft.

Achteraankomers van dit soort meenen altijd, dat morgen beter is dan van daag en hebben voor regel het omgekeerde spreekwoord: „Doe nooit van daag wat gij tot morgen kunt uitstellen. Zij zijn altijd in het vooruitzicht van een betere markt, en zien als luchtkasteelen allerlei fraais, dat zoozoo zal komen, en terwijl zoo al hun verwachten in de verte is, laten zij het gras in de voren groeien en de konijnen door den heg breken. Wilden de vogels maar eens wachten tot zij hun zout op den staart konden strooien, welk een vet maal zouden zij meê naar huis brengen; maar snel als alles in deze wereld voortgaat, schiet er voor hunne kinders geen droog brood op over. „Treurt maar niet,” is hun gewoon woord,” een weinig geduld nog en dan wordt alles beter.” Hun vogels zijn allen nog in de vlucht, maar naar hun zeggen, zullen zij vrij wat vetter zijn dan die anderen reeds vingen. Ook mochten zij wel eens een vetten vangst doen, want terwijl anderen reeds aan het maal zijn, lijden bij hen vrouw en kinders gebrek. Er zal wel eens eene goede kans komen, spreken zij, maar sukkels als zij zijn, waarom trekken zij de schoenen niet aan en sporen zelve op wat zij noodig hebben. Tijd en tij wachten op niemand, maar dit slag van volk dreunt om en talmt, als ware de tijd hun eigendom en de goede kansen ter hunner vrije beschikking. Spoedig zullen zij weten, waar de schoen wringt,

als het gebrek hen in den knel heeft; en dat zal met sommigen op ons dorp niet lang meer duren, want zij zijn reeds een heel eind weegs op den weg naar Nooddorp. Wie niet ploegen wil, moet op geen oogst rekenen, en die de lente verslapen, hebben een mageren herfst te wachten. Wie het ijzer niet willen smeden als het heet is, zullen ondervinden dat koud ijzer zeer hard is.

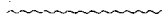
„Wie niet wil als hij slagen kan,
Is, als hij wil, verloren man.”

De tijd laat zich niet als een paard aan den ruif binden, maar vliegt gelijk de wind, en wie dezen gebruiken wil om zijn graan te malen, moet de zeilen op den molen zetten, terwijl het waait. Hij, die gaapt tot hem de gebraden duiven in den mond vliegen, zal zich dood blijven gapen. Niets krijgt men zonder moeite dan armoede en straatvuil. In vorige dagen placht men te zeggen: „Hans komt door zijn domheid voort,” maar Hans zou nu de wereld anders dan toen vinden, en ik geloof zeker, dat er nooit een tijd was dat iemand errekening bij vond, om de goede kansen te laten slippen, want het is nooit gezien, dat de hazen een slapenden hond in den bek liepen. Wie gelegenheid heeft en naar nog beter gelegenheid wacht, vindt eindelijk de gelegenheid om over eene verzuimde goede gelegenheid te zuchten. Het baat niets, of men al werkeloos zucht; „God helpe ons,” want de Heer helpt, wie zich-zelfen helpen. Wanneer ik iemand ontmoet, die klaagt dat de tijden slecht zijn, en dat hij altoos ongelukkig was, zeg ik tot mijzelf, de domme gans liep weg van zijne eieren en geeft nu aan de Voorzienigheid de schuld, dat hij geen jongen heeft. Ik heb nooit veel geloof gehad in wat men goed geluk noemt, al helpt het iemand over de sloot, wanneer hij goed springt, en al brengt het spek aan den zolder, wanneer men zijn land goed verzorgt en een varken houdt. Het goed geluk

dient doorgaans wie goed uit hun oogen zien, en voor zooveel ik kon nagaan, klopt het bij ieder mensch altijd eenmaal in zijn leven aan, maar wie dan niet wakker is, laat het slapen en gebrek lijden. Zij, dien den laatsten trein missen, nadat zij reeds den ganschen dag door te laat kwamen, beschuldigen altijd de Voorzienigheid als oorzaak, dat alles hun tegen is. „Als ik hoedenmaker werd,” zuchten zij, „zouden de menschen zonder hoofd geboren worden.” „En ging ik naar de zee om water,” klaagt een ander van hetzelfde gild, „dan zou ik haar ledig en enkel zand vinden.” Iedere wind is slecht voor een luien zeiler. Geen wijze of rijke kon ooit den man helpen, die langen tijd geen lust had om zichzelven te helpen.

Jan Ploeger laat bij dit stukje van zijne wijsbegeerte zijne vrienden hartelijk groeten, en nu, dat de oogsttijd voorbij en het graan binnen is, wil hij hun een stukje rijmelarij ten beste geven, als bewijs dat hij zijn dichtgaaf niet wil laten roesten. Vader Cats en Poot zijn bij rustige dagen zijn leermeesters, en al weet hij, dat hij het nooit zoo ver zal brengen als die die oude zangers, hij gelooft ook, dat het een slechte braam moet zijn, die niet een enkele eetbare vrucht heeft. De volgende regels zijn uit een vers, dat hij eens maakte bij nadenken over het onderwerp, waarover hij nu schreef, en waarmee hij thans zijn spreuken wil opsieren, als des Zondags zijn jas met een grasbloem.

Geef met geheel uw hart op al uw arbeid acht,
 En vraag, wanneer en hoe gij naar uw best vermogen
 Het u gegeven werk zult doen met alle macht;
 Uw kennis en geluk zal 't waarlijk doen verhoogen.
 De traagheid voedt een worm, die vrede en welvaart doodt.
 Maar nijverheid gaat voort ook bij behoedzaam treden.
 Wie wakker leeft leeft wel, wordt met Gods zegen groot.
 Doch wie niet werkte en bad, heeft steeds vergeefs gebeden.

VI.

WAKKERHEID.

Wie door de wereld wil komen, moet goed uit zijn oogen zien en zelfs met één oog open slapen, want er is velerlei aas voor visschen, en allerlei netten voor visschen en meer dan één val om menschen te vangen. Daar er zooveel vossen zijn is het best geen gans te wezen. Er is op dit punt een merkelyk verschil tusschen de menschen, die ik zoo al ken; sommigen zien meer met één oog dan anderen met twee; en velen hebben uitmuntende oogen en zien toch niets. Wie hersenen heeft, heeft nog niet de gave des onderscheids. Ik ken er, die zoo vol argwaan zijn en andere verdenken, dat zij hun gansche leven door zelfs voor hunne beste bureu vreezen; en anderen weer zijn zoo goedgebloovig, dat iedere schelm ze bij den neus heeft en met hunne onnoozelheid winst doet. Deze wil door een muur zien en bederft zijn oogen, en een ander weet een reet te vinden en ziet zoo ver als hem lust. Deze werken voor de volle hitte des ovens, zonder hun vel te schroeien, en anderen branden hunne handen reeds, terwijl zij enkel zich wat warmen willen. Ofschoon het nu waar is, dat niemand van zijn onder-vinding erfgoed kan maken en wij ieder voor zich met schade en schande wijsheid hebben te leeren, wil ik toch een en ander huishoudelyk recept mededeelen, dat mij in der tijd dienst deed en dat misschien ook nog wel dezen en genen kan ten goede komen.

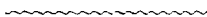
Niemand heeft meer het uiterlijk van een eerlijk man dan een doortrapte schurk. Zoodra iemand een grooten hoop godsdienst voor zijn winkelraam ten toon stelt, kunt gij er zeker van zijn, dat gij verderop weinig of geen voorraad zult vinden. Kies uw vriend niet op het uiterlijk, want fraaie schoenen knellen ook. Heb niet te veel op met vleierende voorkomendheid, want met „dank u, poesjelief, dank u, poesjelief,” werd poes door den vos bedrogen. Geloof niet, wie het best kan praten, want mauwende katten zijn zelden goede muizen-vangers. Stel u nooit in de macht van een ander, want wie zijn duim tusschen een schroef zet, zal licht gekneld worden. Drink niets zonder te zien wat het is; teeken niets zonder te lezen wat het inhoudt; en vertrouw geen voorwaarden, die iets anders kunnen wezen dan zij oppervlakkig schijnen. Neem geen toevlucht tot het recht, zoolang gij iets te verliezen hebt, want de huizen der advokaten rusten op schedels van dwazen. Wat gij ook ondernemen moogt, zet de voet nooit in water, waarvan gij geen bodem ziet. Vertrouw geen briefje op een geldzak, maar tel zelf wat er in is. Open den zak voor gij den inhoud koopt, want wie in den blinde kocht, kocht altijd tot zijn schade. Wacht u voor ieder, die zijn goeden naam niet op prijs stelt. Houd u ver van ieder, die vloekt of zweert, want wie zijn Maker loochent, zal er geen been in zien om te liegen of te stelen. Let op niemand meer dan op u zelven, want onze ergste vijanden dragen wij binnen ons en met ons mede. Als een nieuw gevoelen of vreemde leer ons te voren komt, bijt niet toe voor gij weet, of het brood of steen is, want omdat iets verguld is, is het nog geen St. Nicolaas. Roep geen hoera! zoo lang gij nog niet uit het bosch zijt, en verkoop den beerenhuid niet voor gij den beer gevangen hebt. Het is altijd tijds genoeg om victorie te roepen, wacht daarom liever totdat gij van de overwinning zeker zijt. Gooi oude schoenen niet weg, voor gij nieuwe hebt en versmaadt het steenenbikken

niet, zoolang gij geen beter werk kunt vinden, want halfloon is beter dan geen, een oppermanswerk voordeeliger dan leeg loopen. Ga altijd voor stieren en dolkoppen uit den weg en vecht nooit met een schoonsteenveger of met een slechtaard, want beiden zullen u smerig maken.

Wil niet leenen of borgen.
 Noch wedden op morgen,
 En in spijt van de knorr'gen
 Leeft gij zonder moeite of zorgen.

Geheel stem ik met dat oude rijmpje niet in, want er is meer noodig om waarlijk vrede te hebben dan dáár gezegd wordt, maar iets waars is er toch in. Berijd geen paard dat telkens struikelt, en geloof, dat hij die eens een frauduleus bankroet maakte, geen man is om in den handel te vertrouwen. Op een gebroken stoel is het gevaarlijk zitten. Wees omzichtig met dezulken, die overbeleefd zijn, maar vertrouw ook nog niet iemand, enkel omdat hij plomp en ruw is. Als gij ergens opzet vermoedt, wees dan op uwe hoede; zet de klem zoodra gij een rat merkt, maar laat er uw eigen vingers niet tusschen komen. Laat u zoo weinig mogelijk in met bluffers, hun bier is enkel schuim; want al roemt zoo een, dat al zijn waar en zelfs zijn koperen ketels goud en zilver zijn, gij zult maar al te spoedig gewaar worden, dat een bluffer en een leugenaar kinderen van één vader zijn. Vertrouw aan niemand al uwe geheimen; vertrouw op God met al uw hart, maar weeg uw vertrouwen in uwe vrienden in de weegschaal der bedachtzaamheid, bedenkende dat zij menschen, en alle menschen veranderinglijk zijn. Vertrouw geen zwaar wicht aan een koord. Nochtans wees niet te over omzichtig, want omzichtigheid blijft altijd eene deugd der vreeze. Menschen zijn geen engelen, vergeet dat nooit; maar ook zijn zij geen duivels en het is slecht hen zoo zwart te schilderen. Geloof in niemand, van

welken godsdienst ook, die zich heerschappij wil aanmatigen over uw geweten; want de mensch, die zich stellen durft tusschen God en zijns broeders geweten, moet eerst zijn geweten met een brandijzer hebben toegeschroeid en zijn hart hebben uitgeschud. Kaartleggers en soortgelijke bedriegers zet men gevangen, en wie zich Gods gezag aanmatigen om menschen in veel gewichtiger zaken te misleiden en te bedriegen, zijn nog aan menige plaats als vorsten geëerbiedigd en bezoldigd. „Slecht gezelschap,” zei de dief, toen hij tusschen den beul en een monnik naar de galg reed, en hoe ongepast de scherts was, bezijden de waarheid was ze niet. De onwetendheid der dwaze maakt de pot vet van de velen, die nog steeds van 't bijgeloof leven. Mocht haast ieder land gezuiverd worden van allen, die zich in Christus plaats durven stellen en zijne godsdienst verlagen tot eene zaak van gewin. Vele verdervers telt de maatschappij, maar geen erger dan deze. En nu nog één woord: bedenk dat het de beste wijsheid is, die aan het eind des levens proef houdt. Zoekt haar, vrienden, zoekt haar dáár, waar zij alleen te vinden is, bij onzen eenigen Heer en Meester, onzen Heer Jezus Christus, die door zijnen Heiligen Geest ons van zijne wijsheid geven wil, ja zelf ons wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing wil wezen.

VII.

LEDIGGANGERS.

Men kan even goed water scheppen met een zeef, als goeden raad geven aan een luiaard; en er gaat even zware wijs op om hem te verbeteren als om een hazewind vet te mesten. Maar daar mijn ouden goeden Bijbel zegt: „Zaai uw brood aan alle wateren,” wil ik zelf niet te traag zijn, om een harde korst of wat in dit stilstaand water te werpen. Baat het niet, schaden zal het nooit, en maakt mijn hulp de trage gasten al niet beter, zelf zal ik er ook niet erger aan toe zijn: want van woorden van verstand te zaaien, wordt de mand niet leeger. Het is ploegen in harden grond, als men luiaards berispt, en een vette oogst is er nooit van te verwachten; maar als men alleen goed land zou beboeren, kon een bouw knecht spoedig met zijn handen in den zak loopen, daarom zullen wij er de ploegschaar maar inzetten. Lui volk is overal in overvloed; het groeit zonder zaaien, maar op zeven morgen van zulk gewas is nog niet zoo veel kloekheid, dat het de moeite loont om het t'huis te halen. Dat ik niet overdrijf, is duidelijk genoeg uit hun naam en karakter. Als zij geene dwaze waren, zouden zij geene luiaards zijn. Salomo zegt: „een luiaard is wijzer in zijne oogen dan zeven die met rede antwoorden; maar het is even waar, dat in de oogen van ieder ander zijne dwaasheid zoo klaar is als de zon aan den hemel. Sla ik er

met mijn woorden hard op toe, het is omdat ik weet, dat zij niet spoedig voelen; want als ik hen op onzen ouden dorschvloer had, zou ik er dagen op kunnen vlegelen, eer ik ze uit het stroo kreeg: en ik geloof bijna, dat een stoomdorscher ze eer zou doodslaan, dan schoon dorschen. Een echte luiaard schijnt het kwaad in het gebeente te zitten, en wat men aan hen doet, ze dragen hunne ziekte voor ieder in hun luie vleesch ten toon.

Ik zou willen, dat ieder, die lui van aard is, altijd zulk een grooten spiegel in zijne nabijheid had, dat hij zich ten voeten uit kon zien, want ik ben er zeker van, als zij niet geheel andere oogen in 't hoofd hebben dan ik, zij zouden het kwalijk lang uithouden zich zelve te bekijken. Ik weet niets ondragelijkers om aan te zien, dan een van die volbloed straatslijpers, die kwalijk hun pan zouden ophouden als het manna regende, en zeker nooit grooter pot dan voor henzelven volstrekt noodig was. Misschien, als het eens jenever regende, dat zij zich dan de oogen wat beter zouden uitwrijven, maar om er later dubbel hun gemak van te nemen. Zoo is de man, van wien de spreukschrijver zegt: „de luiaard verbergt de hand in den boezem en hij zal ze niet weder aan zijnen mond brengen. Ik zeg maar, dat men met zulk volk leven moest als de bijen met de hommels, die zij als doodeters buiten den korf jagen. Met armoede moet men geduld en medelijden hebben, maar voor luiheid is de zweep beter dan medelijden, en een warmen rok in den tredmolen gezonder dan een maal eten. Een warme rug of het werk van den karnhond zou een goed recept voor luiaards zijn, maar hoe hun allen de noodige dosis toe te dienen, daar de meeste met een zilveren lepel in den mond geboren zijn, en, even als lepels, hun eigen thee niet zullen omroeren, wanneer niet een ander een handje helpt. „Zij zijn,” zooals een oud spreekwoord zegt, „zoo lui als Jochems hond, die zich met zijn kop tegen den muur steunde,

als hij blaffen moest.” Als luie schapen, die te vadsig zijn om hun eigen wol te dragen, sukkelen zij voort. Konden zij zich zelve maar eens zien, zooals zij inderdaad zijn, het zou misschien baten, maar al droeg men hun een spiegel achteraan, licht zouden zij zelfs dan nog te traag zijn om hunne oogen open te doen en te zien.

Alles op aarde heeft zijn nut, maar het zou een harde pil zijn voor een professor of wijsgeer, en zelfs voor den wijsten uil in onzen kerktoeren, om uit te maken wat goeds er in luiheid schuilt. Dat moet wel een kwade wind zijn, die aan iemand iets goeds toewaait, en slechte modder, waarin niet één aal huist, en een vuile sloot waarin niet een kikker het houden kan. Zift den luiaard korrel voor korrel en zijn gansche persoon zal u kaf blijken. Ik heb wel eens hooren zeggen: „beter niets doen dan kwaad doen”, maar zelfs daarvan ben ik nog lang niet zeker. Het is een gezegde, dat wel glinstert; maar waarvan ik niet geloof, dat het goud is. Ik kan der ledigheid zelfs dien vingervol lof niet geven en houd staande, dat zij enkel en door en door kwaad is. Een mensch, die kwaad doet, is als een musch, die graan wegpikt, — maar een leeglooper is als een musch op een nest vol eieren, die in een ommezien ook musschen zullen zijn en kwaad doen zonder einde. Gij hebt het mij niet te vertellen, want ik weet het sedert lang, dat het vuilst en hardnekkigst onkruid niet opslaat uit het brein van de liefhebbers van kwaad doen, maar uit de smerige stofhoeken van de verbeeldingskas des luiaards, waar de duivel, oude slang als hij is, rustig en wel zijn schuilplaats kan vinden. Ik houd er niet van dat onze jongens kattenkwaad doen, maar ik zie ze bij hun spelen nog liever van het hoofd tot de voeten bemodderd, dan dat ze lui en ledig om het erf dreutelen. Gij moogt van daag meenen, dat het niets doen het mindere kwaad is, maar morgen zal het u te grooter blijken, want het is als de duivel, die de vlam met

steenkool dooft, alleen om onder mooien schijn een erger brand te stoken. Beminnaars der luiheid, als gij geprezen wilt worden, zult gij niet te lui moeten zijn, om uw eigen lof te bazuinen, want buiten uzelfen zal geen levende ziel iets in u te roemen vinden. Ik zie u liever door een verrekijker dan door eenig ander glas, want dan heb ik u althans op een afstand; en zooveel is zeker, dat ik met het sterkste vergrootglas in het dorp nog niets lofwaardigs in u zien zou. Voor mollen, ratten en wezels is nog iets te zeggen, al zie ik ze liever dood dan levend in mijn schuur; maar wat is van u te zeggen, dan dat gij na uw dood het kerkhof wat vetter zult maken. Eens, heeren van de ledigheid, heb ik een vers u ter eere gemaakt, en als gij 't niet mooi vindt, deze verdienste heeft het toch, zooals onze koster altijd zegt, dat „het geheel eigen werk” is.

Een luiaard, die den tijd vermoordt,
 Die nooit iets doet zooals 't behoort,
 Wiens kleed van gaten is doorboord,
 Die nooit zich aan een vriendelijk woord,
 Vermaning of bestraffing stoort,
 Die walg is van geheel den oord,
 Jaag hem voort, uit de poort,
 En 't pad op, dat hem meest bekoort.

„Als edik is voor de tanden en rook voor de oogen,” zoo is de luiaard voor ieder, die zijn brood eet in het zweet zijns aanschijns. Zulk volk laat zich het gras om de enkels groeien, en in plaats van het te maaien, staan en loopen zij ieder in den weg.

Een man, die zijn tijd en kracht in ledigheid verdoet, stelt zich zelf als mikpunt voor de Booze, die een wonderlijk goed scherpschutter is, en hem een koker vol pijlen door het lijf zal jagen, of om eigenlijk te spreken, hem meesterlijk gebruiken zal om anderen tot niets doen te lokken. Wie speelt in den tijd dat hij werken moet, heeft een boozen geest tot speel-

makker, en wie te lui is, voor spel en werk beiden, is het echte werkhout dat de duivel zoekt. Als de Booze iemand ledig vindt is hij terstond in de weer, om hem aan zijn werk te zetten, en weet hij overvloed van bezigheden en gereedschap te vinden, en een vol loon komt evenzeer achteraan. Licht hier niet de bronwel der dronkenschap, die onze steden en dorpen met ellende vervult? Luiheid is de brug tot bedelen en even als gierigheid een wortel van alle kwaad. Menschen die geen werkmaag hebben, hebben twee magen voor eten en drinken. De kleine opening onder hun neus verzwelgt in uren van ledigheid al het geld, dat voor de kleeding der kinderen had moeten dienen en brood op de tafel had behooren te schaffen. Gods woord maakt het ons waar dat „een zuiper en vraat arm zal worden;” en om het verband tusschen die beide te toonen wordt er in hetzelfde vers bijgevoegd: „en de sluimering doet verscheurde kleederen dragen.” Even zeker als ik weet dat op oude daken mos groeit, weet ik, dat een dronken en loszinnige levenswijs de vrucht is van ledigen tijd. Uitspanning op zijn tijd is mij lief, maar ledigheid is geen uitspanning, evenmin als een knol een citroen is. Lui volk weet nog van uitspanning noch van rust. Zij hebben altijd den mond vol van drukte; en door dat zij nooit het werk doen op zijn tijd hebben zij ook altijd handen vol werk. Uur aan uur met nietsdoen te verdoen, is zoo goed als hollen in de heg maken en er de varkens door laten; en zij, die den tuin hebben in orde te houden, zullen later best bemerken, wat de ongenooide gasten er deden. De Heere Jezus zelf verhaalt ons in de gelijkenis, dat toen de menschen sliepen, een boos mensch kwam en zaaide looze tarwe als onkruid op den met goed zaad bezaaiden akker. Dit woord des Meesters slaat den spijker op den kop, want door de ledigheid komt meer kwaad in het menschenhart dan door eenige andere oorzaak. Onze oude leeraar placht te zeggen: „een luiaard is des duivels meest

geliefde werkhout, want hij kan er alles van maken, van den dief af tot den moordenaar toe." Ik ben niet de eenige die luiheid veroordeelt, want toen ik eens van zeker iemand een lange lijst van verkeerdheden aan onzen leeraar had mede te deelen en begon te zeggen: „hij is een volslagen luiaard," viel mij de oude man in de rede en sprak: „dan weet ik er reeds alles van, want alle soorten van zonden schuilen in deze eene, en zij is mij het bewijs, dat wij met een volslagen deugniet te doen hebben."

Mijn vaderlijke raad aan mijn jongens is altijd, blijft den luiaard uit den weg, opdat zijne ziekte u niet aansteke en gij er voor altijd mede behebt blijft. Ik ben voor niets zoo bevreesd dan dat zij iets van de gewoonten en wegen des luiaards aanleeren, en zie trouw toe, om alles wat daarnaar lijkt in den knop te dooden, want ieder weet, dat het zwaarder is om een volwassen leeuw te dooden dan zijn welp. Reeds buiten dit kwaad kleeft onzen kinderen genoeg van onze eigene verkeerdheid aan en wij kunnen het van zelf zien opslaan als onkruid in den hof. Wie zal een reinen voortbrengen uit een onreinen? Een wilde gans zal nooit tamme eieren leggen. Onze jongens zullen zeker met deugnieten de wei ingaan, tenzij wij het hun tehuis nog aangenamer maken en zoo hun leeren om slecht gezelschap te haten. Houd de jongens uit „de gouden kroon" en „de graanschoof," en leer hen liever het graan op den akker liefhebben en naar de kroon te dingen, die niet in het drankhuis maar in het bedehuis hun wordt voorgesteld. Voed ze tot bijen op en zij zullen geen hommels worden.

Er wordt in deze dagen veel over slechte meesters en lastige vrouwen geklaagd, en ik weet, dat er reden tot klagen is, zooals er op dit punt altijd was; maar als ik zoo vrij mag zijn, zou ik er van mijne zijde willen bijzeggen, dat er, vooral op het punt van traagheid en lust tot luieren geen haar minder over ons werkvolk te klagen is. Gij weet, dat een knecht wel

ploegen moet met het span, dat hem gegeven wordt; maar somtijds krijg ik menschen onder mij, die voor hun werk evenveel deugen, als een paar slakken om een wagen te trekken, en een doode fret om konijnen te jagen. Wel, ik geloof, dat ik eer bloed uit een deurpost of sap uit een kurk zou krijgen, dan werk uit enkelen van hen, en deze hebben juist altijd het meest den mond vol van hunne rechten. Ik wenschte wel, dat zij wat meer hun eigen gebreken zagen en wat minder op den ploegstaart leunden. Luie stoelvasters zijn even weinig werklieden, als een varken een os, of een distel een appelboom is. Het zijn niet alle koks, die lange messen, noch jagers, die hartsleeren broeken dragen; en zoo zijn 't ook niet alle werklieden, die zichzelf zoo gelieven te noemen. Soms sta ik verbaasd, hoe de menschen, die werk te geven hebben, zooveel katten aanhouden, die nooit een muis vangen. Eer wierp ik mijn dubbeltjes in den welput, dan dat ik het geven zou aan volk, dat den schijn aanneemt van te werken, maar niets doet, dan u het kippenvel aanjagen, als gij ze den ganschen dag als een slak op een koolsblad ziet in 't rond kruipen. Leven en laten leven, is mijn wachtwoord, maar daar zijn de luiaards buiten; voor dezen zeg ik met de Schrift: „Die niet werken wil, dat hij ook niet ete.”

Dat goede woord zal wel niet alleen den werkman maar alle menschen gelden; en dan is niets treuriger, dan dat zij, die gaarne de hoogere standen heeten, zulke uitstekende voorbeelden van luiheid in hun midden hebben en op waarlijk schandelijke wijze voorgaan. Er zijn rijken, die zoo lui zijn als ze rijk zijn, ja, soms nog luier dan rijk. Zoo is het onder menschen als in 't woud, waar ook de groote luiaards even lang en vast slapen als de kleinen. Menigeen, die voor zichzelf de eer van het werk wil, laat het anderen doen, om maar zelf niet te moeten denken. Ik heb van hooren zeggen, dat er gegalonneerde heeren zijn, wier zwaarste werk het is,

dat zij eene scheiding in hun haar maken en zelfs daarbij nog zuchten; en dat vele stads- en langedelen en hunne gezinnen geene andere bezigheid kennen dan den tijd te vermoorden. Laat zulken bedenken, dat, hoe hooger apen klimmen, hoe meer men van hun staart ziet; en dat zoo ook, naarmate God hun hooger plaats gaf, daar luiheid te meer in 't oog valt en bij grooter verantwoordelijkheid te meer tot schande is. Ik wil hen, die er geene handen voor kregen, niet achter den ploeg zetten, maar zij kunnen voor vaderland en gemeente toch iets anders en beters zijn dan rupsen in de kool of dan goudvliegen, die in 't zonnetje glinsteren, maar geen honing maken. Doch hoe dit zij, het ledigloopen der aanzienlijken maakt mij niet zoo boos als dat van mijn gelijken; want ik heb altijd medelijden met degenen, die den naam van fatsoenlijk te koop hebben voor de onderwerping aan de domste en ellendigste wetten van mode en fatsoen, en zoo een goed deel van hun leven door wereldsche ijdelheid tot niets doen als gedwongen worden. Liever had ik een rug als een hoepel door hard werk, dan een opgeprikte kapel te moeten zijn, met geen beteren arbeid dan mij zelven te bewonderen; een nietsdoener, die nooit iets in den pot brengt en er altijd maar uit mee eet. Liever als mijn oud paard den ploeg tegen heuvels opgetrokken, dan zonder iets verdiend te hebben de dikke kaas op de vette boter te leggen, en beter een eerlijken dood te sterven dan als een wereldballast te leven. Veel liever lag ik in de doodkist of was nooit geboren, dan levend dood te zijn en als een nul en doeniet den tijd te moeten martelen.

En wat zij er zelven van mogen denken, ten slotte is 't altijd te zien, dat de tragen zich niet zoo veel gemak bezorgen door hun altijd langzaam zijn en droomen, want boontje komt om zijn loontje en onder in den zak vinden zij de rekening. Wie zijn dak niet heel wil houden, moet ten laatste een nieuw huis zetten, en wien het te veel is om het paard

voor de kar te zetten, is eindelijk gedwongen haar zelf te trekken. Als zij wijs en niet dwaas waren, zouden zij het werk bij tijds en goed doen, om niet dubbelen arbeid te hebben. Wanneer men toch in 't gareel is, is 't maar best er lustig op aan te trekken, en daarna rust en niet allerlei kwelling te hebben. Mijn raad is: hebt gij in uw dagwerk geen smaak, sla er u dan terstond en met moed door, en als 't verricht is, zal uw rust dubbel zoet zijn.

Ik wenschte wel, dat allen, die voor godsdienstig wenschen door te gaan, eens al hunne aandacht aan dit punt wijdden; want er zijn er, die 't zeer euvel zouden duiden als men hen niet voor vroom hield, en die toch zoo buiten mate lui en vadsig zijn, dat zij de booze tongen der kwaadsprekende wereld nooit rust schijnen te gunnen. Ik zou meenen, al denken zulken er anders over, dat een vrome bouwknacht de beste ploeger en de beste in alle akkerwerk moet zijn, en zich door niemand den loef late afsteken. Als er te werken valt, moet een mensch er met zijn gansche ziel bij zijn en den ploeg niet laten stilstaan om te praten, zelfs niet om over godsdienst te spreken, want daarmede steelt men niet enkel den tijd van den baas maar ook van de paarden, die er niets van verstaan. Meer dan eens hoorde ik een ouden boer zeggen: „Houd den ploeg niet op om een muis te vangen,” en nog minder moet hij voor een praatje worden stilgehouden. Bovendien is hij, die tijd verkwist als de baas hem niet ziet, een oogendienaar, en dat is in mijn schatting juist het tegendeel van een christen. Als sommigen, die bij godsdienstige bijeenkomsten en in de gemeente gaarne vooraan zijn en over alles het woord voeren, hunne armen en beenen bij het werk wat minder spaarden en hunne tongen wat meer rust lieten, zouden zij krachtiger ten gunste van een godsdienstig leven spreken dan zij nu doen. De wereld zegt, dat er geen grooter schelmen zijn, dan schelmen met een vrome tong in den mond, en het spijt mij,

dat ik het zeggen moet, maar de grootste luiaard, dien ik ooit zag, is trek voor trek het evenbeeld van Mondchristen in „Christus reize.” Zijn tuin is altijd zoo vol onkruid, dat ik soms nauwelijks den lust weerstaan kan, om voor hem te wieden, en zoo onze gemeente af te helpen van den blaam, dien hij op haar brengt. Had hij het vlas nog om den kin, dan zou ik hem de les eens lezen, maar wie durft den schoolmeester spelen bij een kind van zestig jaren. Onze goeden leeraar is hij een pijnlijke doorn in het oog, die hem zoo kwelt, dat ik hem meer dan eens heb hooren zeggen, dat hij om dien man eene andere beroeping zou kunnen aannemen; maar ik zeg dan maar, dat een mensch nergens leven kan, zonder althans één doornstruik in zijn buurt te hebben, en dat hij al blijde moet zijn, als er geen twee bij zijn huis groeien. Maar hoe dit zij, ik zou wenschen, dat ieder lid der gemeente een toonbeeld van ijver was, want waartoe ons de godsdienst gegeven zij, allermint wel om ons ledigloopers en luie praters te maken. Onze Heer Jezus werkte al de twaalf uren van zijn dag, en wat hij volbracht was geen lichte arbeid; zouden dan zijne leerlingen zich aan iets mogen onttrekken, omdat het zwaar is en hun moeilijk valt?

Zoo iets den godsdienst kwijnen doet en hem onvruchtbaar maakt, is het, het dienen van den Heer met een half hart en een lauw gemoed. De menschen gebruiken harddravers waar geld te verdienen is, maar op den weg naar den hemel schijnen slakken hun nog te driftig. Ken ik niet zelfs voorgangers in de gemeente, die zoo prediken, dat het wonder zou zijn, als de menschen niet sliepen, of die den arbeid, welke noodig is om het koninkrijk Gods van nabij en van verre uit te breiden, zoo drijven, dat ieder den lust bij hunne besluiteloosheid en gebrek aan ijver vergaat. En dan zijn zulken, die alles op sloffen afdoen, nog meestal het luidruchtigst in het klagen, dat God geen zegen geeft op hun verrichten. Iedere luiaard,

als hij eindelijk in het strafbataillon valt, dat gescheurde kleederen tot uniform heeft, zucht daar over zijn ongelukkig lot en tegenspoed; en op het gebied van kerk- of gemeentewerk zijn er maar al te velen, die dat treurige deuntje gansch natuurlijk weten te zingen. Ik voor mij geloof, dat waar Paulus plant en Apollos nat maakt, God den wasdom niet terughoudt; en wat ik in mijn bedrijf het allerminst velen kan, is het klagend geteem van hen, die al zuchtend en jammerend de schuld op Gods schouderen pogen te leggen, welke niemand anders dan alleen hunzelve toekomt.

Maar ik mag niet zoo lang over luiheid en nietsdoen spreken, dat er mijn eigen werk onder lijden zou. Heb ik nu misschien ook een dooden staak begoten, ik deed wat ik kon, en wat zal zelfs een koning meer doen? Een mier kan geen honig maken, al werkte hij zich dood, en in mijne gedachten niet rangschikken en polijsten als de geleerden; maar waarheid is waarheid, al is haar gewaad ook van thuis gesponnen wol, en met die waarheid is voor heden mijn vertellen en bespiegelen uit.

~~~~~

VIII.

KERKELIJKE KEURMEESTERS.

~~~~~

Als de mensch het ongeluk heeft van een bijzonder hol en ledig hoofd te hebben, schijnt hij meestal in den waan te verkeerem, dat hij tot rechter over anderen en wel bepaald tot rechter over geloofszaken is voorbestemd en geboren. Niemand is ooit wijzer, dan de man, die niets geleerd heeft of wien alles weder vergeten is. Zijne onkunde is de moeder zijner onbeschaamdheid en de voedster van zijne koppigheid, en al weet hij soms geen A van een B te onderscheiden, toch spreekt hij, alsof hij de wijsheid in pacht had, — alsof zijne onfeilbaarheid zekerder was dan die van den Paus. Hoor hem eens aan den gang, als hij op eene bijeenkomst geweest is, of eene preek heeft gehoord, en gij zult een staaltje hebben, hoe men een goed mensch over den hekel haalt, dat er geen stuk van heel blijft. Hij ziet gebreken, waar er geene zijn, en van fouten, die door een vergrootglas moeten gezien worden, maakt hij olifanten. Al kan zijn verstand en wetenschap met gemak in een notendop, toch weegt hij de preek in de weegschaal zijner wijsheid met een voorkomen als was hij een tweede Salomo. Is het woord, dat hij hoorde, naar zijn smaak en maatstaf, dan gaat er de lof boterdik op; maar is het ongelukkig niet van zijne gading, dan gromt en blaft en keft hij als een hond tegen een egel. Wijze lieden zijn als boomen in een doornheg, hier en daar één, en als zulke niet-dagelijksche

menschen spreken, gaan oor en hart te gast; maar als deze snorkende wijs hoofden hunne hoogklinkende wijsheid uitkramen, heeft hun gekwaak even weinig zin als het snateren van de ganzen op de gemeentewei. Uit een zak kan niets te voorschijn komen dan wat er in is, en daar hun zak ledig is, komt er niets dan wind uit voor den dag. Het is zonneklaar, dat er geene volmaakte leeraars, noch volmaakte predikanten zijn, — in den besten tuin slaat onkruid op en in het zuiverst koren is nog kaf, — maar de keurmeesters van dezen stempel vragen eigenlijk niet naar goed en kwaad; zij bedillen gemakshalve alles, om hunne geleerdheid te luchten. Liever dan dat zij hun tong in rust laten, zullen zij verlangen, dat het gras een hemelsblauwen tint had, of beweren, de lucht helderder zou zijn, als zij er de witkwast eens op konden zetten.

Onder deze Ismaëlieten is één stam, die zuiver uit hoogvliegende weetnieten bestaat en die bijzonder sterk zijn op het punt der leer in eene preek. Waar zij slaan, raken zij als voorhamers en schieten in hun treffen raak als de dood. Hij, die niets weet spreekt in den regel met het meest besliste zelfvertrouwen over alles, en stoot er op toe, mis of raak, als een wilde stier. Iedere klok en zelfs de zonnewijzer moet om juist te zijn naar hun uurwerk geregeld worden, en wie ook maar een haarbreed van hun leerbegrip durft verschillen, toont reeds alleen daardoor, dat hij als een rot lid door de gemeente moet worden afgesneden. Waag het hen te weerspreken, en hun kleine pot raakt aan 't koken, dat er de woordenschuim van alle zijden overvliegt; of vraag hun een deugdelijk bewijs, en gij kunt evengoed suiker zoeken in het zandhok. Zij hebben de zee der waarheid in een apothekersfleschje en dragen het altijd bij zich. Zij hebben de middaglijn der genade zuiver gemeten en in een touw met een knoop de juiste maat der verkiezende liefde. En wat aangaat de dingen waarin de engelen begeerig zijn in te zien, die hebben zij allen bekeken, als de

ongens de vreemdigheden in een rarikiek op de kermis. Daar zij hunne nederigheid tegen spotprijs verkocht hebben, zijn zij wijzer dan hunne meesters, berijden een zeer hoog paard en weten met een wonderbaren sprong over alle vijfmaal gegrendelde poorten der Bijbelteksten, die met hunne leer in strijd zijn, luchtig heen te wippen. Als deze krankheid het deel is van overigens goede menschen, is het diep te bejammeren, dat zoo liefelijke balsem door doode vliegen stinkend wordt. Toch, als de mensch overigens goed is, gewent men ook aan dit euvel, zooals het mij in mijn ouden bles niet meer hindert, dat hij zijne ooren achterover werpt, en hij buien heeft, dat hij achteruit wil slaan. Maar de hoofdmacht dezer vitters is een zure en schreeuwerige hoop, enkel angel en geen drop honig; geheel zweep en geen spier hooi; enkel zwaard en geen aasje spek. Deze keurders zijn den ganschen dag bezig met ieder te havenen, die niet door hun bril kan of wil zien. Als zij nog maar een handvol wellevendheid onder de schepels geschreeuw wilden doen, die zij ter markt brengen, waren zij misschien nog te dulden; maar voor hen is de wet van wellevendheid niet geschreven. Van menschen, die zoo gezond in de leer zijn, mag men toch waarlijk niet verwachten, dat zij nog tot iets anders nut zijn. Zij zijn de bevoorrechte hemelsche wachthonden, die het huis des Heeren hebben te behoeden voor al de dieven en moordenaars, die de gezonde leer niet prediken, en indien zij nu van hunne zijde de schapen al eens bijten en knauwen, of zoo in den loop een konijn of twee stelen, dat moet niemand in zoo voortreffelijk durven berispen. Des Heeren dierbaar volk zooals zij zichzelf gaarne betitelen, heeft genoeg te doen met de leer gezond te houden, en is hun zedelijk leven wat verdacht, of zijn hunne manieren wat grof, geen nood, want wie was er ooit in staat zoo nauw op alles te letten. Deze vrienden zijn de mollen in onze weiden, die men vooral in den val moet krijgen, niet omdat

ze zoo smakelijk zijn, want er is aan hen geen lood vleesch dat eetbaar is, maar ter wille van den oogst, dien zij door hun woelen en wroeten geheel dreigen te vernielen. Op hunne leer heb ik het niet eerst en meest gemunt, maar op den geest die hen bezielt, want daar is overhaalde azijn zoet en zijn krabben vijgen bij. De opvatting der Bijbelleer gaat mij niet licht te hoog, maar wie in de leer zwaar op de hand is, moet het ook zijn in de ervaring van de kracht en in de beoefening der waarheid, of het hart draait mij bij de veelheid der klanken. Maar genoeg, of men zou zeggen: geneesmeester geneest uzelf.

Soms is het niet zoozeer om zijne leer maar om zijne wijze van voordracht, dat de spreker boven klein vuur wordt geroosterd. Ook dit veld om gebreken te jagen schijnt nooit afgejaagd, en geen wonder, want iedere boom heeft hare zwarte stee en ieder mensch zijn gebrek. Ik heb nooit een goed paard gekend, dat niet het een of ander vreemds had; en evenmin een leeraar, die zijn zout waard was, die niet zijn zonderlingheid of stokpaardje had. En die zwakke punten zijn het, welke deze scherpneuzigen als korstjes kaas ruiken en waaraan zij als uitgehongerden knabbelen. Deze leeraar spreekt te langzaam en een ander te snel, gene is te bloemrijk en die weder te plat. Goede God, indien al uwe goede schepselen naar den maatstaf van dit in eigen oog dierbaar volk werd geoordeeld, dan werd de duif den hals omgedraaid, omdat zij te tam is; dan maakte men jacht op roodborstjes, omdat zij spinnen eten; dan sneed men koeien den hals af, omdat zij met haar staart slaan, en doodde de hennen omdat zij geen melk geven. Als iemand een hond wil slaan, kan hij altijd een stok vinden; en zoo ook is de beste prediker uit het land niet schotvrij voor de berispingen der dwazen. Stijl en voordracht van een prediker zijn niet onverschillig, maar als hij, die spreekt, gezonde taal voortbrengt, moest men niet jammeren

over het ontbreken van de fijne schaaf, want als de waarheid degelijk en ernstig besproken wordt, dan is ze met stichting te hooren. Slecht spreken behoorde op den predikstoel niet geduld te worden en alle taal is slecht, waaraan eenvoudigen geen kop of staart kunnen vinden, — maar op vrome, eenvoudige, goed gemeende woorden moest ook geen hoorder wat aan te merken hebben. Een buitenman gevoelt zich even warm in zijn duffelsch pak als de koning in een fluweelen gewaad, en de waarheid beweegt zich even gemakkelijk in eenvoudige woorden als in hoogklinkende volzinnen. Wie honger heeft, laat het den kok over, hoe hij het vleesch wil gereed maken, als hij er maar goede en voedende kost van bereidt. Als de hoorders beter waren, zouden de preken van zelve beter worden. Wanneer er zijn, die over hun gehoor klagen, raad ik hun een hoorn te koopen en wijs hen op het oude spreekwoord, dat niemand zoo doof is, als wie niet hooren wil. Zoo dikwijls ik jeugdige sprekers ontmoet, wie harde, onvriendelijke aanmerkingen neerslachtig en moedeloos doen zijn, herinner ik hen de geschiedenis van den ouden man en zijn zoon met den ezel, en wat er van kwam, dat zij het ieder naar den zin wilden maken. Geen pijper heeft nog aan aller oor behaagd. Waar grillen en inbeelding op de bank des rechters zitten, is het vonnis dat zij vellen, enkel wind; en wijs is daarom hij, die het zich niet meer aantrekt dan het fluiten van den wind door het riet.

Menigmaal heb ik menschen eene preek hooren hard vallen om hetgeen er niet in was. Hoe goed en degelijk het eigenlijke onderwerp van den tekst er in mocht behandeld zijn van een zeker ander onderwerp, dat er niets bij te pas kwam, was niets gezegd en derhalve was de gansche rede niets waard. Zou men niet met evenveel recht op mijn ploegen kunnen schimpen, omdat het ploegijzer te gelijk met de voor geene gaten voor de boonen maakt; of voor een akker met goed

graan den neus optrokken, omdat er geen knollen tusschen het koren staan. Wie geeft iemand recht om iedere mogelijke waarheid bij gelijke hoeveelheden in eene zelfde preek te eischen? Zoo zou men wel bij elk middagmaal alle denkbare spijzen kunnen verlangen en op het opgezette kunnen smalen alleen omdat het ontbrekende er niet was. Zullen wij eene preek afkeuren, die niet vol van vertroosting voor den geloovige is, maar den zondaar op den rechten toon waarschuwt en in het hart grijpt? Hoe slecht zou het van de hand gaan, om met eene handzaag te willen schaven, maar wie zal zijne zaag wegwerpen, omdat hij er niet mede kan schaven? Wat nuttigheid is er in, om altoos te azen op gebreken? Ik kan ze niet dulden, die altijd naar zaken om te gispes ruiken, als een rattenjagershond naar rattengaten zoekt.

Over leeraars en hun werk oordeel te vellen is een sober ambacht, want het brengt geen van beide partijen voordeel aan. Bij een ploegwedstrijd wint de knapste onder ons den prijs, maar dit soort van preekrechters weet niet van geven of beloonen, en hunne hand blijft zelfs gesloten voor degenen, met wie zij zeggen zoo veel op te hebben. Zij betalen hunne hoogachting in lofredenen, maar houden de taart voor zichzelve. Zij ontvangen de blijde boodschap om niet, en meenen voor het ontvangene dubbel en dwars te zijn dankbaar geweest, als zij het den boodschapper niet op allerlei wijze zuur maken.

Ieder meent, dat hij in staat is om een preek te kunnen beoordeelen, maar negen van de tien zouden even goed kunnen beweren, dat zij in staat zijn om de maan te wegen. Ik geloof, dat zeer velen in den grond huns harten meenen, dat het preeken al een doodgemakkelijke zaak is en dat zij het zelve er al wonder wel zouden afbrengen. Zoo meent ieder ezel, dat hij minstens waard is om naast de koningspaarden op stal te staan, en ieder meisje, dat zij het huis-

houden beter doen zou dan hare moeder: maar denken is nog geen doen: want de sprot dacht dat zij een haring was, maar de visscher wist het wel beter. Ik denk dikwijls, dat iemand die fluiten kan reeds daarom meent ook wel te kunnen ploegen, maar er wordt van een goed ploeger meer geëischt dan lustig te kunnen fluiten. Zoo is er ook meer in preeken dan een tekst bij het hoofd te vatten en dan te zeggen: ten eerste, ten tweede en ten derde. Ook tot mijne roeping behoort het om nu en dan een preek te doen, maar ik vond het eene alles behalve gemakkelijke zaak, om den hoorders iets op te disschen, dat waard is gehoord te worden. Wilden zij, die van hun hoogen rechterstoel ons zoo gemakkelijk zitten te bedillen, zelve de handen eens uit de mouw steken, hunne oordeeltong zou wel wat rustiger worden.

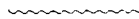
Maar honden hebben altijd lust in blaffen, en wat erger is, sommigen hebben evenveel smaak in bijten ook. Wie nu van honden en hunne tanden last heeft, doet verstandig om, als hij ze al niet muilbanden kan, ze dan toch zoover van zich af te houden als hij kan. Het is treurig om aan te zien, dat christelijke gezinnen, waar vrede en liefde woonden, verdeeld en in onmin geraken, enkel door het stoken van deze alles en altijd kwaad gissende en kwaad zoekende mondbelijders. De snede van een wigge beslaat weinig plaats, maar als de duivel den hamer in zijne handen heeft, dan doet de kleine wig gansche kerken in puin vallen, zonder dat de menschen de oorzaak vatten. Het is altijd het slechtste wiel dat het luidst kraakt, en één dwaas maakt er velen, en zoo verliest menige gemeente door een dwaaskop haar goeden en getrouwen leeraar, die haar tot duurzamen zegen zou geweest zijn, al zij den besten vriend niet door opstokerij ergdenkend naar elders had doen heentrekken. Zij, die eigenlijk de ellende brouwen, zijn in den regel aan alle godzaligheid vreemd, maar gelijk de musschen, die vechten om koorn, waarvan geen korrel hun toebehoort,

en als eksters, die alles vernielen, wat zij nooit hielpen bouwen. Wat ik wensch is, dat wij allen bewaard blijven voor dolle honden en keurmeesters uit de nachtschool; en evenzeer dat wij bewaard blijven van geneigdheid om te luisteren naar de klaagtonen en oordeelvellingen, waarmede zij ons tegen elkaar zoeken warm te maken.

IX.

GEDACHTEN OVER DENKEN.

Van het stukje dat ik nu schrijven ga, mag maar zeer weinig op rekening van Jan Ploeger gesteld worden, want, als ik eens in een beeld mag spreken, onze leeraar leverde de paarden en hield den ploegstaart vast, en zijn maat liet nu en dan alleen maar de zweep eens klappen, en niet meer dan noodig was om de geesten wat wakker te houden. „Twee hoofden zijn beter dan één,” zei de vrouw en zij nam haar hond mede naar de markt, en nu is in deze vergelijking, onder verbetering, onze leeraar de vrouw en het verstandige hoofd van de twee. Hij is een man, die zijne gemeente vrij wat betere dingen weet te geven dan een bouwknecht uit zijn knapzak zou kunnen te voorschijn brengen; maar terwijl ik van het zijne hier meedeel, heb ik er zoo hier en daar een spreekwoord ingelascht: „als een korrel of wat zout,” zeide mijn waardige vriend, en hij geeft zoo aan wat ik in mijn geheugen verzamelde wel de noodige eer. Eén ding hoop ik maar, dat ik met mijn plumpe gezegden zijn werk niet bederf. Als mijne wijze van overbrengen hem bevalt, zou ik gaarne wat meer van zijne lessen ontvangen om er mijne spreekwoorden in te vlechten, en ik zal dan altijd eerlijk genoeg zijn, om aan mijne lezers te zeggen, of het geschrijf het werk is van Jan Ploeger alleen, of wel, dat er twee hoofden

aan te pas kwamen, om het op te dischen zooals zij het vinden.

Een jaar telt zoovele uren niet als een uur gedachten kan voortbrengen. Gedachten vliegen bij hoopen als kraaien, en zwermen als bijen. Gelijk de dorre bladers in den herfst, zijn ze niet te tellen en als de schakels van een keten, waarvan de een als uit den ander voortkomt. Welk een rusteloos wezen is de mensch. Zijne gedachten zijn in hem als de mugjes op een zonnigen zomeravond. Gelijk een klok vol raderwerk met den slinger in vollen gang, beweegt zich zijn geest even snel als de tijd voortvliegt. Vandaar dat denken zulk een gewichtig gedeelte van het menschenleven is. Vele kleintjes maken één groote, zoo vormen vele lichtzinnige gedachten één groot wicht van zonde. Een zandkorrel heeft nauwelijks eenige zwaarte, maar Salomo vestigt er wijselijk onze aandacht op, dat een hoop zand zwaar is. Waar zoovele kinderen geboren worden, is het voor de moeder een ernstige plicht, om naar haar kroost om te zien. Wij behooren op onze gedachten acht te geven, want als zij onze vijanden worden, zullen zij ons spoedig te machtig worden en ons ten verderve medesleuren. Hemelsche gedachten zullen gelijk de vogelen der lente onze zielen met liefelijke muziek vervullen, maar gedachten des kwaads zullen als adders ons steken.

Men zegt: gedachten zijn vrij; maar ik las ergens, dat zoo gedachten al tolvrij mogen wezen, zij daarom niet strafvrij zijn, en dat woord stemt geheel overeen met wat het goede oude Boek ons leert. Niemand kan ons om ons denken voor een aardsche vierschaar dagen, maar wees er zeker van, dat al onze gedachten met ons voor den rechterstoel van God zullen verschijnen. Booze gedachten zijn het merg der zonden; het is de mond, waaruit ongerechtigheid en misdaad gebrouwen worden; de tonder, waarin de duivel de vonken der verzoeking werpt; de karn der onreine verbeelding, waarin zij hare melk tot plan en opzet karnt, het nest, waarin alle roofvogels

hare eieren leggen. Wees er zeker van, dat evenzeer als het vuur doorntakken zoowel als eikenblokken verbrandt, zoo ook God evenzeer zondige gedachten als zondige daden zal oordeelen.

Denke toch niemand, dat zondige gedachten bij den Heer niet gekend zijn, want het binnenste binnenvertrek heeft nog voor Hem een venster, een venster, dat door geen luik voor zijn oog te sluiten is. Gelijk wij de bijen in een glazen bijenkorf gadeslaan, zoo ziet het oog des Heerén de gedachten onzer harten. De Bijbel zegt: „De hel en het verderf zijn voor den Heer, hoeveel te meer de harten van der menschen kinderen.” God ziet ons van binnen evenzeer als van buiten. Voor Hem, die in den hemel troont, is niets verborgen. Voor het alziende oog is dat, wat binnen in den mensch geschiedt, de geestelijke daad des harten, onze zonde, even openbaar als de misdaad openlijk op de straat gepleegd.

Maar zullen sommigen zeggen: wij kunnen er niets aan doen, dat kwade gedachten bij ons opkomen. Misschien niet. Ook is dat niet de groote vraag, want waar het op aankomt, is, of wij zulke gedachten liefhebben of haten, ze gaarne laten opkomen, ze koesteren, of wel met de macht des gebeds ze onderdrukken en tegengaan. Wij kunnen geen dief beletten, dat hij bij ons door de vensters kijke, maar als wij voor dieven onze deuren openzetten en hen vroolijk en als vrienden ontvangen, zijn wij hunne heeler en even slecht als zij. Wij kunnen het niet helpen, dat de vogels ons om het hoofd vliegen, maar wij behoeven nog niet toe te laten, dat zij hun nest in ons haar maken. IJdele gedachten zullen wel altijd bij ons blijven aankloppen, maar het opendoen van de deur onzes harten is ons werk. Zijn zondige bedenkselen niet altijd te keeren, zij behoeven nog in ons niet te regeeren, en het is eigen keus als zij ons overheeren. Wie het een of ander in zijn mond om en omwendt, doet het, omdat de smaak hem lief is; en hij, die op kwade dingen peinst, heeft het kwade lief en

is in staat het te bedrijven. Denk aan den duivel en gij zult hem zien verschijnen; bezoedelt uwe gedachten met zonde en uwe handen zullen spoedig niet meer rein zijn. Slakken laten hun slijmspoor achter en evenzoo doen de onreine gedachten. Een pijl moge door de lucht vliegen zonder een spoor te laten, maar booze gedachten maken als giftige slangen altijd een merk. Waar slechte gedachten overvloedig zijn en vrij omwoelen, zal spoedig veel modder en slijk zijn. Iedere golf met booze overleggingen bevrucht, vermeedert het vuil, dat op het strand des levens te rotten ligt. Het is vreeselijk om in te denken, dat eene gekoesterde onreine voorstelling, eer wij het meenen den sleutel van ons binnenste in handen heeft, en nu, uitgaande en ingaande naar vrijen wil, al spoedig zeven andere nog boozere geesten met zich voert, om baas te spelen in het vermeersterde huis en er over te brengen — niemand kan vooruit zeggen wat. Voed en koester de zonde op de knieën uwer gedachten, en gij zult haar tot eene reuzengestalte zien wassen. Doop vlas in naphta, en zie eens hoe het vlammen zal — wanneer er vuur bij komt; zoo is het ook met den mensch, wiens ziel doortrokken is van booze gedachten; zoo dikwerf er aanleiding toe is, zal ook de zonde bij hem in heftige vlammen naar buiten slaan. Uit deze waarheid der ervaring kunnen wij leeren, hoe wijs en betamend het is, dat wij over de gedachten en droombeelden onzer harten wacht houden. Goede gedachten zijn blijde gasten, en met liefde behooren wij hen welkom te heeten en zoo goed te verzorgen als ons mogelijk is. Gelijk rozenbladeren geven zij, ook na jaren lang bewaard te zijn, nog een liefelijke geur. Zij kunnen niet te rijkelijk worden aangekweekt, want haar gewas maakt den grond gaandeweg rijker en beter. Gelijk de hen hare kiekens onder hare vleugelen koestert, zoo moeten wij heilige gedachten bewaren en voeden. Gelijk het ooïlam des armen mans van zijn brood mede at en aan zijn boezem sliep, zoo

moeten wij iedere goddelijke opwelling en gemoedsaandoening met moederliefde in waarde houden. Heilige gedachten kweeken heilige woorden en heilige daden, en zijn veelbelovende kenteekenen van vernieuwing des harten. Wie zou ze niet als inwoners en gastvrienden begeeren? Wilt gij kaf uit uwe maat houden, vul haar dan bordevol met goede tarwe, en als gij evenzoo uwen geest verrijkt met heilige gepeinzen, zult gij als van zelf ijdele gedachten er buiten houden. Levende in Gods heerlijke schepping, getuigen van zijn alwijs bestuur, bezitters van zijn eeuwig Woord, en in Christus met het beeld des Vaders begenadigd, behoeft de stof tot Godverheerlijkend denken ons wel nooit te ontbreken. Mogen wij zoo in staat zijn om altijd met David te zeggen: „Hoe zoet zijn uwe redenen mijn gehemelte geweest, meer dan honig mijnen mond. Ik heb uwe getuigenis genomen tot eene eeuwige erve, want zij zijn de vroolijkheid mijns harten.”

X.

GEBREKEN.

Wie meent volmaakt te zijn is volmaakt in dwaasheid. Ik heb vrij wat gezien en rondgezien in deze wereld, maar nog nooit zag ik een volmaakt paard, of een mensch zonder gebrek, en ik zal die ook wel niet zien, voor dat er twee Zondagen in eene week komen. Men kan geen wit meel uit een houtskoolzak te voorschijn brengen, maar evenmin het volmaakte uit 's menschen binnenste; wie het mocht willen, kan even goed om suiker naar de zee gaan. Een oud spreekwoord zegt: „zonder leven, zonder gebrek,” met andere woorden: van de dooden moet men niets dan goed zeggen; maar de levenden zijn allen meer of minder zoo met de pek der zonde besmet, dat eene halve blinde het nog best kan opmerken. Ieder hoofd heeft zijn weeke plek en elk hart zijne zwarte steê. Iedere roos heeft hare doornen en elke dag zijn nacht. Zelfs de zon heeft vlekken en de hemelen worden door zwarte wolken verduisterd. Niemand was zoo wijs. of er is nog dwaasheid genoeg in hem om eene kraam te vullen op de jaarmarkt der zothed. Ook waar ik den zotskap niet zien kon, heb ik nog altijd de bellen hooren rinkelen. Gelijk er geen zonneschijn is zonder schaduw, zoo is altijd en overal de

menschelijke natuur een mengsel van goed en kwaad, zelfs armenverzorger hebben hunne kleine gebreken, en de leden van vrome vereenigingen zijn niet geheel hemelsch van aard. Onze gebreken staan ons niet op het voorhoofd geschreven, en gelukkig dat het zoo is, want hoe wijden hoed zouden wij noodig hebben om ze te bedekken. Even zeker als een ei een ei is, schuilen er gebreken van eenig soort in ons. Niemand kan vooruit zeggen, waar iemands gebreken aan het licht zullen komen, want het is er mede als met de hazen, die uit de sloot springen, juist als men er in 't geheel niet op verdacht is. Een paard, dat zwak in de pooten is, moge in het eerste uur niet struikelen, maar hij heeft zijn gebrek, en die er op zit zal wijs doen met hem goed in de hand te houden. Een snoeperige kat moge al voor 't oogenblik niet aan de melk komen, maar laat de melkkelder eens open en gij zult spoedig weten, dat er een dief in huis is. Er schuilt vuur in den vuursteen, hoe koud hij schijne; laat er het staal maar over gaan en gij zult de vonken zien spatten. En al weet ieder dit, toch zal niet elkeen er altijd om denken om met zijne kaars ver van het buskruit te blijven.

Bedachten wij meer voortdurend, dat wij onder onvolmaakte menschen leven, de gebreken, die wij in onze vrienden ontdekken, zouden ons minder vreemd op doen zien en ongelukkig maken, want een rotte stee wordt eenmaal zichtbaar, en wat gescheurd is, zal vroeger of later lek blijken. Gelukkig hij, die van vleesch en bloed niets goeds verwacht, want hij zal nooit worden teleurgesteld. De beste der menschen zijn op zijn best mensch, en de beste was en is voor struikelen vatbaar.

Een paard dat nooit struikelt,
Kocht niemand te duur;
Te duur ook geen huisvrouw,
Die nooit zwart zag of zuur,

Maar zulke paarden en vrouwen zijn alleen in het paradijs der dwazen te vinden, waar de appeltaart aan de boomen groeit. In deze booze wereld heeft het beste timmerhout kromten of kwasten, en het best gewiede graanveld nog onkruid in overvloed. De voorzichtigste voerman doet vroeger of later een val, en geen kok, die nooit misgoot of stortte, en tot mijn smart zie ik mij wel gedwongen om van een mij zeer van nabij bekend en niet onervaren bouw knecht te zeggen, dat hij nu en dan wel eens wat aan zijn ploeg breekt en vrij dikwijls een kromme voor trekt. Het is dwaasheid om een beproefd vriend te laten loopen, omdat hij een paar maal misdeed, want gij kunt een eenoorig paard van de hand zetten en er een blinden knol voor in plaats koopen.

Daar wij geen mensch altijd zien slagen
Is 't best te dragen en verdragen;

en daar wij alleen in glazen huizen leven, is het maar wijs en gewenscht, dat niemand met steenen werpt. Ieder lacht, als de pot den ketel verwijt, dat hij zwart is. Eens anders gebreken toonen ons onze eigene gebreken, want het eene schaap is al niet veel anders dan het andere, en de appel in mijns buurmans oog kan mij leeren, hoe mijn eigen oog gevormd is. Onze bureu behoren ons te zijn als spiegels, waarin wij onze eigene verkeerdheden zien, zoodat wij zonder hen met ons rechter spelen te verdrieten, ons zelven van eigen kwaad, dat wij in hen zagen, trachten te verbeteren.

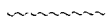
Ik kan het volk niet lijden, dat zijn neus in ieders huis steekt, om te ruiken wat er kwalijk is, en dat altijd het vergrootglas bij de hand heeft, om te zien wat er bij een buurman hapert. Zulke vitters deden beter met op eigen grond toe te zien, en zij zouden den duivel kunnen vinden, waar zij dien 't minst vermoedden. Wat wij wenschen te zien, zullen wij

ook al spoedig gaan zien of meenen te zien. Waar de liefde weinig is, is het zien van gebreken altijd veel. Een witte koe wordt zwart als de nacht, als ons oog haar zwart wil zien. Als wij maar lang genoeg onzen neus over rozenwater houden, zullen wij op 't laatst gaan meenen, dat het toch eigenlijk stinkt. Het zou heel wat aangenamer, ten minste voor anderen zijn, als zij, die altijd jacht maken om kwaads te vinden, liever het goede, dat er te ontdekken is, opspoorden; het wild zou hun beter betaald worden en zij nergens een hooivork zien, om hen van het erf te houden. Wat onze eigene gebreken aangaat, er is wel geene lei groot genoeg om ze allen te boeken; maar dank Gods liefde, wij weten, waar wij er mede moeten heengaan om verlossing te vinden en geholpen te worden ter bekwamer tijd. Met al onze afwijkingen en overtredingen blijft God ons liefhebben, als wij maar waarlijk en van harte in zijnen Zoon gelooven; daarom laat ons nooit geheel mismoedig zijn, maar in hope er naar streven om althans voor onzen dood nog tot iets nuttig en iemand van dienst te zijn. Al kraakt soms de kar, zij zal haar last nog wel te huis brengen, en onze oude bruin, hoe stijf zijn knieën gaan worden, zal, trouw als hij is, nog het noodige werk doen. Het baat niets, of wij al nederliggen en zuchten en niets doen, omdat wij niet alles zoo goed kunnen als wij het wel zouden wenschen. Hetzij het goed of slechts gebrekkig ga, geploegd moet het land worden, en op volmaakte ploegers kan niet gewacht worden, of er zal zeker in 't volgende jaar niets te oogsten zijn. Hoeveel mij als bouw knecht nog ontbreken moge, engelen zullen daarom mijn werk niet komen verrichten. Zoo goed als 't mij mogelijk is, moet ik zelf de handen uitsteken, en daarom: „Hort Violet, vooruit Dapper!”

XI.

BETER GELATEN DAN GEDAAN.

Een wijs oud spreekwoord zegt: „Verteer niet al wat gij bezit; geloof niet al wat gij hoort; vertel niet al wat gij weet, en doe niet al wat gij kunt.” Er is zooveel te doen, dat werkelijk ons mededoen eischt, dat wij verkeerd doen met ook maar een aasje van onze kracht te verspillen, Als de kool de sop niet waard is, doen wij best, ze maar niet te vuur te zetten ook geen spel te spelen, waaraan het licht verkwist is. Het is tijdverlies om melk uit eene deurpost, bloed uit eene raap en gezond verstand uit een dwaas te willen halen. Vraag geen gierigaard om geld, zoo lang gij de kunst niet verstaat om vuursteen gaar te koken. Vervolg geen schuldenaar, die niets meer te verliezen heeft, want gij zoudt maar goed geld naar kwaad geld gooien, wat zooveel is als zijn fret verliezen, zonder het konijn te vangen. Bied geen blinde een spiegel aan, en als iemand zoo trotsch is, dat hij van zijne gebreken niet weten wil, zult gij u alleen twist berokkenen door hem op zijne gebreken te wijzen. Het baat niet, of men eene mol al met de lantaarn bijlicht en of men van den hemel spreekt tot menschen, die met hunne gansche ziel aan geld en goed kleven. Alles heeft zijn tijd, maar het is eene ontijdige zaak,

het zijn paarden voor de zwijnen, om met iemand, die dronken is, een wijs woord te spreken. Wacht tot de beschonkene nuchter is en spreek dan tot hem een welgemeend en nuchter woord, want als gij hem overtuigen wilt, terwijl hij dronken is, handelt gij, alsof gij zelf dronken waart.

Plaats geen kat in de koets of menschen op plaatsen waarvoor zij niet deugen. Pruimen worden nooit perziken en dwaashoofden blijven dwazen, al maakt gij er diakens of kerkvoogden van. Het is dwazenwerk om een aap tot leeraar en eene dienstmaagd tot vrouw van den huize te verheffen. Menig slecht prediker zou een uitnemend kleermaker of bekwaam schoenmaker zijn geweest als hoogmoed hem niet gevormd had voor iets, waarvoor hij niet den minsten aanleg of roeping had. Als God een schepsel tot vliegen bestemde, gaf hij het vleugels, en wanneer de Heer wil dat iemand zijn evangelie zal prediken, schenkt hij hem evenzeer predikgaven. Het is erger dan dwaas, iemand naar den krijg te zenden, die niet in staat is eenig wapen te hanteeren. Ontraad den jongen liever het klimmen dan dat gij hem helpt om zijn hals te breken. Men maakt geen zijden beurzen van varkensooren, en doe wat gij wilt, gij zult geen varken op een dwarsfluit leeren spelen.

Onverstand alleen doet naar het onmogelijke trachten, — wat zooveel is, als kruid vermorsen om het mannetje in de maan te raken. Planken van zaagsel te maken is nog bijna een verstandig plan in vergelijking van sommiger deelnemen in het koopen van aandeelen in zekere veelbelovende maatschappijen, want men kan evengoed den wind in een net en water in een zeef vangen als in dien weg geld winnen. Zeepbellen zijn een aardig spel voor jongens, maar de bellenblazersvereenigingen zijn speelgoed, dat bijt en snijdt, en daar niemand een spel van moest maken. Heeft mijn vriend geld te missen, die overvloed is nog geen reden, waarom hij het

juist aan schelmen en beurzensnijders zou betrouwen; evenmin als ik, bij noodzaak om mijn been te laten afzetten, het mij door een haai van het lijf zou willen laten scheuren. Geef uw geld nog eer aan dwazen ten geschenke, dan dat gij het u door gewetenlooze schurken laat afhandig maken.

Het kan nooit de moeite waardig zijn om onnoodige dingen te doen. Smeer geen vet varken in en geef geen trotschaard lof. Denk er niet aan om visschen te kleeden of altaren te overdekken. Geef u geen moeite om de witte lelie te kleuren nog om het evangelie door sieraden van uwe vinding te verfraaien. Leg geen verband aan, tenzij er eene breuk zij, en vertroost geen geweten, dat geene schuld heeft beleden. Ontsteek geene kaars om het zonlicht te doen zien, noch bewijs zaken, waaraan geen sterveling twijfelt. Mijn raad zal altijd zijn, om geen werk te beginnen, dat meer kost dan het waard is. Men kan aan een mesthoop een lavendelgeur geven en een man die slecht leeft, kan voor een tijd een goeden naam bewaren door een uitwendig vertoon van godsdienstigheid, maar op den langen duur leidt het een en het ander tot niets, en is het tijd, geld en moeite verloren. Indien ons volk hart had voor volksbelang, zou het eene goede menigte kostbare ledigloopers op zijde zetten, die nu uit de algemeene kas eten, maar niets voor het algemeen welzijn doen. Iemand een gulden te geven, die maar een stuiver verdiende, is weinig huis-houdelijk, maar enkel dwaasheid is het, op kostbaren voet vergaderingen te onderhouden van opgeblazen praters, die met veel wijsheid overleggen, hoe men op de beste wijs niets zal uitvoeren. Als mijn meesters oude wachthond zoo droomerig en slaapziek was, als vele heeren met gegalloneerd kleed, zou hij al lang doodgeschoten of verdronken zijn, want men zou hem zijn brood niet meer waard rekenen. Maar God die een God van orde is, en wie Hij hoog plaatste, meer talenten en zwaarder verantwoording gaf, doet in de geschiedenis even

vast tijden van rekenschap keeren als hij hitte en koude, zonneshijn en regen schenkt op gezette tijden.

Ervaring heeft mij reeds sedert lang geleerd om niet met anderen over smaak en lust te twisten, want even goed kan men anderen willen dwingen om met ons dezelfde figuren in het vlammen van den haard te zien. Men kan even goed de lucht ploegen, als iemand tegen zijn wil in onbelangrijke zaken eene andere overtuiging geven. Het baat niet, of men een twist wil eindigen door zich kwaad te toonen, even goed kan men vuur met olie willen blusschen en een kolenvuur met een blaasbalk uitmaken. Enkele menschen leven in twist — maar ik voor mij benijd hun dien smaak niet; liever ging ik tien uren om buiten oneenigheid te blijven, dan een half uur om er in te komen. Vaak heeft men mij gezegd: „toon moed en grijpt den stier bij de horens,” maar ik heb dat vermaak altijd meer aardig dan voordeelig gevonden, en laat het gaarne over aan hen, wier hoofd reeds zoo duf is, dat een kwade stoot met de horens hun schedel niet veel meer schaden kan. Salomo zegt: „Vaar niet haastelijk voort om te twisten, opdat gij niet doet, waardoor u uwe naaste beschame”, hetgeen wel zooveel zal zijn als: „Keer terug alvorens te beginnen, laat u door niets tot twisten verleiden”. Als u een dolle hond ontmoet, beproef dan niet wat gij met fraaie woorden vermoogt, maar ga voor den zoodanige uit den weg, al zou men u daarom lafaard heeten; gij hebt niet te zeggen, dat hij een dwaas is, ieder weet dat. Nooit heeft het iemand gebaat, dat hij zich in een twist had gemengd; — steek uwe hand in geen wespennest en rammei geen ouden muur zoo, dat de steenklompen u het hoofd verbrijzelen. Wie zich ongeroepen in allerlei twisten mengen, bederven hun eigen goeden naam; indien gij eens anders varken wascht, zult gij spoedig zelf eene reiniging behoeven. Het is het toppunt van dwaasheid zich te mengen in een twist tusschen man en vrouw, want terstond zullen zij

hun onderling krakeel vergeten en zich te zamen met al hun kracht op u werpen, en u uw loon met volle maat toemeten. Als gij uw lepel in eens andermans pap steekt en uw mond brandt, ontvangt gij juist wat u toekomt, en hebt het aan niemand dan aan uzelf te wijten.

Nog een laatste wenk, waag er u niet aan, om eene koppige vrouw tot toegeven te willen brengen, maar bedenk —

Wat zij wil, wil zij; 't moet gaan zooals zij het besluit.
Wat zij niet wil, gebeurt niet; en daar is 't meê uit.

Niet lang geleden heb ik een regel of wat uit een Amerikaansch nieuwsblad overgeschreven en met dezen wil ik dit stukje besluiten:

„Maak de Mississippi droog met een theelepel; wring uw hiel in den toon van uw laars, zend vischgerei met luchtballons omhoog, om starren te vangen; in één woord, toon dat al wat onmogelijk geacht wordt voor u mogelijk is, — maar waag er u nooit aan, om eene vrouw te dwingen, dat zij zeggen zal iets te zullen doen, als zij eenmaal vast besloten heeft het niet te doen.”

XII.

SCHULD.

Toen ik nog een kleine jongen was en nog bij eene juffrouw school ging, had ik eens eene griffel noodig en geen geld om die te koopen. Bevreemd voor knorren, omdat ik zoo gedurig mijne griffels verloor, durfde ik geen geld vragen en was dus goede raad duur. Nu was er een klein winkeltje in onze buurt, waar noten en tollen, koekjes en ballen en ook griffels verkocht werden, en ik wist, dat de oude winkelvrouw wel eens aan schoolmakers, zonder dadelijke betaling dit en dat had verkocht. Hierop maakte ik mijzelven diets, dat daar Kerstmis nabij was, ik zeker bij die gelegenheid van dezen of dien een stuiver, of wat mij nog waarschijnlijk voorkwam een zilveren muntstuk zou ontvangen. Zoo kwam ik tot het besluit, om ter wille van een griffel mij in schuld te steken daar ik toch met Kerstmis het geld zou kunnen afdoen. Geheel gerust was ik op den goeden affoop niet maar ik dwong mijzelven moed te toonen en trad den winkel in. Voor niet minder dan een halven stuiver was op crediet te krijgen, en daar ik nog nooit zonder geld gekomen was, was de winkelierster terstond bereid om mij voor een halve stuiver griffels te geven, en ik was in schuld. Deze gedachte was mij juist niet aangenaam, het was mij

innerlijk als had ik kwaad gedaan, en al spoedig kwam ik nog op geheel andere wijs te ervaren, dat ik den voet op een verkeerd pad had gezet. Hoe mijn vader mijn plannetje en zijne uitvoering is te weten gekomen, is mij nooit gebleken, maar de een of andere kleine vogel moet het hem in het oor hebben gefluisterd, en met vollen ernst nam hij mij nu onder handen. Zijn naam zal ook daarvoor bij mij in eere blijven! Hij was een man, die de strengste beginselen van eerlijkheid aankleefde, geen van onze hedendaagsche kinderbedervers; hij koesterde nooit den wensch of het voornemen, om in zijne jongens een speculatiegeest te kweeken en hun het grof spel te leeren, dat schelmen finantieel beleid noemen, en daarom drukte hij, en hij deed er wel aan, mijne lust om schulden te maken op eens den kop in. Eerst ontving ik een krachtige les over de daad van schulden maken, hoe dit weinig anders dan stelen is en een weg, waarop velen zichzelf en anderen te gronde richten. Voorts deed mijn vader mij inzien, hoe een knaap, die met een halven stuiver schuld begint, op weg is, om voor honderden in schuld en langs dien weg in de gevangenis te geraken. Dit woord was eene echte strafpreek, en nog klinkt die mij in de ooren, zoo dikwijls ik er aan denk. Daarop werd ik door hem naar den winkel geleid, bijna als een deserteur, die weder in de kazerne gebracht wordt; en al den weg over weende ik luid van schaamte en verlegenheid, daar ik dacht dat ieder het mij aanzag, dat ik schuld had gemaakt. Onder ernstige vermaningen werd de schuld voor mij afgedaan en daarop de arme schuldenaar als een vogel uit de kooi vrijgelaten. O, hoe zoet was mij het gevoel, dat ik van mijn schuldenlast vrij was! Hoe ernstig beloofde ik mijzelf, dat niets mij ooit weder zou kunnen bewegen, om schuld te maken. Ik had eene goede les gehad en heb die ook nooit vergeten. Mocht mijns vaders geest en les aan alle knapen kunnen ingeënt worden, het zou

hun tot zegen zijn en aan menig hunner karrenvrachten verdriet besparen. God zegene mijn vader, zeg ik en make ieder Christenland rijk aan zulke vaders, want anders is de tijdgeest met zijn geestdrift voor zeepbellenvereenigingen en papierspeculatiën nog oorzaak, dat de best ingerichte staten zoo rot en zwammig worden als het vergane glimhout.

Sedert dien bangen dag heeft het woord schuld mij nooit liefelijker geklonken dan de naam Paus in Luthers ooren, en als ik nu harde dingen zeg van de leelijke zaak, moet niemand er zich over verbazen. Sedert ik mijn huishouden begon, is het altijd mijn wensch en streven geweest, om schimmel, schuld en schelmen zoover mogelijk van mijn huis te houden; en al heb ik de laatsten en hun patroon niet altijd geheel van de huisdeur kunnen houden, met behulp mijner vrouw en met hard werken, eerlijkheid en door liefde voor een waren zondag, hebben wij toch ons dak van schuld en vuil rein gehouden. Schuld is in mijn gevoel iets zoo verlangends, dat ik in het hartje van den winter liever uren ver gaan zou om mijn schuld af te doen, dan onder zulk een verplichting te leven. Het zou mij niet banger zijn, wanneer ik erwten in mijne schoenen, of een egel in bed, of een slang op mijn rug had, dan als ik eene lade met kruideniers-, slachters- en kleedermakersrekeningen had. Armoede is hard, maar schuld is vreeselijk, zoo vreeselijk, dat een rookend huis en eene twistzieke vrouw, de ergste der kwellingen, naar men zegt, nauwelijks kwellender kunnen zijn. Iemand kan arm en toch achtenswaardig zijn, en Jan Ploeger en zijne vrouw hopen het te wezen; maar iemand die in schulden leeft, kan zichzelf niet achten en zal zeker door zijne bureu bepraat worden op eene wijze, die niet tot zijne eer is. Voor sommige personen schijnt het iets behagelijks, dat zij rekeningen te betalen hebben, waarvoor zij het geld niet bezitten; maar ik was al even lief eene kat op eene schoorsteen, waarin

flink wordt gestookt, of een vos met een pak honden op de hielen, of eene muis in de klauwen eener katuil. Een eerlijk man keurt eene beurs zwaar van geld, dat anderen toekomt, erger dan een ledige zak. Hij kan de gedachte niet dulden, dat hij eens anders kaas zou eten; eens anders kleederen dragen, en hij kan het niet aanzien, dat zijn vrouw, hoed of doek of mutsen draagt, die eigenlijk der winkelierster toekomen.

De kraai in de fabel was spoedig van zijne pauwenvederen beroofd, en geldleeners komen zoo tot armoede van de bitterste soort, omdat de schande daarvan ten volle tegen het gebrek opweegt.

Het is de ondergang van vele mijner burens, dat zij boven hun inkomen leven; nauwelijks zijn velen hunner bij machte een ezel te hebben en hoogmoed drijft hen tot het houden van paard en rijtuig. Vertooning maken is de ziekte des tijds, en ik geloof niet zonder grond, dat zelfs oprechte Christenen, zeer tot hun schande en verdriet, mede door die kwaal zijn aangetast. Katoenen en wollen stoffen zijn nauwelijks voor iemand meer goed genoeg, voor best althans moeten onze meisjes zijde en satijn hebben, en eene rekening bij de modenaaster zoo lang en zoo zwart als een winternacht. Mooi, mode en maakloon rooven een mansverdienste, houden het gezin in druk, en brengen den huisvader het hoofd op hol. Kikkers willen zich opblazen, dat zij ossen schijnen, en barsten voor zij halverwege zijn. Wie tien gulden 's weeks verdient, aapt zijn meerdere na, die tien duizend 's jaars te verteren heeft en meent, dat de eenvoudigen hen voor gelijken houden. Sommigen steken hunne kaars aan beide einden aan, en noemen zich dan ongelukkig omdat zij zoo spoedig in het donker zitten; — zij deden beter met de waarheid te zeggen, en te erkennen, dat zij moeten dragen wat er op zit, als men den weg des verkwisters gaat. Spaarzaam zijn is de helft van den levensstrijd, want het kost minder moeite om geld te

verdienen dan om het goed te besteden. Honderden zouden het noodige niet gemist hebben, als zij het overvloedige niet verkwist hadden. Verstonen alle vrouwen van arbeiders en armen het koken maar, met hoe weinig zou niet menig gezin nog genoeg hebben! Als er landen gevonden worden, waar de vrouwen van den minderen stand in den regel goede kooksters en goede huishoudsters zijn, dan wenschte ik wel, dat zij uit deze ons zendelingen zonden, om onze babbelende konkelaarsters van de koffiepote af te trekken en tot wakkere en ijverige huismoeders te vormen. Zulke lessen uit den vreemde zouden ons vrij wat beter dienen, dan de maandelijksche modeplaatjes, waarnaar tot onze dienstboden toe zich in dun gemiddelde vinders zouden willen herscheppen. Ken ik er niet, die in deze dagen van hoogmoed en weelde den neus optrekken voor kost, die hunne vaders een feestpote noemden, en die als zij gesmuld hebben tot zij onder nul en bankroet zijn, nog meenen, dat ieder hard en onbillijk is, die hen niet luide beklagt. Eens waren boter en brood hun niet genoeg; is het wonder dat zij eindigen met rauwe rapen te stelen? Wie veel voorraad heeft mag zijn pote vetter stoven, maar wie wijs is, zet zijn teering naar de nering; want even dwaas als oneerlijk is de man, die, omdat hij een gulden verdiend heeft, er tien verteert en dus negen schuld maakt. Snijd uw kleed naar gij laken hebt, is een wijze raad; maar een prachtgewaad te maken van eens anders goed en zoo in schuld te komen, is even zeker stelen als twintig stuivers een gulden is. Als ik een schurk wilde zijn, werd ik slaapsteehouder van zeevolk, advokaat van kwade zaken, weekeraar of zakkenroller, maar de vuile kunst van schuld te maken met de wetenschap van nooit te kunnen betalen, zou mij zelfs dan nog te vuil en gemeen zijn.

Wie schuld maken, moeten uit den aard der zaak leugenaars worden, want zij paaien met beloften van betaling en weten,

dat het er nooit toe zal komen. Na eene gansche scheepsvracht valsche beloften en leugenachtige verontschuldigen moeten er dagelijks nieuw verzonnen leugens zijn.

Wie schulden heeft en steeds op schuld blijft drijven,
Die loog en liegt, en moet aan 't liegen blijven.

Wanneer nu schulden maken de zekere weg tot liegen blijkt, zal dan nog iemand durven beweren, dat het niet eene allergemeenste zaak is? Het is zoo, er bestaan hier ook uitzonderingen, en ik zal de laatste zijn, om een eerlijk man hard te vallen, die door ziekte of zwaren tegenspoed is achteruit geraakt; maar als regel staat het bij mij vast, dat schuld een vuil moeras en eene smerige stinksloot is. Gelukkig de mensch, die er nog uit geraakt, als hij het onheil had om er in te vallen, en allergelukkigst hij, die door Gods goedheid het voorrecht had van altijd ver van dien modderpoel verwijderd te blijven. Wie den duivel eens te eten vraagt, heeft moeite hem weder ter deur uit te krijgen; het is verstandigst, niet met hem te doen te hebben. Waar eene hen één ei legt, legt zij er gaarne meer, en is iemand eens in schuld, dan komt hij er gemakkelijk toe, om schuld op schuld te hopen, zoodat het voorzichtig is, zich voor eene eerste schuld als voor de koorts te wachten. Wie voor een stuiver schuld maakt zit spoedig voor guldens in de klem; daarom wacht u voor die stuiver schuld en de guldens zullen u geen muizennesten baren.

Indien gij goed wilt slapen, koop dan een bed, waarop iemand die in schuld zat, rustig heeft kunnen slapen, want zulk een bed moet wel zacht zijn, of hij had er de rust niet op kunnen vinden. Ik denk, dat de menschen ook onder schuld gehard worden, even als de ezel van onzen molenaar, nadat hem stok bij stok op den rug was stuk geslagen. Ware het anders, ik zou mij niet kunnen begrijpen, hoe iemand zich

niet liever zóó mager vastte als een hazewind, dan te smullen van eens anders geld. Voor wie nog gevoel heeft, moeten onbetaalde rekeningen als mes- en dolksteken zijn. Zonder schuld, zonder zorg; buiten schuld, buiten gevaar; maar schuld maken en leentjebuurlen spelen zijn braambosschen, vol doornen en zonder vrucht. Als ik een spade bij mijn buurman leen kwelt mij altijd de vrees, dat zij breken zal. Ik kan er zoo kalm en rustig niet mede werken, als met eigen gereedschap. Maar als ik een spade op rekeuning gekocht had met de wetenschap van haar niet te kunnen betalen, dan groef ik er maar liefst mijn eigen graf mede. De Schrift zegt: „Zijt niemand iets schuldig,” wat niet beteekent betaal uwe schulden, maar hebt geene schulden, en naar mijne wijze van zien, moest niemand, die zonder omstandigheden geheel buiten zijn schuld, schulden maakt, en boven stand en inkomen leeft, in geene christelijke gemeente als lid worden geduld. Onze wetten bevorderen het schuldenmaken op schandelijke wijs, en ieder kan nu bijna den naam van dief ontduiken, hij zette maar een winkel op en ga bankroet, en verdonkere zooveel, als hij nooit zou hebben durven stelen. Zegt niet reeds een spreekwoord: „Wie nooit failliet ging zal nooit rijk worden.” Wel, ik ken menschen in zaken, die twee en drie malen failliet gingen en nog zich op den weg naar den hemel droomden; doch ik vraag: wat zouden zulke schelmen in den hemel doen, indien zij er komen konden? Is er voor hen niet alle kans om daar te komen, van waar zij niet zullen worden vrijgelaten, totdat zij den laatsten penning zullen betaald hebben? Sommigen zeggen: „hoe vrijgevig zijn dezen!” Ja, van eens anders geld. Ik voor mij, ik kan den man niet dulden, die een gans steelt en meent alles goed te maken, als hij den godsdienst den afval van zijn roof gunt. Godsdienst is ieders plicht en roeping, maar zonder eerlijkheid is geene godsvrucht denkbaar. Alleen bij eerlijkheid heeft edelmoedigheid en gulheid waarde. Riemen snijden

van een andermans leder, is licht werk en godsdienst is vaak een dekmantel voor allerlei dat vuil en bedrog is.

Ken ik niet eene mevrouw Hoogklimmer, die pronkt als een pauw, al hare meisjes naar de kostschool zendt, waar zij Fransch en piano en wat niet al fraais moeten leeren; en mijnheer G. B. Hoogklimmer, heeft vigelant en maandpaard, is voorzitter van meer dan ééne philanthropische vereeniging en des Zondags zeker tweemalen ter kerk, terwijl zijn arme schuldeischers door het slecht betalen van hem en zijn gelijken nauwelijks den mond kunnen openhouden. Het is eene schande en bijna niet te dulden, als men bedenkt, hoevelen in ons christenland fatsoenlijke zwendelaars zijn in het leven op eens anders kosten, en er niet minder om geacht worden, al weet bijna ieder, dat zij slechte betalers zijn, die werkman en winkelier, maanden en jaren op hun rechtmatig eigendom laten wachten. Had ik macht en kon ik mijn zin doen, ik zou hun spoedig hunne fraaie kleedij van het lijf hebben en voor een half jaar een gevangenispak aangeven, om hun, heeren of niet, te leeren aan een ieder op zijn tijd het zijne te geven. Had ik de wetgeving in mijne hand, het land zou spoedig te benauwd voor de Hoogklimmers zijn, maar daar ik in dit opzicht machteloos ben, wil ik er mij maar mede behelpen met tegen hen te schrijven, en zoo den stoom van mijne gramschap lucht te geven.

Mijne leus en regel is, betaal terstond en wacht u voor kleine rekeningen. Betaal bij het koopen en gij weet altijd hoeveel gij bezit. Een klok mag tikken, maar ik begeer geen getik in mijn binnenste. Liever zonder avondeten naar bed dan met schuld opgestaan. Onze zonden en geldschulden zullen altijd grooter zijn dan wij meenen. Bij kleine beetjes raakt men tot over de ooren in de schuld. Het zijn de onbeduidende uitgaven, die, altijd wederkeerende, de beurs slap en ledig maken. Het geld is rond en rolt daardoor als van zelf. Jan

Onbedacht koopt, wat hij niet noodig heeft, omdat het goedkoop is en moet, eer hij het weet, verkoopen wat hij hoog noodig heeft. Willem Goedgeefs mist de zedelijke kracht om ooit „Neen” te zeggen, geeft door die zwakke behaagzucht gedreven groote maaltijden, leeft er ruim van, laat zijne vrouw en kinderen naar hartelust staatsie maken, slaat geen acht op het doen en laten zijner dienstboden, en kan zich nog ten slotte niet begrijpen, dat zijne rekeningen zoo groot zijn en zijne schuldeischers zooveel geweld maken. Zulken zaaien geld op den zandgrond der gedachteloosheid en bemerken met verbazing, dat zij armoede als oogst te huis krijgen. Zijn zij zoover, dan doet een overspannen en angstige verbeelding hen altijd droomen van kansen en bijzondere omstandigheden, die hen uit de moeite zullen helpen, en zoo wikkelen zij zich al meer en meer in bezwaren, omdat zij vergeten, dat de luchtkasteelen de rijkdom der dwazen zijn. Ten einde raad en geld, gaan zij met ledige zakken ter markt, koopen daar in den blinde en tot elken prijs, en daardoor al meer en meer in het net, liggen knoeierijen en streken als redmiddelen voor de hand, want een ledige zak kan kwalijk meer recht overeind staan. Maar wat zullen deze, daar de plannen der radeloosheid, evenals spinnewebben, niets dan vliegen vangen en spoedig vernield zijn. Men kan even goed zijn schoenen met grauw papier en een gebroken ruit met een ijsscherf willen lappen, als eene in den grond geboorde handelszaak met knoeierijen en waagstukken redden. Wie op knoeierijen betrapt wordt, is als een hond in de kerk, dien van geen kant de schoppen gespaard worden en als een kruitvat, waarnaast niemand plaats wil nemen.

Men zegt wel eens, dat armoede een zesde zintuig is, en het mag wel zoo zijn, want vele schuldenaars schijnen de andere vijf zintuigen verloren te hebben, of zonder gezond verstand geboren te zijn, want het is alsof zij in den waan leven, dat men door te leenen, niet alleen schulden maken,

maar ook schulden betalen kan. Jan betaalt Pieter met hetgeen hij bij Paulus leende, en meent dan, dat hij uit de zorg is, terwijl hij slechts den eenen voet in den modder zette om er den anderen uit te trekken. Er gaat een zware wijs op om een ei te scheren of haren te trekken uit een kalen schedel, maar het een en het ander is toch nog lichter dan schulden te betalen uit eene ledige zak. Simson was een sterk man, maar dit gaf hem de macht niet om schulden te betalen zonder geld; en dwaas is de mensch, die meent dat hersenschimmen tot klinkende munt zijn te slaan. Geld te leenen van credietvereenigingen is voor den man in nood, wat voor een drenkeling het grijpen in scheermessen wezen zou. Beide Joden en Heidenen plukken, als zij geld ter leen geven, den gans zoolang er een veer op zit. Wie uit de schuld wil raken, moet zijne uitgaven snoeien en met zijne inkomsten woekeren, want men kan geen gulden in het huishouden en tegelijk tot schulddelging gebruiken. Maak uwe keuken mager, als uwe beurs schraal is. Laat niets uwe overtuiging aan het wankelen brengen, dat schulden niet anders dan door het betalen van klinkende munt worden afgedaan. Fraaie beloften brengen schulden in de wereld en schulden fraaie beloften, maar nooit hebben beloften tot betaling van schulden kunnen dienen. Beloven is eene zaak en betalen is iets gansch anders. Een man een man, een woord een woord, zoo behoort het. Eene belofte moet zijn als een eed, en een eerlijk man belooft niet, tenzij het zeker is, dat hij zijn woord gestand kan doen. Het is alles goed en wel op klagelijken toon te zeggen: „het spijt mij vreeselijk,” maar

Met honderd jaar van rouw en spijt,
Raakt niemand schuld of ziekte kwijt.

Wel vrees ik nu ten slotte nog, dat ik al deze mijne goede

raadgevingen even goed aan mijne meesters hanen en hennen had kunnen geven als aan zulken, die gewoon zijn geld uit te geven, dat hun niet toekomt. Als regel is het waar, dat alle moord, dat met hunne loszinnigheid niet overeenkomt, bij hen het eene oor in en het andere uitgaat. Nu, die dan niet hooren willen moeten maar voelen, als de slagen vallen; en hebben zij den goedkoopsten goeden raad van de hand gewezen, zij zullen zich met het dure en lastige berouw moeten behelpen. Maar buiten deze, in eigen net verwarden, zijn er jonge menschen, wien een goed woord als goud kan wezen. Voor dezen wil Jan Ploeger zijn reeds wat lange predikatie in drie beknopte lessen samenvatten; verteer altijd iets minder dan uwe inkomsten zijn; — laat u door niets of niemand verleiden om schuld te maken; — en vergeet nooit

„Dat elk die leent,
Na 't lachen weent.”

~~~~~

XIII.

IN HET ONGELUK.

Niemands lot is voor zijn sterven zeker, want lotswisseling is 's menschen levenslot. Wie heden in de koets rijdt, kan eens nog stalknecht zijn. Houtzagers wisselen van plaats, en hij die nu boven staat, moet op zijne beurt in de put afdalen. De gedachte, dat wij later zelven onder het raam kunnen staan, moet nu ons beletten om ons vuil water roekeloos naar buiten te werpen. Met wat maat wij meten, zal ons weder gemeten worden, daarom laat ons toezien, hoe wij hen, die in het ongeluk zijn, bejegenen.

Niets doet mij zoo van het gewone doen der menschen walgen, als het nagaan, hoe men gewoon is zich jegens personen te gedragen, wien de voet van den ladder der fortuin glipte. „Weg met hem,” klinkt dan het geroep, „hij deugt tot niets.” Honden zullen geene honden eten, maar menschen verslinden elkander als kannibalen en dragen nog roem op hunne laagheid. Er zijn er bij duizenden aan te wijzen, die zich als gieren te goed doen aan een winkelier of koopman, zoodra zij er lucht van hebben, dat hij in drang verkeert. Waar het aas is, daar vergaderen de arenden. In plaats van eene helpende hand te bieden, overladen zij den zinkende met laagheid en

wreedheid, en roepen om het luidst: „raakt hem zooals hij waard is”. Ieder geeft nog een trap aan hem, wien fortuin den rug keert. Zoodra de Voorzienigheid iemand met slagen treft, halen allen, die het zien, hunne zweepen voor den dag. Omdat de hond verdrinkende is, gooien al zijne vrienden hem nog emmers water op het lijf. De boom viel, en nu haalt ieder zijn bijl om takken te stroopen. Het huis staat in den brand, en de bureu warmen er zich aan, in plaats van te helpen blusschen. Het gaat den man slecht, daarom behandelen zijne vrienden hem slecht; hij struikelde op den rijweg en zij jagen hem hunne karren over het lijf; hij viel in het slijk en overal roept nu de zelfzucht: „houd hem op den grond, opdat er te meer plaats zij voor ons”.

Nog erger is het, als zij die u te gronde richten, u nog slaan en schoppen, opdat gij niet kunt opstaan. In het ongeluk is het weinig stichtend om te hooren zeggen: „Gij waart een groote ezel, er waren honderd wegen om uit de moeite te komen, maar gij hadt geene oogen om iets te zien.” Wie het tegenloopt, had het spel niet behoeven te verliezen; Stoffel zelfs had kunnen zien wat domme zet hij deed. „Hij had den stal moeten sluiten, den put moeten dempen;” ja, dat weet elk, maar niemand is grif om wie zijn kalf verloor aan een ander te helpen. „Het was dwaas, dat hij zich zoo ver waagde!” Zeer waar, maar zulk gejammer redt niemand van verdrinken. Een versleten kleed is spoedig gescheurd. Goede raad is slechte spijs voor een hongerig gezin. Leen mij uw touw op den weg en smaal op mijn oud gareel, als wij te huis zijn. Help mijn oud paard aan wat haver, en ik zal hem wat beter in den draf zetten. Hebt medelijden, en ik zal u daarvoor dank weten, maar hebt medelijden in uw beurs, of al uw aandoening en fraaie woorden hebben bij mij geen beteekenis.

De meeste ongelukkigen die te gronde gaan, ontmoeten hun Judas, voor zij den bodem van den put raken. Wie door hen

in beter dagen geholpen zijn, vergeten doorgaans de schuld en betalen het ontvangen goede met ondank. Als het veulen den buik vol heeft, slaat het zijne moeder. Een oud spreekwoord luidt: „Ik heb u het zwemmen geleerd en nu zoudt gij mij willen verdrinken,” en maar altijd is dit 's werelds loop. De hond kwispelstaart, totdat hij het been heeft, en blaft en bijt dan naar den man die hem weldeed. Gegeten brood is spoedig vergeten en de hand die het gaf, veracht en versmaad. De kaars geeft anderen licht, terwijl zij zelve verteert. Niets is spoediger vergeten dan in tijds geboden hulp. Ieder voor zichzelf is 's werelds gouden regel, en ieder weet, wie het beste voor zich nam. De vos past op zijn haar, en denkt er niet aan om uit dankbaarheid zijn pels aan een ander te leenen.

Een edel hart doet de zijde der zwakken kiezen, maar de weg wordt niet door edele harten overstroomd. Zij zijn schaarsch als de arend. Eksters, havikken en uilen kan men bij het mud krijgen, maar een arend ziet men soms maar eens in zijn leven. Zaaft gij ooit de kraaien lijkdienst doen, voor zij een dood schaap het vleesch van het lijf rukten? Menschen doen dat. Als iemand in 't ongeluk is, jammeren zijn burens: „och, och! hoe ongelukkig! hoe of het gekomen is? Hoe droevig, hoe jammer!” en dan vallen zij aan en rooven en scheuren, zoolang er wat te plunderen valt. De meeste menschen helpen graag hem, die geene hulp noodig heeft; ieder voorbijganger werpt gaarne ook een steen, als hij ergens eene hoop ziet; alle koks bedruipen het vette vleesch en laten het magere verschroeien. Als wind en tij dienen, bieden alle handen hulp. Waar het vetpot is, is vriendschap goedkoop, maar vleiers schuwen een kouden haard, en de verlepte roos ziet niemand aan. Van den rijke wil ieder neef zijn, maar de man in tegenspoed heeft geen bloedverwanten. Toen ik een koe en een schaap rijk was, zei ieder: „hoe gaat het Pieter?” Als de landheer fluistert, wordt hij van verre verstaan; maar weduw

Broodnood woont in het land der dooven. Ieder giet gaarne water in een volle tob, en geeft volop aan wie geen honger hebben, in de hoop van dubbel weder te ontvangen. Wie een gans heeft, kan een gans krijgen, en wie een paard heeft, mag zijns buurmans paard te leen vragen. Het is goed graan leenen aan iemand, die een volle schuur heeft, maar — wie leent of geeft, waar niets terug te halen is? Wie is zoo dwaas, behalve een ouderwetsche ziel, die nog in den Bijbel gelooft en haar Heer lief heeft, en daarom geeft „zonder hoop van wederom te ontvangen.”

Ik heb er gekend, die roemden, dat zij de echte vrienden in het ongeluk waren, maar 't bleek mij dat zij schoone woorden gaven terwille van 't weinige, dat er nog aan de beenen te kluiven viel. Een advokaat en een woekeraar breiden hunne vleugelen uit over den armen man, en als zij hem zoo beet hebben, gaan zij met hunne snavels te werk, tot er niets meer te halen valt. Als zulken zeer beleefd en voorkomend zijn, wordt het voor den arme tijd om toe te zien; want er broeide wat, toen de vos in 't hoenderhok kwam en zeide: „goede morgen, lieve vrienden.”

Gij, die in 't ongeluk zijt; wilt daarom niet wanhopen, want God, uw God, is niet gestorven en hij is de vriend der verlatenen. Waar niemand is, die den gevallene de hand reikt, is nog de Heer daar om uitkomst te geven aan degene, die op Hem vertrouwen. Hij doet het water tot aan de lippen komen en zegt: tot hiertoe en verder niet. Wie gelooft, worstelt en houdt de bovenhand, omdat het geloof kalmte geeft tot midden in de woestheid der baren. Het geloof leert den steilsten heuvel moedig beklimmen en maakt de ongebaandste wegen effen. Zoolang er leven is, is er hoop. Daarom, vrienden, volgt Jan Ploegers raad. Deed tegenspoed u van den wal in de sloot raken, blijft niet hopeloos en werkeloos liggen, maar tracht op de been en er weder boven op te komen.

Al streek de vogel neer in 't want,
Nog hebt gij hem niet in de hand.
Zoo bouwt mijn ziel op God den Heer.
Al boog het lot in 't stof mij neer,
In God is mijne ziel gerust.
Zijn raad is ook mijn wil en lust,
Want hoe mijn kommer stijgen moog.
Hij blijft mijn sterkte en hulp omhoog.

XIV.

H O O P.

Eieren zijn wel eieren, maar er loopen vuile door, en zoo is het ook met ons hopen en verwachten, dat niet zelden niets dan luchtkasteelen en ijdelheid is. Onze verwachtingen zijn als de vrouwen, die allen engelen zijn, maar er zijn twee soorten van engelen. Mijn zoon Thomas heeft eene menigte eiers uitgeblazen en aan een koord geregen, ik deed zoowat hetzelfde met allerlei fraaie vooruitzichten, en heb er hier eenige van onderscheiden kleur en waarde.

Bij menschen van vurig gestel komen blijde verwachtingen op slag voor den dag als springpoppen in de kermiskraam uit de doos, het is de springveer der verbeelding en niet de werking van gezond verstand en rede, die ze voor den dag doet komen. Wanneer zoo iemand maar uit het venster ziet, ziet hij betere tijden in aantocht, al ziet niemands oog ze dan het zijne alleen. Toch is het prettiger om krentenkoeken in de maan, dan uit zwartgalligheid niets dan bedrog en boosheid om zich heen te zien.

Het is goed om met een zoo opgeruimde van ziel in een stikdonkeren nacht onder een stortregen op weg te zijn want hij heeft licht in zijn oogen en vuur in zijn hart. Alleen pas

op, dat hij u niet uit het spoor prate, overigens is hij zijn gezelschap waard. Zijn gebrek is maar dat hij zijn kuikens reeds telt voor zij uit den dop zijn en zijn visch verkoopt voor hij in 't net is. Van spreeuwen wacht hij kievitseieren en als hij lang genoeg doorpraat, patrijzen en faizanten. Bij hem is het zomer als hij maar één zwaluw gezien heeft. Hij is zeker, dat hij in zijn nieuwen winkel fortuin zal maken, want nog geen vijf minuten, was hij open, of zijn eene buurman kwam een brood op krediet halen en een ander een gulden voor klein geld wisselen. Hij is zeker, dat mijnheer A. hem de klandisie zal gunnen, want hij zag hem in 't voorbijgaan zijn naambord lezen. Hij gelooft niet in den slechten kans tusschen mond en beker, maar ieder misschien is hem de stelligste zekerheid. Welnu, al is de goede ziel soms wat al te gemakkelijk en vaardig, toch heeft hij wat lof verdient, en soms trekt zelfs een zijner lijfspreuken mij aan: „Zeg nooit, ik sterf voor gij dood zijt, en als het zoover is, zeg het dan maar niet, omdat het tot niets baat.” Uit zulke gezegden ziet gij, dat er nog andere menschen behalve Jan Ploeger wat vreemd zijn uitgevallen.

Mijn buurman Plattebeurs hoopt altijd op den dood van zijn tante, maar de oude dame heeft zooveel levens als negen katten, en mijne gedachte is, dat als zij eens waarlijk sterft, zij haar vermogen eer geven zal voór een hospitaal voor zieke katten en zwervende honden dan aan haar hongerigen neef Koo. Arm mensch, de zolen hangen hem bij de schoenen en hij schuift al zijn zorg op het kwaadaardig gezond gestel der oude dame. Maar hoe het zij, zijn hoop houdt hem staande, al gaat het met zijne zaken en beurs van kwaad tot erger; levende in zijn hoop, laat hij het paard sterven in plaats van er wei voor te zoeken. Wie op eens anders dood wacht, trekt aan een lang touw, en wie op erfenissen rekt, mag wel ijzeren schoenen koopen. Wie wacht op de schoenen van iemand,

die nog sterven moet, kan lang barrevoets loopen; en wie rekent op zijns Ooms koe, moet naar de boter niet driftig verlangen.

Wie van hoop leeft, heeft een mager dieet. Had onze hoopvriend geene tante gehad om op te rekenen, hij zou de hemdsmouwen hebben opgestroopt en in het zweet zijns aanschijns gewerkt hebben, maar van jongs aan werd hem gezegd, dat hij met een zilveren lepel in den mond geboren was, en dat praatje maakte van hem een doeniet, die zoo weinig deugde voor arbeid, als eene koe om een haas te vangen.

Wenscht iemand aan Jan Ploeger een legaat te maken, hij zal 'er van harte dankbaar voor zijn, maar liefst weet hij het niet vooruit, uit vrees dat er zijn ploegen de sporen van dragen zou. Wie het goed met hem meent, beschikke hem liever een dubbel deel, maar bij verrassing. Intusschen zal hij niet rouwig zijn, als zijne vrienden dat voor hem bestemde bij voorkeur geven aan eenige inrichting, die weduwen en weezen ten goede komt. Ik wenschte wel, dat de menschen minder dachten aan goede kansen en dat zij meer appelboomen planten. Verwachtingen, die in een graf wortelen, zijn grove dwalingen, want zij verlammen 's menschen beste vermogens en zijn een soort van strop, als waarmede men oudtijds veroordeelden om den hals liet loopen.

Er zijn personen, wien het scheppen van luchtkasteelen even eigen schijnt als het ademen. Nu zullen zij dit vinden, dan dat trekken, dan dit voordeel, dan die eere verkrijgen. Arme dwazen, zij hebben den wind in het hoofd en droomen op den vollen middag. Lang kunnen zij gapen eer hun de gebraden duif zal in den mond vliegen, en toch wachten zij altijd den gunstigen wind, die hun de gouden appels in den schoot zal doen vallen, of hen als blinkende zeepbellen tot eer en grootheid verheffen. Altijd hopen zij op eigen rijtuig, totdat zij ruste vinden, waar zij geen nood meer hebben van over-

reden te worden. Gij kunt lang fluiten, eer de goudvinken u op de hand komen zitten. In ieder tijdperk moge al eens één man uit een millioen blindelings de fortuin in de armen loopen, duizenden richtten zich dag aan dag te gronde door op dat buitenkansje te hopen. Verwacht de helft van wat te velde staat, een vierde van wat gij te vorderen hebt, en niets terug van wat gij leendet, en gij hebt alle kans niet ver van de waarheid te wezen; maar uit te zien naar een goed geluk in de lucht, is niet veel wijzer dan de maan met een pijl te willen raken. Onze hoop behoort binnen de perken onzer rede en de beloften van het oude goede Boek te blijven. De Hoop leunt op een anker, maar een anker behoeft een ankergrond, en wel zulk een, waarin het houden kan.

Ongegronde hoop is een kuip zonder bodem, een paard zonder kop, een gans zonder bouten, een schoen zonder zool en een mes zonder lemmet. Wie behalve Simon Schaapshoofd, zal een huis willen bouwen en met het dak beginnen? Wie bouwen wil, heeft een grondslag noodig. Hoop is geene hoop, maar zuiver dwaasheid, zoodra iemand het onmogelijke: een oogst zonder zaaien, geluk zonder goeddoen hoopt. Zulk hopen leert een grooten mond zetten, maar brengt er niets in; het is de blinde leidsman die blinden in de sloot leidt. Zie maar eens op onzen armen Willem in het armenhuis, die altijd den mond vol heeft van de heerlijke grondbezitting, waarvan het onrecht hem verstoken houdt. Zijn naam is Bakker of Backer, en van iemand van dien naam berust er genoeg geld bij de weeskamer om half Holland te koopen, en hij moet er zijn deel van hebben. Maar bij zooveel rijkdom vindt Willem het armhuisbrood droog genoeg voor zijne aanzienlijke maag, en wilde ik hem maar rijksdaalders leenen, om zijn gedroomd goed machtig te worden, hij zou het mij eens vergelden — met een kasteel in de lucht, en een bezemsteel om er heen te rijden. — De goede ziel heeft windmolens in het hoofd, en

wat hij meer weg te geven heeft, kan hij wel driemaal op den nagel van zijn duim schrijven. In de lucht ploegen is gemakkelijk genoeg maar het geeft geen voordeel. Wie in deze wereld op meer hoopt dan hij met werken verdienen kan, zoekt vijgen op doornen. Wie een slordig, praalziek meisje trouwt en hoopt, dat hij er wel een goede vrouw van zal maken, kan even goed een gans koopen, in de hoop, dat hij in eene melkkoe zal veranderen. Wie zijn jongens mede naar herberg of sociëteit neemt, en droomt, dat zij zoo de matigheid zullen leeren, is als wie zijn koffiepot te vuur zet en meent dat zij wit zal blijven als nieuw tin.

Iemand met gezonde hersenen zal niet met slechte mout brouwen en goed bier wachten, of een slecht voorbeeld geven en op welopgevoede kinderen rekenen. Gij kunt hopen en nog eens hopen, tot u het hart wee wordt, maar als gij een jongen in den schoorsteen zendt, zal hij er zwart uitkomen, wat gij ook hooptet. Leer uw kind liegen, en hoop dan maar, dat hij altijd waarheid zalspreken, gij kunt evengoed een wesp in een teerton zetten en honing verwachten. En wat een toekomend leven aangaat, wel mochten vele menschen er met meer omzichtigheid van spreken. Als iemand in een dronken roes sterft, vindt men altijd nog dezen of dien om te zeggen: „ik hoop, dat hij in den hemel is.” Het voor den ongelukkige te wenschen, wie zal het laken, maar zoolang het woord hoop eene verwachting en waarschijnlijkheid aanduidt, kan er in zoodanig geval van hopen geen sprake zijn. De menschen richten hunne schreden naar de hel en hopen te gelijktijd dat zij in den hemel zullen uitkomen; zij kunnen even goed door een paardenwed gaan en hopen er droog uit te komen. Te hopen op den hemel is eene ernstige zaak, en Gods Woord en niets anders behoort ons hopen te regelen. Naar het woord des Heeren kan men even goed druiven van doornen en vijgen van distelen wachten, als de zaligheid

na een slecht besteed leven. Er is maar ééne rots, waarop wij veilig onze hoop bouwen kunnen, en die ééne rots is noch Petrus, noch Paulus, noch welke mensch of kerkinstelling of leer ook, maar het werk des Vaders. Gods openbaring in het menschenhart die in Jezus den Christus, den Zaligmaker onzer zielen ons leert kennen en liefhebben. Op dien rotssteen wenscht Jan Ploeger te rusten en daarin te hopen, en zoo doende vreest hij geene teleurstelling en schande, want hij weet te staan op een grondslag, dien leven noch dood kunnen schokken of verstoren. Maar ik mag niet gaan preken en heb dus nog slechts een goeden raad: alle hoop, die goeden grond mist, is een halsbrekende ladder, daarom waag er u niet op, als uw leven en uw vrede u lief zijn.

XV.

GELD UITGEVEN.

Geld te verdienen is eene lichte zaak in vergelijking met geld goed te gebruiken. Ieder kan aardappelen rooien, maar nauwelijks ééne onder tien vrouwen kan ze smakelijk koken. Menschen worden niet rijk door wat zij verdienen, maar door wat zij weten te sparen. Er zijn er, die bulken van 't geld, maar die niet meer verstand en oordeel hebben dan een egel wol. Zij zijn nog niet tot de jaren van onderscheid, al hebben zij de veertig reeds achter den rug. Wat hunne vaders verzamelden met den lepel, dat verkwisten zij bij het schepel. In den rij der menschen volgt de verkwister den gierigaard op den voet. Vaak hoort men van den verspiller zeggen: zijn oude vader was alleen voor zichzelve goed en nu is de zoon alleen zijn eigen vijand; de waarheid is, dat de oude heer langs den mageren weg de rampzaligheid zocht, en dat zijn zoon van zins is hetzelfde doel langs den vetten weg te bereiken. Zoodra de verkwister het vaderlijk erfgoed machtig is, gaat het weg als een kluit boter in den bek van den karnhond. Voor hem is het altijd koopdag; een olifant is hem niet te groot, en zijn huis zou hij met pannekoeken willen dekken, want niets is zoo dwaas, dat hij er de proef niet van

zou willen nemen. Het geld brandt hem in den zak. Verteren moet hij, en zijn lijfdeuntje is: „Verteer en God geeft meer.” Hij wil zijn schapen scheeren voor ze nog wol hebben; intrest en kapitaal maakt hij te gelijktijd op; en als hij zoo de gans gedood heeft, die hem goude eieren leide, roept hij met verbazing: „Wie had dat kunnen denken?” Zoolang er handenvol te grijpen zijn, weet hij van geen sparen, maar hij zal oppassen, zegt hij, zoodra hij den bodem merkt. Hij leent tegen hoogen intrest bij Roovers, Snijbeurs en Zet-hem-af, en als deze hem tot op het hemd hebben uitgekleet, legt hij al de schuld op de advokaten of op den slechten tijd. Er was nooit een goede tijd voor luie verkwisters, en ware den tijd voor hen goed, dan zou hij voor ieder ander slecht moeten zijn. Het is kwalijk te raden, wat menschen drijven mag, om per extra post bedelaars te willen worden, maar zooveel is zeker, dat in onze dagen van speculeeren en wagen er een geregelde postdienst op Nooddorp schijnt te loopen. Er zijn er, voor wie klinkende munt iets zeldzaams moet wezen, en toch leven zij er als groote heeren op los. Zij zijn edellieden zonder middelen, wat zooveel zegt, als krentenbrood zonder krenten.

Vetpot te houden met iederen gast,
Ledigt de geldkist en kelder en kast.

Als verkwisten en dobbelen samengaat, smelt zelfs een groot vermogen als een sneeuwbal in den bakkersoven. Een jong speler wordt een oud bedelaar, als hij maar lang genoeg leeft.

Wie kaart en dobbelsteen niet mijdt,
Is duivels speelpop voor altijd.

Er zijn meer ezels dan de grauwtjes, die op vier pooten

loopen, en tot mijn spijt moet ik zeggen, dat ik ze evenzeer onder arbeidsvolk als onder groote heeren heb aangetroffen. Mannen, die geen ander kapitaal hebben dan hun arbeid en geen toevlucht buiten de armen en handen, waar zij mede arbeiden, ziet men toch roekeloos hun zuur verdiend geld in kroeg of bierknijp verdoen. Zoodra hebben zij niet hun loon tusschen de vingers, of zij haasten zich naar „de Roode Leeuw,” of naar „het Wapen van Duurstede” om hun deel te voegen bij de stuivers der dwazen, waarvan de waard zijn rood gelaat en zijn dikke buik moet krijgen. Water drinken maakt niemand ziek, brengt niemand in schuld, noch maakt een huismoeder weduw; en toch zijn er mannen genoeg, die niet weten, hoe het smaakt, maar te beter, hoe bier en jenever prikkelt en brandt. Slaperige luiaards verdrinken nog hun beetje verstand en ijver, terwijl zij meenen, dat zij wijsheid en werklust indrinken. Toch houd ik het er voor, dat over het geheel dorpelingen nog zoo dom en dwaas niet zijn als de stadsbewoners, want bij minder geld zie ik ze op ons dorp des Zondags zindelijker en netter, dan ik ze ooit in de hoofdstad in de achterbuurten zag. Wel is het waar, dat buiten de huur niet zoo hoog is en elk zijn tuintje heeft, maar daarentegen wordt het geld in de stad gemakkelijker en ruimer verdiend; en voor zeker houd ik het, dat zuinigheid overal met weinig toe kan en dat bij slordigheid zelfs het meeste niet baat. Ik ken gezinnen, die bij klein loon zoo vroolijk zijn als muizen in de mout, en andere, die bij hoog loon ellende hebben als ratten in de klem. Wie de de schoen aan heeft, weet best waar hij knelt, maar spaarzaamheid is altijd goed, want zij verkrijgt voor tien stuivers, wat anderen niet voor een gulden kunnen machtig worden. Sommige maken soep van keisteenen, en anderen weten uit het beste vleesch geen voedsel te halen. Wie zonder verstand te markt gaat, hoe zal hij zijn geld goed besteden, want een kooper mag wel honderd oogen hebben;

en wie er slechts een half heeft, kan niet anders dan bekocht en bedrogen te huis komen. Vandaar dat men van ouds reeds zeide: als er geen gekken ter markt kwamen, werd de slechte waar nooit verkocht. Zij ontvangen nooit een stuiver waarde voor hun stuiver, en dit meestal, omdat zij bij hen jagen naar goedkoop voorbijzien, dat goedkoop in den regel duurkoop is, omdat men voor den halven prijs niet eens de halve waarde kan hebben. Wie vijf eiers voor een stuiver koopt, mag zeker zijn, dat hij vier van de vijf bedorven zal vinden. De armen koopen gewoonlijk zeer weinig te gelijk en daardoor honderd pct. te duur, zoodat zij eens anders schoorsteen beter dan hun eigen doen rooken. Als zij sommige artikelen voor twee of drie weken te gelijk insloegen, zouden zij zooveel meer voor minder geld ontvangen. Voorraad in kas kwam altijd van pas. Menigeen is zuinig en spaarzaam op verkeerde wijs of ter kwader uur. Zij laten het schip bederven om een halve puts teer niet te gebruiken. Sommigen kunnen over een stuiver niet heen, en laten guldens door de vingers glippen; anderen koopen wat zij niet noodig hebben, omdat het goedkoop is, en ik wil hun wel zeggen, dat wat men niet noodig heeft, voor een cent nog te duur is. Fraaie kleeren zijn de mot in de beurs. Wat heeft Jan Ploeger of wie ook van zijn handenwerk leeft, met zijde of satijn van noode? Het is mij, als zag ik een paardensmid met zijden voorschoot. Het walgt mij, als ik een dienstmaagd of boerendochter zoo zie opgedrild, dat zij kennelijk voor dame wil gegroet zijn. Hoe dwaas, want wie zag nog ooit een jongen kikker voor een visch, of een korenbloem voor een roos aan. Laat eene vrouw helder, net en passend gekleed zijn en geen opgedrilde ijdelheid zal met haar kunnen wedijveren. Is een meisje in staat om te sparen, dat zij ondergoed en winterkleeding koope, eer zij het waagt aan goud en snuisterijen te denken. Koop wat u voegt, en willen anderen u zoo niet zien, laat hen hunne

oogen dicht doen. Alle vrouwen zijn goed — tot iets of tot niets; — en haar kleeding zal het met één woord u zeggen, waarvoor zij goed zijn.

Ik vertrouw, dat wij allen van oordeel zijn, dat het geld hard genoeg loopt, maar daarom is het ook rond en tot potten niet gemaakt. Het is treurig om geld als een ontrouwe dienst-knecht te zien wegloopen, maar nog erger zou het zijn, als het bij ons bleef en ons de baas werd. Het best is, zooals onze leeraar vaak zegt, er „den gulden middenweg” mede te houden, en noch verkwistend, noch karig te zijn. Wie de beste vrouw heeft, zal ook zijn geld het best besteed zien. De man moge geld verdienen, maar alleen de vrouw weet het wijs te beheeren. „Eene kloeke huisvrouw is de kroon hares heeren.” „Elke wijze vrouw bouwt haar huis, maar die dwaas is, breekt het af met hare handen.” Salomo was, naar het mij toeschijnt, van oordeel, dat het de vrouw is, die het huis bouwt of afbreekt. Het kan een man niet voorspoedig gaan, als hij niet zijne vrouw tot hulpe heeft. Eene wakkere, huishoudelijke vrouw is meer waard dan een goed inkomen. Een goede vrouw en gezondheid zijn des mans beste bezittingen. Wat zal iemand zonder deze? Daarom.

Des hemels beste zegen,
 Stroom' onze vrouwen tegen,
 En maak haar 't leven zoet;
 Zij maken hart en woning
 Den lusthof van een koning
 Door vriendelijk, zacht gemoed;
 Zij zijn als vrouw en moeder,
 Een hulp ons, en behoeder,
 Van kroost en geld en goed.

XVI.

EEN WOORD VAN LIEFDE EN LOF VOOR HUISMOEDERS.

In ons laatste hoofdstuk lieten wij de paarden wat rust nemen voor het huis, waar het teeken „een Goede Vrouw” uithangt, eene plaats van goed logies voor reizigers te voet en te paard; waar mensch en dier goed verzorgd wordt, en waar ik nu ook mijne beste pen en zuiverste inkt eens wil gaan gebruiken om wat over een allerbelangrijkst onderwerp te schrijven. Jan Ploeger houdt er van om van zessen klaar te zijn, als hij de hand aan iets legt, waar hij prijs op stelt om het goed te doen.

Het mag verbazing wekken, zooveel oude, leelijke spreekwoorden tegen gehuwde vrouwen nog als slechte munt gangbaar blijven. Het schijnt in vroeger dagen den mannen gewoonte te zijn geweest, om de ruwe kant hunner tong te laten zien, als zij van hunne wederhelft spraken. Enkele zulke gezegden zijn recht afstuitend, bij voorbeeld, goddelooze woorden als deze: „Ieder man heeft maar twee goede dagen met zijn vrouw, de dag, als hij haar trouwt en de dag, dat hij over haar rouwt,” of „wie zijn vrouw en een dubbeltje verliest, verliest het meest aan het dubbeltje.”

Als kind heb ik meer dan eens een straatdeun hooren

zingen, die hierop neerkwam, dat het beter is gehangen te worden dan te trouwen; en dat het lied toen bijna in ieders mond was, toont hoe treurig algemeen het in die zoogenaamde goede, oude dagen was, om op het huwelijk te schimpen. Wat men jong hoort, is licht te onthouden; en zoo wil ik het slechte rijm mededeelen, alleen om te toonen, dat er voor onzen tijd in het volksleven veel te zien en te hooren was, wat niet voor de gewoonten en zeden van die dagen pleit. Ieder mensch heeft zijn gebrek en elke tijd zijn kwaad, en ik noem het een schande van die dagen, dat oud en jong gaarne zong:

„Er was een dief,
Die tot zijn grief
Zich naar de galg zag rijden;
Maar eer zijn kop
Stak in den strop,
Kon hij zijn hals bevrijden.

Kom trouw dit wijf,
Dan red ge uw lijf
En ziet ge u gratie geven. —
Neen, sprak de kwant,
'k Zet van de hand
Niet zoo spotprijs mijn leven.

Wat tal van lien
Kwam om te zien,
En wachten vol verlangen!
Neen, zijn me een walg
Ook strop en galg
'k Kies boven 't wijf nog — 't haugen.”

Nu bewijst een prulldicht als dit niet, dat de vrouwen slecht zijn, maar dat de mannen, die zulke spreuken bedenken of

zulke rijmen fabrieken, deugnieten zijn, want anders zouden zij niet in zoo vuile lastertaal, van hunne wederhelft gewagen. De rotste tak kraakt het eerst; en het heeft allen schijn, dat het mannelijk deel van het huis het slechtste van de twee is, want het is zeker, dat van die zijde de meeste hatelijke spreekwoorden gekomen zijn. Het is zoo, er zijn enkele zeer booze gehuwde vrouwen in de wereld befaamd geworden, op wie het rijmpje kon passen:

Was eens een vrouw maar zoo klein als goed,
'k Sneed uit één peulschil haar kleed en hoed.

Maar hoevele duizenden zijn den man de trouwste hulpe geweest, en meer dan haar wicht in goud waard. Tegen eene enkele Izebel en Herodias toont ons de Bijbel tal van Sara's en Abigaïls. Ik ben van Salomo's gevoelen, dat als regel mag gelden, „die eene vrouw gevonden heeft, heeft eene goede zaak gevonden en eene kloeke huisvrouw is de kroon hares heeren.” Als de komenijsman ééne valsche gulden ontvangt, gewaagt er de buurt van, maar van de honderden goede guldens hoort niemand iets. Eene goede vrouw maakt geen gedruisch en ook over haar maakt men niet veel geweld, maar één Xantippe is het praatje een uur in het rond. Over het algemeen genomen heeft in de vrouw het goede den voorrang en zijn zij veel te goed voor wel de helft der echtgenooten.

Reeds strekt het der vrouw zeer tot eere, dat er zoo weinige spreekwoorden tegen gehuwde mannen zijn, niettegenstaande in deze saus voor de eend even goed saus zou zijn voor den woerd, en de merrie evenveel reden heeft om achteruit te slaan als de ruin. Zij moeten in den grond al zeer lankmoedig zijn, of zij hadden ieder leelijk woord wel met gelijke munt betaald. De goede zielen zijn misschien wel eens wat rad van tong, maar is het niet natuurlijk in bellen er belles, dat haar

tong licht in beweging raakt? Bij slot van rekening kunnen zij toch zoo heel slecht niet zijn, of zij hadden wel anders wraak genomen van de vele wreede dingen, die tegen haar geuit zijn; en blijken zij al soms wat meesterachtig uitgevallen, toch kunnen de mannen van dat euvel zoo groote slachtoffers niet zijn, of zij zouden wel gezond verstand genoeg hebben om er stil van te zwijgen. Mannen, die wezenlijk onder de plak zitten, weten het wel zorgvuldig verborgen te houden, en daarom ben ik voor mij zeker, dat een macht van oude leelijke gezegden nietsbeduidende praatjes zijn, want was hun inhoud waar, dan zouden zij geen man over de lippen zijn gekomen.

Eene kloeke huisvrouw is des mans beste helft, zijn suikerklompje, zijne schoone bloem, zijn beschermengel en de schat zijns harten. Tot haar zegt hij: „Gij zijt de vreugd, die mij verheugt; mijn hartekeus en levensleus; mijn liefste roos, zijt gij altoos, als Godes gift, me in 't hart gegrift. In haar gezelschap vindt hij zijn hemel op aarde; zij is de zon zijner woning; de troost zijner ziel en, voor zooveel dit leven aangaat, de ziel zijner troost. Wat lot de Heer hem ook beschikke, hij is rijk, zoolang hem zijne wederhelft gespaard blijft. Zijne ribbe is hem het beste been zijns lichaams.

Hij, die een goede vrouw verwerft,
Zal wat hij rijk wordt, wat hij derft,
In haar het heil zijns levens vinden;
Maar wie ter kwader ure trouwt,
Vindt in geen aanzien macht of goud,
Wat aan zijn huis 't geluk kan binden.

Een goede man maakt de vrouw goed. Sommige mannen kunnen niet buiten eene vrouw en niet met eene vrouw leven; zij zijn ongelukkig in wat men wel eens den heerlijken vrijstaat.

noemt, en maken hun gezin een plaats van verdriet, zoodra zij getrouwd zijn. Zij zijn als Thoma's hond, die men niet veilig kan laten losloopen, en die niets doet dan huilen en janken als hij vast ligt. Wie als eenlopend gezelschap tevreden en gelukkig zijn, zullen het waarschijnlijk ook als echtgenooten wezen; en een gelukkig echtgenoot is de gelukkigste mensch. Een welgepaard echtpaar draagt te zamen een tevreden leven, zooals de beide verspieters Eskol's druiventros droegen. Zij zijn een koppel paradijsvogels. Zij vermenigvuldigen hunne genoegens door ze samen te deelen, en dit noem ik de goede rekenkunst. De wagen van zorgen rolt gemakkelijk voor hen heen, daar zij met gelijke macht duwen; en als hij hier of daar wat zwaar gaat of over eene hoogte heen moet verdubbelen zij hun betoon van liefde en maken op die wijs den arbeid lichter.

Waar twee twisten hebben doorgaans beiden schuld en meestal is er één pond schuld aan de eene en tien onsen aan de andere zijde. Wanneer het in eenig gezin kwalijk gaat, ligt in den regel de oorzaak voor evenveel bij den man als bij de vrouw. Jan heeft dan evenveel op zijn rekening als Jans en soms nog meer. Als de man geen suiker in huis wil dulden, moet de vrouw wel zuur worden. Nauwte geeft grauwte, broodsgebrek liefdegebrek, en magere honden vechten het felst. Armoede komt meestal op den rug des mans in huis, want in den regel is het niet de roeping der vrouw om voor loon te werken. Laatst hoorde ik van een man van mijn eigen gild, die aan zijne vrouw een ring gaf met het opschrift: „als gij niet werkt, zult gij niet eten.” Ik noem zoo iemand een vlegel. De vrouw moet het geld niet in huis brengen, maar haar plicht is om te zorgen dat het ten nutte besteed wordt. Zij moet niet het brood winnen, maar het brood bakken. Zij kan te huis meer verdienen dan ergens elders.

Het is niet de vrouw, die het weekloon in „de Gouden

Leeuw," of „de Rustende Jager" verrookt en verdrinkt. Nu en dan ziet men eene dronken vrouw, en dat te zien is iets vreeselijks, maar negen en negentig malen van de honderd is het de man, die dronken te huis komt en de kinderen mishandelt, — zoo iets doet gelukkig nog zeer zelden de vrouw. Al zeer dikwijls is de arme vrouw onthoudster tegen wil en dank, en krijgt in overvloed heet en koud water over 't hoofd. Men klaagt wel eens over de vrouwen, dat zij te gaarne in het glas zien, maar geen spiegel brouwde ooit het kwaad, dat het glas deed, waarin de mannen verstand en hart verdrinken. De vrouwen zitten niet bij een kroegkachel den tijd te verbabbelen; de arme zielen zitten te huis met een klein kind te verkleumen en op de klok te zien, — als er ten minste nog een klok in huis is, — wanneer hare heeren en meesters, die zij met tranen moeten wachten, zullen believe te huis te komen. Ik sta er van verbaasd, dat wij nog geene vrouwenwerkstaking gehad hebben. Sommige vrouwen hebben het niet beter dan eene tor aan een speld, of eene muis in de klauwen der huiskat. Zij hebben niet zelden een ziek meisje op te passen, een vuilen jongen schoon te houden, en het geschreeuw en getwist der andere kinders te verdragen, terwijl mijnheer zijn pet opzet en met pijp of sigaar in zijn hoofd rustig naar de kroeg stapt, om het daar warm en wel te hebben, totdat hij vol en zoet te huis komt om te brommen, dat hij niet met warm en lekker eten opgewacht wordt. Wel mag hij wachten te huis als een schoothondje te zullen gevoerd en gevierd worden, terwijl hij drie vierden van zijn weekloon voor zijn graantje in het zwaantje offert. Ik zeg het en ik weet het, dat er in menig huis geen scheldende vrouw zou zijn, als er geen lepperende, grommige huisbeer was. Kerels, die niet eens waard zijn om aan dweilen gesneden te worden, drinken, totdat zij de volle maan dubbel zien, en schelden dan in hun leege huis, omdat er geen vetpot te

vinden is. Ik laat mij niet beduiden, ik zeg en herhaal het, dat men een vrouw hard mag vallen om boos humeur, als zij in spijt van werken en zuinig zijn het huis van een luien kroeglooper niet recht en bijeen kan houden. Wie zou het hoofd niet warm maken, als hij tichelsteen moet bakken zonder stroo, of water koken zonder vuur, of den speelman betalen uit een leege beurs. Wat kan zij uit den oven te voorschijn brengen, als zij meel noch gist heeft? O gij getrouwde drinkers, gij zijt een door en door verachtelijk volk, een addergebroedsel, en waard om bij de voeten opgehangen te worden, totdat gij oprechte beterschap belooft.

Men zegt wel eens, dat een man van stroo nog een vrouw van goud waard is, maar ik kan zulken verwaanden onzin niet slikken. Een man van stroo verdient naar mijne gedachten niets meer of beter dan eene vrouw van stroo; en ik noem elk spreekwoord, dat anders zegt, hoe oud het zij, leugen. In den regel is Geert niet beter dan Griet. Als er wijsheid bij den man is, is er gewoonlijk goedwilligheid bij de vrouw, en het gaat hun naar den ouden huwelijkswensch: „een jaar van vreugd en al de vorigen jaren van genoeg.” Waar harten één zich toonen, zal vrede en vreugde wonen. Zijn twee harten waarlijk één, dan scheidt die de dood alleen. Men zegt: van trouwen komt rouwen, maar ik zeg, dat waar er dit van komt, Adam er niet minder schuld aan heeft dan Eva. De wittebroodsweken behoeven niet op te houden, en waar zij het doen, is het vaak, omdat de man al het wittebrood heeft opgegeten en nu zijn vrouw bij den legen schotel laat zitten. Als beiden gelijkop eten, gaat het er mede, als met het meelvat, dat nooit ledig werd. Als eens mans huis „de kattepoot” in den gevel draagt en de kattepoot daar binnen haar werk doet, is het, omdat zijn vrouw geen man of hij geen vrouw heeft getrouwd. Als een man zichzelf niet verdedigen kan, is er zooveel wijsheid bij hem te wachten, als haar op een

paling. Ik heb geen medelijden met de mannenmartelaars, maar bewaar het onverdeeld voor de vrouwen. Wanneer het half varken verloren is, zal noch man noch vrouw van het spek eten, maar het verlies zal allerwaarschijnlijkst alleen voor de vrouw vastendag geven. Ieder bokking moet aan zijn eigen haak hangen, en in huis ieder zijn gerechte deel schuld hebben van den huistwist; maar Jan ploeger kan niet dulden, dat al het kwaad voor rekening der vrouw komt. Als ergens een bord breekt, heeft altijd de poes het gedaan, en is in 't gezin kwaad gebrouwen, dan heeft de vrouw er de hand in gehad; en het een en het ander is zoo tastbare leugen als er ergens een loopt. Ieder waarom heeft zijn daarom, maar het waarom der huiselijke oneenigheden ligt niet altijd bij de huismoeder. Ik weet dat de tong bij sommige vrouwen wat lang is uitgevallen, maar des te ongelukkiger is het dan ook, als de mannen die kleine wereld der ongerechtigheid in gang helpen. En wat het babbelen op zich zelf aangaat, treed de eerste kroeg de beste binnen en zie eens hoe de manskaken gaan. — vooral als zij goed met foeselolie gesmeerd zijn, — en mijn naam is niet Jan Ploeger, als ergens vrouwen harder kunnen wavelen en ellendiger onzin praten.

Zoover was ik met dit mijn geschrijf, toen onze leeraar mijn huisvertrek intrad, en ziende wat ik onder handen had sprak: „Wel, Jan, gij hebt daar eene taaie stof, en die wel wat boven uwe macht is ook: ik zal u een zeldzaam oud boek leenen en dat zal u over de plank helpen.” — „Wel, mijnheer,” zeide ik, „een handvol hulp is beter dan eene karvracht afkeuring, en ik zal mij zeer verplicht rekenen, als gij doet naar uw woord.” Toen zond de brave man mij „DE TROUWRIJG” van den ouden William Secker, en spoedig deed ik de ontdekking, dat die Secker waarlijk een wijs man was geweest. Niet meer heb ik kunnen doen dan hier en daar een volzin uit den samenhang uitlichten, maar ik vertrouw, dat ieder er smaak

in hebben zal en het gelezene daardoor niet zoo licht weer verergeren. Onze schrijver zegt: „Hebt gij een zacht hart, bedenk, dat God het heeft gebroken; hebt gij eene vriendelijke vrouw, vergeet niet, dat God ze zoo zachtvaardig maakte. De Hebreërs hadden dit spreekwoord; „een man is niet waarlijk man, als hij geene vrouw heeft. Al moge een man alleen goed zijn, toch is het niet goed, dat de man alleen zij.” Alle goede gave en alle volmaakte gift is van boven.” Al is nu eene vrouw niet eene „volmaakte gift,” zij is eene „goede gave,” een lichtstraal afgedaald van de Zon der genade. Hoe gelukkig zijn de huwelijken, waar Christus als gast mede bij de bruiloft aanzit. Laat alleen zij, die in Gods oogen genade vond, u welgevallig zijn. Het is der mannen plicht om den mantel der liefde over de zwakheden van hunne huisvrouw te werpen. Snuit, om het zwart der pit, de kaars niet uit, maar bedenk, dat gelijk dit één is met het licht, zoo in ons zwakke en zondige menschen ook onze lichtzijde tevens onzen schaduwkant aanwijst. Daarom moeten echtgenooten elkander tot liefde opwekken, maar niet tot toorn, en waar van de ééne zijde tot toorn wordt uitgelokt, dit de andere slechts te krachtiger tot liefde wekken. De boom der liefde moet in het midden des gezins geplant zijn en bloeien, gelijk de boom des levens in het midden van den hof Eden. Goede dienstboden zijn een groote zegen; goede kinderen een grooter zegen; maar eene goede vrouw is de grootste zegen. Zulk eene hulp zoeken wij, die haar noodig heeft; betreure wij, die haar verliezen moest, en roeme wij, die hare liefde kennen en genieten mag.

Om nu van dezen ouden, krachtigen Puriteinschen vleeschpot weer tot mijn eigen melkkost te komen; of zooals men ook wel zegt, Jan weer achter op de koets te zetten, wil ik mijn eigen ervaring nog melden en daarmede besluiten.

Mijne ervaring met mijne eerste vrouw, die hoop ik ook mijne laatste zal wezen, komt vrij wel hierop neder; het

huwelijk is uit het Paradijs afkomstig en is een weg naar het Paradijs. Voor ik een gehuwd man was, was ik nooit half zoo gelukkig als nu. Zoodra gij gehuwd zijt, begint de zegen des levens. Het staat bij mij vast, wie veel lief heeft, vindt veel om lief te hebben; en waar weinig liefde is, is de geneigdheid en gave om eene zee van gebreken te ontdekken. Als er maar ééne goede vrouw in de wereld was, zou ik haar den trouwring willen schenken, met den wensch, dat zij dien al mijn leven mocht dragen.

Ware ik niet getrouwd en zag ik eene vrouw, die mij paste, dan zou ik, al was [het morgen aan den dag met haar willen getrouwd zijn. Wat zegt gij daarvan? „Wel”, zegt iemand, „ik denk, dat Jan als hij weduwnaar werd, terstond eene andere vrouw zou nemen.” Welnu, en als hij dat eens deed, was er wel beter weg om te toonen, dat hij met zijne eerste vrouw gelukkig was? Dit verzeker ik u, dat ik niet als sommigen zou zeggen, dat ik iemand nam om voor de kinders, maar wel degelijk om voor mijzelven te zorgen. Jan Ploeger is voor de gezelligheid, en weet niet, hoe hij het alleen in huis zou uithouden. Een man, die zijne vierde vrouw trouwde, liet op haar trouwring zetten:

„Als 'k na u overblijf
Rijk ik hem nommer vijf.”

Welk een oude blauwbaard, en toch ligt in zijn plomp woord eene lofspraak voor de vrouw. Huwelijken worden in den hemel gesloten en het huwelijk op zichzelf is daarom goed, maar er zijn dwazen, die de beste spijs tot vergif en een zegen tot een vloek maken. „Dit is een goed touw,” zei Hans, „daaraan zal ik mij maar verhangen.” De vloek volgt zoo losse taal op den voet, maar de man, die zich eene vrouw van God begeerd heeft en haar om hare geaardheid en niet slechts om

hare gelaatstrekken heeft gehuwd, mag een zegen op zijne keuze hopen. Zij, wier liefde in God haren wortel heeft; zij, die bidden om te beter lief te hebben, en lief hebben om te beter te bidden, ervaren, dat liefde en blijdschap altijd kunnen blijven groeien.

Wie eerbied heeft voor zijne vrouw zal spoedig ontdekken, dat ook zij eerbied heeft voor hem. Met wat maat hij meet, wordt hem weder gemeten. Wie zijne vrouw raadpleegt, heeft liefde tot raadvrouw. Eens heb ik onzen leeraar hooren zeggen: „het instinkt der vrouw ziet meestal juister dan de rede des mans,” zij vat de zaak op eens, en deze gevatheid wijst haar den rechten weg. Zeg van den raad uwer vrouw wat gij wilt, maar als zij u lief heeft en liefde hare wijsheid is, zal het als regel u later spijten, als gij haar liefdewoord niet volgt. Hij, die van vrouwen kwaad spreekt, moest denken aan de borst, die hem zoogde, en diep zich schamen. Wie zijne vrouw mishandelt, moest met de bullepees hebben, en ik geloof, dat ik zelf hem het pak zou kunnen geven. Veel stof zou ik in zijn rok niet laten; . . . maar hiermee genoeg, als de rietdekker zei, toen hij alle schotels en borden van tafel had gesmeten.

XVII.

MENSCHEN MET TWEE AANGEZICHTEN.

Zelfs slechte menschen hebben een woord van lof voor wie standvastig en een man van één woord is. Dieven zien gaarne eerlijke menschen, want geen anderen kunnen zij zoo licht bestelen. Als gij iemand als een man kent, dan heeft hij althans één deugd; maar wie met de wolven huult en met de schapen blaait, wordt van niemand dan misschien van den duivel geprezen. En toch is het zoo algemeen in zwang om twee gezichten met één hoed te dekken. Er zijn er genoeg, die wel met de kippen op stok zitten, maar om met Reintje den roof te deelen. Velen zien er uit, alsof de boter in hun mond niet zou kunnen smelten, en toch weten zij vuur te spuwen, als het in hun kraam te pas komt. Ik las onlangs eene advertentie van jassen, die men van twee zijden kon dragen en dacht, nu die snijder zal zijn fortuin maken. Van de partij van den haas te zijn en met de honden mee te loopen, is maar al te veel mode. Eenparigheid en standvastigheid in woord en daad is bijna even schaarsch in de wereld als muskus in een hondenhok.

Gij moogt sommige menschen vertrouwen voor zoover gij ze in het oog hebt, want een nieuwe kring maakt hen tot andere

menschen. Als water koken of bevrozen zij, al naar de temperatuur is. Sommigen doen zoo, omdat zij van geene beginselen weten en het weerhanengeloof hebbende, met den wind meedraaien. Gij zoudt u even goed een rok uit de maan kunnen snijden, als weten wie zij zijn. Hunne overtuiging is die welke het best betaalt. Hun wagen stalt altijd in „het Gouden Vlies”. Hun molen maalt alle graan, als het maar geld geeft, en om dezelfde rede zeilen zij met alle streken van het kompas. Als kikkers kunnen zij te land en te water leven, en is hun het een zoo goed als het ander. Even als een kat komen zij altijd op hunne pooten terecht, en zullen zij overal blijven, als men hun maar boter aan de nagels smeert. Zij hebben hunne vrienden hartelijk lief, maar hunne liefde wordt geregeld door de spijskast, en is deze leeg dan doen zij als muizen, die een vollen zolder liever hebben dan een, waar niets te bikken valt. Zij zeggen ook: „U verlaten, meidlief? Nooit, zoolang gij nog een gulden in uw knipje hebt.” Hoe druipen zij af, als zij de slechte dagen beginnen te ruiken. Als ratten weten zij juist, wanneer het tijd is, om het zinkend schip te verlaten.

Moet iemand goed weêr en wind verliezen,
Dan pak zulk vriendentuig de biezen.

Hun hart kleeft aan de pannekoeken. Zoolang de vrouw bakt en de pan sist, zitten zij mede aan, maar is de meelpot leêg, dan hunkeren zij naar 't verkeerbord. Zij zijn altijd aan den kant van den winner; en van de kleur van hem, die hen kleeden wil; als makreel worden zij bij 't dozijn verkocht, maar wie er een stuiver voor geeft, is nog bekocht. Winst is hun afgod, en of zij winst aan u of aan uwe tegenpartij behalen, het eene geld is hun zoo goed als 't ander. Kop of staart is hun eenerlei, als 't maar winst geeft. De rechte of

kromme weg maakt bij hen geen verschil, als zij maar met wittebrood tehuis komen. Zij zijn de vrienden van den gans, maar om zijn boutjes af te kluiven. Zoolang het water hun wiel drijft, bekommeren zij er zich niet om, dat het vuil en drabbig is; als zij brandhout te kort kwamen, zouden zij hun moeders doodkist verstoken, en de beenderen van hun vader verkoopen, als iemand er geld voor bood. Wanneer er maar te verdienen valt, zijn zij altijd wakker en klaar voor alles.

Anderen zijn zoo windwijzerachtig, omdat zij zoo uitermate van de gezelligheid houden. „Welkom, vriend,” is hun woord, of zij een fatsoenlijk reiziger of een beurzensnijder op zij komen. Zij zijn zoo goedaardig, dat hun aard zich van zelf naar iederen smaak plooit. Neven zijn zij van Mijnheer Alleman. Hunne hersens zijn in hun buurmans hoofd. Als zij te Rome waren, zouden zij den pantoffel van den Paus kussen, en te huis hoofdkraaiers zijn tegen priestergezag en vóór de vrijzinnigheid der grofste vrijdenkers. Zij bewonderen den Burgemeester van Blijvenburg, die er op roemde, dat hij Burgemeester van Blijvenburg geweest is onder den Prins, de Republiek en den Keizer. Tijdvergoders zijn zij, in de hoop, dat de tijd hen vergoden zal. Zij behooren tot de partij, die de gele kleur voert, te weten tussehen duim en vinger en niet in het knoopsgat. Maak ze vet van boter en even als knollen zullen zij zich laten eten. Trek maar aan het touw, en even als klokken kunt gij naar goedvinden hen alles laten luiden, een rouw- of doodgelui, een „Kom ter kerk,” of „Loop naar den Duivel”. Daar zij geen ruggestreng hebben, kunt gij ze als wilgentakken buigen, voor- en achterwaarts, juist zoo als gij verlangt. Zij zijn als oesters, die ieder kan peperen, die ze te openen weet. Het is bij hen regel: zoet voor u en zoet voor uw vijand. Als een kaatsbal naar alle zijden rollend, verdienen zij ook slagen van beide partijen.

Anderen weder zijn van nature huichelaars; glad als een

aal en zonder bepaalde kleur als een cameleon. Gelijk iemand, die dronken is, zouden zij met alle krachtsinspanning niet op de rechte lijn kunnen wandelen. Als graanhandelaars en paardekoopers weten zij de slechtste waar goed te praten en zijn voor geen gat gevangen. De gang van hunne redeneering is de volmaakte doolhof. St. Judasdag is hun naamdag. De schommel is hun geliefdkoosd spel en oprecht zijn hun grootste gruwel. Honig is op hunne tong, maar gal in hun hart. Zij zijn bastaardbroed, even als het straathondenras. Zacht zijn zij als kattenpooten, maar de nagels schuilen in de klauwen. Zijn hunne tanden al niet rot, hunne tong is het te meer, en hun hart is als de graven van binnen. Als liegen en waarheid spreken even voordeelig ware, zouden zij nog bij voorkeur liegen, omdat hun hart naar die zijde trekt, even sterk als een varken modder en vuil zoekt. Zij buigen zich en vleien en krinkelen en strijkvoeten, en gelijk slakken teekenen zij hun spoor door slijmig vuil; maar hoe zij den mooien spelen, haat is in hunne harten, en zij loeren alleen op de kans om u overhoop te steken. Wacht u voor allen, wier burgerrecht in de stad Misleiding te huis is. De Heeren Links-en-rechts, Zoetmond en Dubbeltong zijn burens, die men op geen te grooten afstand kan houden. Al wie een schuit boomen, kijken en duwen zij juist naar de andere zijde, en zij doen dit, omdat zij zoo valsch van hart zijn als de duivel en zoo wreed als dood en graf.

Godsdienstige bedriegers zijn het ergste ongedierte, dat ergens bestaat, en, helaas, ik heb reden om te vreezen, dat zij in de wereld nog niet minder overvloedig zijn dan rotten in een oude graanschuur.

Van buiten fluweel, van binnen trielje,
Zoo zijn zij zelf en hun heele familie.

Al hun toeleg is om hun zwarten huid met witte veëren te

dekken. Zaterdag en Zondag zijn in hunne schatting twee geheel verschillende dagen. Zij vreezen het oog van leeraars en opzieners vrij wat meer dan het oog van God. Hun godsdienst is om de godsdienstigen na te apen, maar van het wezen der zaak is geen grein in hun hart. Zij hebben hun gezangboek altijd in den zak en neuriën zonder ophouden dubbelzinnige straatdeunen. Hun zondagskleed is het beste, dat aan hen is, maar hoe dichter men bij hun hart komt, hoe vuiler en stinkender het wordt. Zij verstaan het spreken gelijk de papegaaien, maar praat en daad komen niet overeen. Sommigen hunner visschen naar klanten, en een vroom praatje is eene goedkoope advertentie; en is het ook al waar, dat eene plaats in de kerk of intekening op godsdienstige lezingen iets kosten, zij weten dit met valsche maat en gewicht wel in te winnen. Zij dienen God niet, terwijl zij handel drijven maar zij drijven handel tot in hun godsdienstplegen toe. Anderen van dit gild, die het niet zoo ruim hebben, gaan ter kerk ter wille van soeploodjes, broodkaartjes en brandstof. Zij beminnen de breking des broods om den broode. Zekere Mevrouw Goedvoorelk wenscht armen te bevoorrechten uit eenig armhuis, waarop kennelijk 's Heeren zegen rust en nu is altijd hun mond vol van den zegen, dien zij op elken gezegenden Zondag uit de zegenvolle preek van hunnen met zooveel zegen arbeidenden leeraar ontvangen. Al hebben zij met het geloof niet veel op, met de liefde en barmhartigheid des te meer, want zij weten zeer goed, dat hun brood te beter geboterd wordt, naarmate in anderen de liefde overvloediger is.

Anderen maken een eerzaam vertoon van godsdienstigheid, om hunne eigene conscientie tevreden te stellen; zij gebruiken den godsdienst als een zalf voor hunne wonden, en konden zij den hemel maar zoo gemakkelijk tevreden stellen, als zij zichzelve weten te voldoen, zij zouden de voor hen meest gewenschte uitvinding gedaan hebben. Ik heb eene reeks van menschen leeren

kennen, die op opmerkelijke wijze Gods woord volgden, maar voor zooveel ik hun beginsel heb doorzien, uit geene andere drangreden, dan opdat de menschen goed van hen denken zouden. Zij hadden een klein hoopje vrienden weten te winnen, om aan hunne fraaie woorden geloof te slaan, en alles, wat zij zeiden, voor evangelie te houden. Hunne meening was de echte maatstaf van eens predikers rechtzinnigheid; hun oordeel had het recht voor eene beslissing te gelden; zij hadden geestelijke kennis en ervaring, en dat rijkelijk genoeg om allen, die iets bijzonders en hoog geestelijks begeerden, met volle maat te voldoen; maar als zij zich hadden kunnen nederbuigen, om zich meer op de beoefening des evangelies toe te leggen, welk een ander gewicht zou hun wandel in de schaal gelegd hebben. Deze menschen zijn als de uilen, die den schijn hebben van groote vogels te zijn, maar inderdaad niets dan een grooten klomp veders blijken. In den schemer hebben beiden een wonderbaar vertoon van wijsheid, maar als het volle daglicht hen bestraalt, blijken zij de domheid zelve en enkel vogelverschrikkers.

Geveinsden van alle soort zijn afschuwelijk, en wie met hen in aanraking komt, heeft leergeld te betalen en rouw te dragen. Wie het met den Heer niet nauw neemt, zal jegens menschen zeer ruim van geweten zijn. Groot geschreeuw is doorgaans een teeken van weinig wol. Er is menige groote schoorsteen, die gij vol ham en spek zoudt wanen, maar als gij er onder komt, is er niets te zien dan ledige vuile haken en roet. De windmolens van velen blijken maar notenkrakers, en hunne olifanten speenvarkens. Niet allen, die de kerken en oefeningen afloopen, aanbidden God in geest en waarheid. De luidste zangers zingen niet meest Gods lof, en wie het langste gezicht vertoonen, bezitten nog daarom niet den meesten ernst.

Welk een laag diersoort zijn toch eigenlijk de geveinsden en schijnheiligen! Bunsings en wezels zijn nog niets in ver-

gelijking met hen. Een doode hond is beter dan een levende huichelaar. Waar de duivel geveinsden aan het werk ziet, laat hij hen stil begaan. Hij verzoekt hen niet gelijk wie God vreezen; want zij doen zijn werk reeds en hij is geheel zeker van hunne trouw. Voor tamme eendvogels heeft hij geen schot over, zijne honden zullen ze hem wel te huis brengen.

Rekent er op, mijne vrienden, als de rechte weg geen winst brengt, dan zal de kromme het zeker niet doen. Al wat door dubbelhartigheid verkregen wordt, is eene winst vol gevaar. Het dragen van een masker moge voor een oogenblik gerustheid geven, maar alle bedrog komt uit en brengt zijn oogst van smarte mede. Eerlijk duurt het langst. Als de leeuwenhuid u niet baten kan, neem tot de vossenpels nooit uw toevlucht. Wees deugdzaam als zuiver staal. Laat uw gelaat en handen altijd, als de wijzers der kerkklok, toonen wat er binnen u omgaat. Laat men liever uw eenvoudig en tot eigen nadeel waarheid-spreken belachen, dan in u listige dubbelhartigheid prijzen. De schade, die oprechtheid oogenblikkelijk doen moge, is reeds op zichzelf en terstond beter dan alle voordeel van list. Eenmaal oogsten de oprechten hun loon, maar om met dubbelhartigen zin in den hemel te komen, is even onmogelijk als om den Atlantischen oceaan met een molensteen onder elken arm over te zwenmen.

XVIII.

WENKEN VOOR HEN, DIE WENSCHEN VOORUIT TE KOMEN.

Hard werken is het groote geheim van welslagen. Van luiheid en lediggang komen lompen en armoede, en anders niet. Het zweet des aanschijns is de eenige stof, die in goed en suiker verandert. Wie kraaieneieren begeert, moet den moed hebben om naar het nest te klouteren. Heden ten dage is het in de wereld zoo, dat ieder zijn eigen fortuin moet maken. Opgestroopte hemdsmouwen geven het fijnste laken, en wie zich het voorschot niet schaamt, zal er het eerst aan ontgroeid zijn. „Vlijt is de moeder des voorspoeds,” placht de goede Richard te zeggen, en Jan Ploeger gebruikt gaarne het oude spreekwoord: „ledigheid is duivels oorkussen.”

Geloof, dat stap voor stap de rechte weg is, en verwacht niet, dat het pad tot rijkdom met sprongen wordt afgelegd.

Groote gierigheid tot grijpen
Doet noch oogst noch winsten rijpen.

Langzaam en zeker is beter dan snel en naar den afgrond.
Volharding helpt door dagelijksche kleine winsten veel zekerder

tot overvloedig bezit, dan de grillen van het wisselvallig speculeeren, dat heden rijk en morgen arm maakt. Kleine vischjes en kleine winsten zijn het zoetst. Alle beetjes helpen, als de zeug zei, toen zij een mug snapte. Elken dag een draad gesponnen, is welhaast een kleed gewonnen.

Steen voor steen rijzen de grootste en zwaarste muren. Wij moeten kruipen voor wij weten te staan, staan voor wij loopen en loopen voor wij rijden kunnen. Hoe meer haast hoe minder spoed, is nergens zoo zichtbaar als bij hen, die rijk willen worden. Haast trapt zichzelf op de hielen. Haastig klimmen doet onverziens vallen.

Het is hard werk om zonder kapitaal zaken te beginnen. Het is zwaar ook, om met ledige zakken ter markt te gaan. Wie eieren hebben wil, moet een nestei hebben, want de hennen leggen liefst, waar zij reeds een ei zien. Het is zoo, gij moet bakken met het meel, dat gij hebt, maar als de meelzak geheel ledig is, zal het maar wijs zijn geene bakkerij op te zetten. Gebakken steen te maken zonder stroo, is niets in vergelijking van geld te winnen, zonder iets om mede te beginnen. Jonge man, blijf afhankelijk en achter den lessenaar, totdat gij althans eenige honderden guldens in kas hebt; vlieg niet voor uwe vleugels krachtig in de veëren zitten, anders gaat het u als de jonge duif, die den nek brak, omdat zij met te korte vleugels wilde vliegen. Ieder stekelbaarsje zou wel een walvisch willen zijn, maar het is voorzichtig een klein vischje te wezen, als men maar weinig water heeft. Wordt uw vijfertje eens een meer of eene zee, dan kunt gij uzelfen zoo groot maken als gij zelf maar wilt. Handel te drijven zonder kapitaal is in den grond iets even onmogelijks als om huizen te bouwen zonder steenen, vuur te maken zonder brandstof, of kaarsen zonder pit. Al zulke dwaasheden zijn, òf slaan in de lucht, òf de weg tot knoeierij, bedrog, diefstal en al wat slecht is.

Laat geene kleine zaak varen, voor gij duidelijk inziet, dat eene grootere u meer zal opbrengen. Ook kruimpjes zijn brood.

Beter een slecht paard dan een leêge stal;
Beter een half brood dan niemendal.

Beter ook weinige meubelen dan een huis zonder iets. In deze moeilijke tijden is hij, die een steen tot zitplaats en brood heeft, wijs als hij zijne plaats maar niet verlaat. Van kwaad tot erger is een misselijke vooruitgang. Droog brood is weinig, maar niets om te eten is nog minder. Uit de braadpan in het vuur is een slechte sprong. Vergeet niet, dat zeer velen in een kleinen winkel een ruim stuk brood hadden. Een kleine omzet met winst is beter dan groote zaken met verlies. Een klein vuurtje, dat u verwarmt is beter dan een groot, dat u verteert. Veel water kan uit eene kleine buis verzameld worden, als er maar bestendig een emmer is om het op te vangen. Ook in kleine boschjes vangt men groote hazen. Een schaap kan op een klein stukje goede weide worden vet geweid en op eene groote heide van honger omkomen. Hij, die te veel onderneemt, zal zelden slagen. Twee winkels zijn als twee stoelen, wie er op zit, zakt ligt door en valt tusschen beiden in op den grond. Men kan een zak doen scheuren, door haar te zwaar te laden, en gij kunt u zelven ten val brengen, door veel om te halen. Wel zijn in de grootste wateren de grootste visschen, maar er is daar ook het meeste gevaar van verdrinken. Maak zoo luttel verwisseling, als u slechts mogelijk is; boomen, die men telkens verplant, dragen weinig vrucht. Vindt gij moeilijkheden, waar gij zijt, zij wachten u ook elders. Hinderen mist en damp u in de vallei, op den heuvel zullen wind en koude u plagen. Welk oord kan een ezel opzoeken, waar geen werk hem wacht? Waar zal de koe weide vinden en een melker mis-

loopen? Waar is land zonder steenen en vleesch zonder beenen te koop, en allen zullen er heen gaan. Overal ter wereld zult gij uw dagelijksch brood in het zweet uws aanschijns moeten eten. Wie zorg en kommer zou willen ontvlieden, moest eerst aan arendsvleugelen weten te komen. Verandering is niet altijd verbetering, zooals de duif zei, toen zij van het slaghek in de pastei verhuisde. Er is een bekwame tijd voor veranderen, en pas op, dat gij dan uw tijd waarneemt, want eene zittende hen krijgt geen garst; maar zijt niet altijd op den sprong, want een rollende steen gaart geen mos. Geef-het-nooit-op is ten slotte de winner. Wie lang genoeg te wachten weet, zal de winst behalen. Dit, dat en het ander, ginds en hier en overal, en alle woest drijven leidt tot niets; maar op een en hetzelfde paard komt een man van overleg en beleid ter rechter ure te huis. Het graan groeit op ééne plaats, de vogel broeit in één nest zijne eieren uit, het brood wordt in één oven gaar gebakken, en visch leeft bij voorkeur in één waterstroom.

Wil niet grooter zijn dan uw zaak is. Wie voor zijn eigen beroep den neus optrekt, twist met zijn brood en boter. Het is een treurige smid, die voor de vonken van zijn eigen aanbeeld bang is. Ieder vak, behalve dat van schoorsteenveger, heeft zijn eigen lust en troost. Hoe ellendig zou het in de wereld gesteld zijn, als zeelieden niet meer scheep wilden, omdat het water nat is; als bakkers den oven ledig lieten, omdat vuur warmte geeft; als kleermakers geen kleederen meer maken wilden, uit vrees van zich in de vingers te prikken. Alles dwaasheid, beste vriend! Er is geen eerlijk beroep, dat iemand zich zou behoeven te schamen; wees daarom niet bevreesd om uwe handen vuil te maken want er is overvloed van zeep in de winkels. Alle handel is goed voor een ervaren handelaar. Een man van helder doorzien weet van vuilnis geld te trekken. Luciferdoosjes brengen winst genoeg op, als gij

er maar genoegzame hoeveelheden van verkoopt. Al stinkt de phosphorus, hij deelt zijn stank niet aan de winst mede. Hoe zult gij honing vergaderen, als gij voor de bijen bang zijt, of koren zaaien, als gij het slijk van den akker vreest. Zoo fijngevoelige heeren doen maar best terstond naar Zotskappenland te reizen, waar men den kost wint met glimmende laarzen en glacé handschoenen te dragen. Wanneer de zuidenwind het ijzer doet smelten, en men den akker met een tandenstoker kan spitten, en oogsten in een bloempot wassen, zal het een heerlijke tijd voor jeugdige liefhebbers van niets doen zijn; maar zoolang zulk een duizendjarig rijk alleen nog maar in de hoofden der dwazen bestaat, zullen wij best doen, om ons eigen pakje stil te dragen en ons eigen werk behoorlijk te doen, in plaats van her- en derwaarts te loopen, om eindelijk in de ellende te komen.

Werk en sloof is het wachtwoord. Ieder moet roeien met de riemen die hij heeft, en daar hij den wind niet voor 't kiezen heeft, is hij verplicht te zeilen met den wind, dien God geeft. Geduld en opmerken zullen iemand ver brengen. Als eene kat maar lang genoeg bij 't muizengat de wacht houdt, zal haar de muis niet ontsnappen. Doorzetten doet goede kool en sla winnen, waar anderen niets dan distels hadden. Heen en weder is de eisch van het ploegen, en wat men doe of niet, er is geen andere dan die lange weg om het werk goed te doen.

Leer met een oog open te slapen. Als de kippen slaperig zijn, is het een goede tijd voor den vos. Wien waken te veel is, ziet haast hoe mager zijn deel wordt. Dwazen vragen gedurig hoe laat het is; maar wijzen kennen hun tijd. Maal, terwijl er goede wind is, en zoo niet, wacht u om over Gods bestuur te klagen. God geeft voedsel voor elken vogel, maar brengt het niet tot in hun nest; hij geeft ons ons dagelijksch brood, maar door middel van ons dagelijksch werk. Vat den

tijd bij de hoornen. Sta vroeg op, dan vindt de visscher zijne wormen. De morgenstond heeft goud in den mond. Die, waar velen rijden, achteraan komt, is altijd in de stofwolk; sta vroeg op en gij zult den ganschen dag anderen vooruit blijven.

Zet uw voet nooit op een vuilen, krommen weg om gelds wille. Het is een werk, dat slechte rente geeft, als men honing van doornen wil likken. Een eerlijk man speelt niet voor hond, om zoo doende een been machtig te worden. Het is eene lastige kunst, om op duivels ijs te gaan; men vindt daarop verwonderlijke kunstrijders, maar het einde is vallen of verdrinken. Hij heeft een langen lepel noodig, die met Satan uit denzelfden schotel wil eten. Richt uwe ziel niet om gelds wille te gronde, het is, als zoudt gij uzelf om een mond vol waters in de welput verdrinken. Begin niets, dat u vroeger of later spijt en berouw zal kunnen thuis brengen. Beter is het barvoets het leven door te gaan, dan met een vierspan het verderf in te hollen; beter is het voor den vogel, dat hij den hongerdood sterft, dan dat hij voor het braadspit gemest wordt. Het knabbelen aan de kaaskorst nut den muis weinig, als hij daardoor in den val geraakt. Eerlijk verdiend geld of niets, laat dat uw regel zijn, want geld verkregen op slinksche wegen brengt nimmer zegen.

Goede waar, zuiver gewicht en een billijke prijs winnen den winkel klanten, maar iemand roemt de plaats, waar hij werd beet genomen. Wie anderen beet neemt, ontdekt eens, dat hij niemand meer dan zichzelf beet nam. De beurs van een schelm is altijd een beurs vol gaten. Wie gestolen schoenen draagt, krijgt likdoorns tot zijn loon. Als iemands vingers lijmstokken zijn, zal er meer dan geld aan blijven kleven. Steel palingen en zij zullen in slangen veranderen. Hoe meer een vos roof, des te eerder zitten hem de jagers op de hielen. Wil een schurk goede zaken doen, dan is er geen beter weg voor hem, dan dat hij eerlijk worde. Indien gij ook al niets

anders dan winst beoogt, blijft nog eerlijk man, want er is geen weg, die beter betaalt.

Zie nog meer naar tering daar naar nering. Hoeveel bij iemand inkome, zoodra er nog meer de deur uitgaat, moet hij eenmaal arm worden. De kunst zit niet in geld te maken, maar in geld bijeen te houden. Kleine verteringen zijn als muizen in eene graanschuur, als velen zijn, richten zij groote verwoesting aan. Haar bij haar wordt het hoofd kaal. Stroo bij stroo verdwijnt het dak en drop bij drop komt de regen naar binnen. Een vat is spoedig ledig, wanneer er elk minuut één droppel uit de kraan lekt. Als de meid het werk verstaat, is de kip veder voor veder in korten tijd geplukt. Kleine mijten vernielen groote kazen en kleine vogels groote kersenboomgaarden. Wilt gij sparen, begin dan met uw mond. Flesch en kruik zijn groote geldvernielers. Houd in alles maat. Goed gekozen en duurzame stof is beter dan schoonschijnend en goedkoop modegoed. Een warme jas is te verkiezen boven een fraaikleurigen, waarin men koude lijdt. Strek uwe beenen niet verder uit, dan uwe lakens reiken, of spoedig zult gij last hebben van ijskoude voeten. De domste dwaas kan winst doen, maar er is wijsheid noodig, om het gewonnene te beheeren en te verteren. Het is lichter twee schoorsteenen te bouwen dan er altijd één te doen rooken. Als gij te loef en te lei alles uitgeeft, rest er niets voor de spaarbank. Leef zuinig en werk hard, terwijl gij jong zijt, en er is kans voor u om rust te hebben, als gij eens oud wordt.

Verkwist nooit, tenzij gij volstrekt eene plaats zoekt in armhuis of werkhuis. Het geld heeft reeds vleugels, en wanneer gij het nog een paar vleugels extra geeft, zal het vreeselijk snel vliegen.

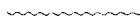
Wie het heeft en 't niet wil bewaren,
 Wie 't behoeft en 't niet wil vergâren,
 Of bij 't glas een droge keel heeft,
 Komt te kort, ook als hij veel heeft.

Neem niet kwalijk, dat ik reeds zoo langen draad spon, want al gaande weg kwam hij op die lengte. Het is met mijn praten als met het touw van zeker matroos, dat hij niet binnen boord kon krijgen, omdat wis en vast iemand er het eind had afgesneden. Wat ik alleen nog zeggen wil, is, wees niet hebzuchtig; want hebzucht is altijd arm. Tracht vooruit te komen, want armoede is geene deugd, en in de maatschappij tot hooger plaats te geraken, is even eerlijk als voordeelig. Verdien zooveel gij lkunt, bespaar zooveel gij kunt, en geef dan weg zooveel gij kunt. Tracht nooit te bezuinigen op hetgeen gij ter eere Gods kunt doen, want zulk bespaard geld is de kanker voor de rest. Wie aan God geeft, verliest niet, maar plaatst zijn geld in de beste bank. Geven is het ware hebben. Dit wist hij, die op zijn grafzerk liet zetten: „Wat ik verteerde, had ik; wat ik bespaarde, ben ik kwijt; wat ik weggaf, heb ik.” De zakken der armen zijn de beste veiligheidskasten, en het is eene goede geldplaatsing om het den Heer te leenen. Jan Ploeger wenscht allen eerstbeginnenden een lang leven en voorspoed.

Gezondheid en overvloed,
 Een vredig en vroom gemoed,
 Een kring, door de vriendschap zoet,
 Een huis vol van liefdegloed,
 En, slaat eens uw scheidensuur,
 Een kroon bij God van eeuwen duur.

XIX.

GROOTSPREKEN.

Overdrijven en bluffen is eene kunst en liefhebberij, die tegenwoordig bijna meer dan eenige andere in zwang is. Men hoort van kruisbessen grooter dan perziken, en als de markt voor de nieuwsbladen slap is, dan krijgt men te lezen, dat het kikkers, hagedissen en wat niet al geregend heeft. Gaat er eene kar voorbij, die den ketel van een oud grootje doet rammelen, dan spreekt de gansche buurt van eene aardbeving. De verbeelding is bij de hedendaagsche menschen zoo altijd te paard en gespoord, dat iemand heden gissen kan, wat morgen als nieuwtje zal verzonnen worden. Sommige menschen zijn bestendig in gang, om wonderen te zien, en als zij ze bij ongeluk niet zien, verzinnen zij ze kortheidshalve maar. Alle nachten zien zij kometen, en elken dag weten zij eene nooit-gehoorde bijzonderheid op te disschen. Al hunne molshoopen zijn bergen, al hunne eenden zwanen en van zeldzame soort. Zij hebben de tafel van vermenigvuldiging leeren gebruiken en laten haar nu ook nooit ongebruikt. Als zij zes honden bijeenzagen, zijn zij bereid om een eed te doen, dat zij er honderden gezien hebben; en durft iemand de waarheid van hun verzekeren betwijfelen, dan worden zij van boosheid rood als kal-

koensche hanen, en komen er al doordravende licht toe, om zelve te gelooven, dat zij niet honderde honden, maar tienduizende leeuwen zagen. Als hunne tong eens los is, groeien hunne inbeeldingen als paddestoelen en zwellen hunne zandheuvels tot Alpen.

Alles om hen heen en allermeeft zijzelven zijn een wonder. Niemand is waardig hun den schoenriem te ontbinden. Zij zijn eigenlijk de roem der schepping. Sterk als Simson zouden zij Jan Ploeger's tweespan met den ploeg kunnen achteruit trekken, als zij het om de paarden niet lieten. Hun rijkdom is onnoemelijk. Zij zouden de Nationale Schuld gemakkelijk kunnen afdoen, als zij niet goede reden hadden om het nog niet te doen. Hebben zij eenig magazijn, dan zetten zij er bepaald jaar aan jaar millioenen in om, en beperken hun bedrijf alleen ter wille van hunne bureu. Zij verkoopen de beste waar tot den laagsten prijs, ja, om de waarheid te zeggen, beneden den kostenden prijs, en toch leggen zij schatten op; eene geheime kunst, die nooit iemand vóór hen ontdekte, maar waardoor hun haan ook koning kraait en de koning in 't vak is. Houden zij er eene hoeve op na, dan is het enkel voor uitspanning en om het domme boerenfolk een lesje in de landbouwkunst te geven. Wat zij maar aanvatten krijgt het karakter van het wonderbare. Even als het beesten-spel, dat in onze marktstad vertooningen gaf, zijn zij de eenigen, de eersten, de ongeëvenaarden, h'et non plus ultra. Maar wie er het fijne van weten wil, krijgt spoedig te zien, dat hun bedrijf even nul is als die kermis-vertooning, en dat bij beiden het uithangbord het beste en alles was. En toch, wat verstaan zij het uitmeten! Hoor hen spreken. Als hunne woorden bij hun spreken gefotografeerd werden, zouden het bijna alles kapitale letters en uitroepings-teekens zijn. Zaagt gij ooit ZULK EEN HIT? Wel, mijnheer hij loopt den wind vooruit!! DIE KOE — wel, laat ik er uw oog

op mogen vestigen, er is GEENE TWEEDE ZOO in ONZE GANSCH E provincie. LET EENS OP DIE KROMMING IN HAAR STAART!! Ja, mijnheer, DIE JONGEN van mij is verstandig, ontwikkeld ver boven zijn leeftijd. Hij is bepaald een wonder, een genie. Gelijk zijn vader, zegt gij. Zeer beleefd van u, mijnheer, en geheel bezijden de waarheid is uwe opmerking niet, want al zeg ik het zelf, iemand moet vroeg opstaan, als hij MIJ zal beet nemen! Ik behoor niet tot het soort, dat zich door Jan en alle man bij den neus laat leiden. Bekijk mijn hoeve maar eens, mijnheer. Zaaft gij ooit ZULK EEN VELD MET RAPEN? De vlieg in het blad? Niet in het minst, mijnheer, dat is het soort. Het is EEN ALLERZELDZAAMST SOORT RAPEN, de natuur zelve heeft de bladen eene natuurlijke ventilatie en zoo een gedurige doorstrooming van zuivere lucht gegeven! U vindt, dat er hier wel veel mollen schijnen te zijn? Te veel! Het tegendeel is zeer waar, en laat mij u op dit punt iets mogen mededeelen, dat AL uwe aandacht verdient. Gij weet misschien niet, dat ONZE MOLLEN HIER een geheel bijzonder ras zijn? Zij maken grooter hoopen dan eenige andere in Nederland en onze natuuronderzoekers meenen, dat het nog DE OUDE BETUWSCHE SOORT IS, die de Batavieren daar vonden en nu zoo goed als verdwenen te noemen zijn. Zaaft gij daar wel die VREESLIJKE DISTEL? Dat is bepaald eene zeldzaamheid, een wonder onder de distelsoorten. Zijn groei toont de BUITENGEWONE vetheid van den grond; ook kan ik u verzekeren, mijnheer, dat ONZE GRAANOOGST IN HET VORIGE JAAR zoo ongeloofelijk zwaar was, dat ik soms dacht, dat wij de geladen wagens nooit thuis zouden krijgen. De laatste vracht had ons bijna onze beste wagen gekost. Schier geen plaats in den omtrek, van waar men niet naar ons dorschen is komen zien. De oudste menschen van ons dorp zeiden ook uit één mond, dat iets dergelijks nooit gezien was, GELUKKIG DAT DE STOOMDORSCHERS UITGEVONDEN WAREN, WANT ANDERS Zouden wij door het werk niet zijn heengekomen.

Als menschen zich dien stijl van spreken hebben aangewend, dan, waar zij ook op lostimmeren, wordt het in hun mond altijd het beste, fraaiste, grootste, wonderbaarste, dat in het geheele land te zien is, of in omgekeerden zin het vreeselijkste, akeligste, ontzettendste, waarvan men ooit of ergens ter wereld hoorde. Hunne laarzen zouden wel Goliath niet passen, maar hunne tong is toch veel te groot voor den mond van den reus. Zij schilderen met een stalbezem. Zij suikeren hunne pannekoeken met een spa en boteren hun brood met een troffel. Mijn paard, mijn hond, mijn geweer, mijn vrouw, mijn kind, mijn stem, mijne gedachten ligt hun in den mond bestorven, en allen zijn, zooals er geen meer zijn. Hij is de man op wien alles aankomt, hij is nummer één, leeft in nummer één, wordt erkend als nummer één, en waar hij is durft kwalijk iemand nummer twee zijn. Het water uit zijn wel is sterker dan wijn; geen bron heeft water, zooals dat van zijn regenbak; zijne aalbessen zijn compleet druiven; van zijne pompoenen zou men tuinhuisjes kunnen maken en er met zes personen in kunnen thee drinken; en wat zijne bloemen aangaat, — 's konings tuinman zeide hem nog pas verleden week, dat, behalve op het Loo, die geranium niet te vinden was en dat zijn exemplaar nog wel zoo fraai was als dat des konings! Wat van dit alles nog wel het groote wonder mag heeten, dat zulke doordravers en bluffers niet gevoelen, dat ieder hen achter hun rug uitlacht; het kan niet anders of zij zijn door hun pochen zelven met blindheid geslagen. Ieder ziet den bodem van hun schotel, en toch gaan zij voort daarvan als van den oceaan te spreken, alsof zij enkel met platvisch te doen hadden.

Ik heb menschen gekend, die hun mond als eene staldeur opensperden, zoodra zij aan 't opsommen gingen, wat zij wel doen zouden, indien zij eens in eens anders schoenen stonden. Indien zij eens minister of indien ook maar lid van de tweede

kamer waren, dan zou de nationale schuld spoedig zijn afgelost, dan zou er niet ééne hatelijke belasting blijven, dan werden de armhuizen lustverblijven en de vestingwerken volkstuinten, dan had ieder werk en allen ruime verdiensten, ja, elk visch en vleesch op schotels; maar al dat fraais hangt aan een indien, — en dat indien is als eene vijfdubbele poort, waar zij nooit zullen doorkomen. Als de hemel valt, hebben wij allen een blauwe muts op en vliegen de leeuwerikken ons in den mond. Indien Jan Pochhaan de teugels maar in handen had, zou hij dat paard wel naar den maan leeren rijden. Indien is een woord van heerlijke uitvinding, en als een man daar eens het zadel op heeft, dan rijdt hij snel als een lichtstraal naar werelden, die nooit geschapen werden en ziet daar wonderen, waarvan niemand nog droomde. Indien en als is een tweespan, waarop ieder soms rijdt, eer hij het weet; en al zeggen wij van eens anders, als (as): „asch is verbrande turf,” ieder op zijne beurt brengt zijn turfje aan den haard. Misschien zou het kunnen baten, wanneer alle kinders het volgende rijmpje van buiten leerden, of wat ik nog liever wilde, dat iemand er een echt volksdeuntje van maakte, zoodat de heele wereld, en moeder en meid in de kinderkamer reeds neurieden:

Als alle zeeën eens waren één zee,
 Wel wat een zee zou dat wezen!
 Als alle boomen eens waren één boom,
 Wel wat een boom zou dat wezen!
 Als allen bijlen eens waren één bijl,
 Wel wat een bijl zou dat wezen!
 Als alle mannen eens waren één man,
 Wel wat een man zou dat wezen!
 En als die groote man dan kwam,
 En hij die groote slagbijl nam,
 En hieuw daarmee dien grooten stam,

Zoodat hij door één enkle sneê
 Neêrplompte in 't hart dier groote zee . . !
 Als dat gebeurde, — o jemenie mijn!
 Dat zou me nog eens een plofplaf zijn!

En wat nu menschen, die met hun indien en als steeds in de weer zijn, niet enkel hebben willen doen, maar werkelijk gedaan hebben! Wel, als gij het maar gelooven wilt: (doch ik zeg u in vertrouwen, dat ik het niet geloof,) zij hebben zonder moeite en met één slag hun fortuin gemaakt, en wie weet, hoevelen er boven op geholpen. Hun goede raad heeft al menigeen goud en zilver in den zak doen vloeien. Toen zij bij die en die bijeenkomst spraken, was het alsof de menschen aan hunne stoelen gepikt waren, niet één die met open mond luisterde. En bij dien twist, toen niemand meer iets scheen te zeggen te hebben, brachten zij met één enkel woord de tegenpartij tot zwijgen op eene wijze, waarbij Salomo zelf op zijn neus zou hebben gezien. Voor den godsdienst en zijne beoefening deed niemand, wat zij deden; aan bijna elke goede instelling gaven zij den eersten stoot, zonder hen zou de zaak niet gebloeid hebben, want zij zijn er de ziel en het leven van. Het gouden ei is door hen gelegd. Indien er maar dankbaarheid in de wereld was, wat eere zou hun geworden; maar waar wordt verdiensten erkend, en geen wonder dus, dat zij schandelijk miskend zijn, en dat juist en meest door diegenen, die alles aan hen te danken hadden. Zoolang zij er de hand aan hielden en wat te zeggen hadden, hoe flink ging alles, maar sinds zij er uitgeknikkerd werden, stond de boel op losse schroeven, en wie lang genoeg leeft, zal nog zien, hoe 't uitkomt. Wanneer zij eens eene bijzondere nederige bui hebben, gaan zij niet verder dan de Psalmlichter en zeggen: „het land en zijne inwoners waren versmolten, maar ik heb zijne pilaren vastgemaakt.” Als zij wel zien, dan zal

hun dood de wereld tot een knekelhuis maken. Hun verhuizen richt de winkels, welke zij begunstigten, te gronde; en ware er minder lichtvaardigheid en onbeschaamdheid, men zag de winkels voor goed sluiten, den dag na het heengaan van zulke klanten. Voelen zij ook eenigen natuurlijken hoogmoed over de groote dingen, die zij deden, het is toch immers niet iets alledaagsch, zoo aan het hoofd te zijn; en steken anderen voor zich de loftrompet, hoe zouden zij dan niet recht hebben op een gansch muziekkorps met pauken en trommen, en om overal de volle muziek tot hun eigen lof en glorie te laten klinken.

Liever ploeg ik den ganschen dag zonder eten door, of zat ik met een vorst onder nul den ganschen nacht op den bok, dan lang naar zulke grootsprekers te luisteren; want reeds bij hun eerste woord voel ik iets van zeeziekte. Liever deelde ik het droog brood van den armsten arbeider, dan dag aan dag mijne voeten onder de rijke tafel van iemand te steken, die meent alles alleen te weten en alles alleen te kunnen doen. Waar de zaken zoo opgeblazen en berghoog opgedreven worden, eindigt men zelfs waarheid voor leugen en citroenen voor knollen te houden. Of wat is grootspreken anders dan liegen, al gelooven ook pochers, door hun gewoon zijn aan kleuren en versieren, dat hun grofste bombas de waarheid zelve is.

De kikvorsch meende, dat zij van het rundergeslacht was, daarom begon zij zich op te blazen, opdat anderen het ook zouden weten; evenzoo de grootsprekers, en wie van hen niet tot inkeer komt, blaast eindelijk, even als de kikker, zich te barsten.

Ieder, die met dit menschensoort kennis heeft gemaakt, moest aan hen eene les nemen:

„k Zei huivrend tot mijzelf, leer uit dit droevig voorbeeld,
 Dat als gij niet in ootmoed ontwaakt,
 De Heer, die trots te schande maakt,
 Tot de eigen dwaze daan rechtvaardig u veroordeelt.

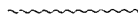
Altijd en overal en in ieder opzicht bevestigt der menschen geschiedenis het getuigenis: dat de Almachtige overgeeft tot een verkeerden zin, om te spreken en te doen dingen, die niet betamen, al degenen, wien het niet goeddunkt Hem in erkentenis te houden en God te maken, wat stof en onreinheid is. De vreeze Gods moet ons bewaren, en kan ook alleen ons bewaren in het spoor der waarheid. Dat spoor hebben wij zoo te drukken, dat wij immer de waarheid, de geheele waarheid, en niets dan de waarheid, spreken. Zoodra wij er eens toe gekomen zijn om negen duim een palm te rekenen, of er elf voor een palm te nemen, kan niemand zeggen: waar wij met vergrooten en verkleinen zullen eindigen. Wanneer wij nu een kalf koe noemen, zullen wij later van eene muis even licht een olifant maken. Zet een voet buiten de grenzen der waarheid, en gij zijt uzelf niet meer meester, en de kromme weg zal u voeren, waar gij nooit gedacht hadt te zullen komen; en het allerm minst is nog, dat gij eindigt met zelf zoo belachelijk te zijn, als nu alle grootsprekers zijn in uwe oogen.

Eigen lof is geene aanbeveling. Lof is welriekend, maar van eens anders lippen, uit eigen mond stinkt zij. Drijf zelf uwe zaak, maar verkondig nooit uw eigen lof.

Op pochers te rekenen is te bouwen op kwelzand. Eene groote tong eene kleine hand, ruime beloften nietige daden. Blaffende honden loopen heen, als zij moesten toebijten. Het magere varken schreeuwt altijd het hardst. De hen, die het luidst kakelt, legt daarom nog de meeste eieren niet. Zijn en doen zijn twee. Schuim is geen bier en ledige vaten bommen altijd het luidst. Wie het waarlijk om goeddoen te doen is, kennen zichzelf te wel, dan dat zij iets tot eigen roem zouden zeggen. Schepen zonder last liggen hoog op het water, maar hoe voller het schip is, des te dieper gaat het. Goede kaas wordt van zelf verkocht, goede wijn behoeft geen krans, en voortreffelijke menschen worden bekend en gekend, zonder dat

zij zelven iets zeggen. Windmaken is waanzin en luid balken
verraadt den ezel. Is iemand onwetend, en hij weet althans
te zwijgen, niemand zal hem minachten; maar als hij uit een
ledig hoofd ratelt en zijne tong voor tien laat rammelen, zal
hij zijn eigen naam in hoofdletters noemen, en die zijn: — Z, O, T.

Gelijk men aan zijn ooren
Van ouds den ezel kent,
Zoo is tot zot geboren,
Wie zich aan grootspraak went,
Zal u de waarheid prijzen,
Wacht lof uit andren mond,
Nooit heeft de tong der wijzen
Zijn eigen lof erkend.

XX.

WAT IK VOOR MIJ ZELVEN NIET ZOU KIEZEN.

Als het anderen niet deerde en ik kon de dingen geheel naar mijn smaak schikken, dan zou ik ongaarne zien, dat mijn eenvoudig, huisbakken boek gehavend en doodgemaakt werd door menschen, die, zonder het waarlijk te lezen, het reeds vooruit hebben veroordeeld, even als de kleine Jan Dwarshoofd, die allerlei eten leelijk vindt, dat hij nooit heeft geproefd. Maar het is met mij, als de rhinoceros zei: ik heb niet precies een dunne huid: en wanneer anderen er werkelijk genot in hebben, als zij mij duchtig onder handen nemen, is hunne liefhebberij mij welkom. Het aanbeeld vreest den hamer niet. Onlangs hoorde ik vertellen, dat de schrijvers in recenseerende maandwerken en weekbladen maar één enkel blad van een boek opensnijden en dan aan het vouwbeen ruiken, om zoo op den reuk af het boek hemelhoog te verheffen, of door den modder te slepen, al naar de muts hun staat, of het middagmaal hen meer of minder ongemakkelijk maakt. Jan Ploeger hoopt, dat, als zijn uitgever hun deze bladen zendt, deze pagina maar niet zal openvallen, en daar één woord voor wijzen genoeg is, wil hij maar dit ééne zeggen, dat hij niet hoopt, dat zijn peren varkens zullen in den mond vallen.

Moge de dingen naar mijn smaak kunnen gaan, dan zou ik juist niet verkiezen, dat mij na eenige maanden mijn boter

uit de komenij in deze bladen werd thuisgebracht; maar daar zoo iets alles behalve tot de onmogelijkheden behoort, zal ik er mij in moeten schikken, zooals Jan Zoetmond, die zich met kalkoen en taart behielp, den dag vóór hij naar 't armhuis ging.

Ongaarne zou ik met een paar oude, onverwerkte, spatzieke en aamborstige paarden ploegen, want dan zijn paarden en ploeger te beklagen, maar niet de gierige boer die van zijn uitgediend vee nog zware diensten vergt. Zoo dikwijls ik voerman of bouw knecht een arm, weerloos paard zie slaan of stompen, tintelen mijne handen van lust, om hem te laten proeven, hoe zulke haver smaakt; en ik ben dan te gelijk blij, dat Violet en Dapper aan het klappen der zweep genoeg hebben, en niet als advokaten voor het minste werk met klinkende munt moeten betaald worden. Een man, die zijn paard slaat, moest zelf in 't gareel gezet en dan voor eene slagerskar. Met goedheid krijgt men van de dieren alles gedaan, met wreedheid al zeer weinig. Ongeduld leidt tot den langsten weg, en die voor zijn vee onbarmhartig is, is zelf een beest, als die naam niet nog te goed voor hem is.

Indien ik het voor 't kiezen heb, begeer ik niet het lot van eene koe met afgeknotten staart in den zomertijd, — noch van een bediende, met een half dozijn meesters, — noch van een predikant met een kerkeraad van onwetende dwingelanden, — noch van iemand, die bij zijne schoonmoeder genadebrood eet; want als ik moest kiezen, zou ik niet weten, wie van dezen het meest wordt geplaagd en lijdt. Ook zou ik niet op de proef willen bekend worden met de waarheid van het oude rijmpje:

Twee katten en één muis,
Twee vrouwen en één huis,
Twee honden en één been,
Zijn nooit een uur lang één.

Liefst was ik geen hond met een blikken koffieketel aan zijn staart, noch een worm aan een vischhaak, noch een levend gevilde paling, noch een man met eene feeke tot vrouw. Ongaarne viel ik in de tanden van een krokodil, of in handen van een zaakwaarnemer, of in de kluiven van een reizend boekverkooper, met inteeckenlijsten of afleveringen van boeken, die van plan zijn, om Methusalem naar de kroon te steken.

Ik heb weinig smaak om in het varkenshok te slapen, en even weinig om te slapen in honderde huizen, die voor menschen gebouwd heeten. Nog, hoor ik, is er geen Christenland, dat zijns Heeren naam en belijdenis niet schandvlekt door menschenwoningen, voor dieren te slecht, en daardoor noodzakelijke broeinesten van onzedelijkheid en misdaad. Waar vader en moeder en een volwassen zoon en twee dochters in één kamer hokken en slapen, wordt Christus gebannen en de duivel ter deur ingedreven. Wee, wee over hen, die zichzelven of anderen in toestanden brengen, die ieder moet vreezen als hel en verderf. Wie de hutten buiten, en vele straten en kotten in de steden kent, en niet al doet wat binnen zijne macht ligt tot banning van dien gruwel, las nooit het Evangelie, zooals een begenadigd zondaar het altijd moest lezen.

Voor een gierigaard werk te doen, voor een wesp honig te garen, een aap tot kattenpoot te dienen en van menschen-genade te leven, zijn dingen, die ik noch anderen, noch mijzelven gun. Liever leefde ik op Dokter Magers gortwater, — negen grutten en vijf kan water, — dan met mijn hoed in de hand voor eigen zak rond te gaan, of voor mijzelven geld te leen te vragen, en zoo met buigen en strijkvoeten een deel der droppels te vangen die hier en daar de kille hand der liefdadigheid sprenkelt.

Hoe sober ik het heb, ik zou mijn deel niet willen ruilen of ik moest wel zeker weten, dat ik wat beters krijgen zou. Wie zal uit den regen onder een stroomengootpijp vluchten?

Waarom naar het andere einde der wereld te reizen en daar het slechter te hebben dan te huis? Ik houd het met Nederland en gun wie het lust de plantages van Suriname.

Gaarne sta ik het andere af om varkens te hoeden, met een nijldigen hit te worstelen, een stelseldrijver om te praten, onder kwade jongens schoolmeester te zijn, een bul met honden achter zich, of een kip met een eendenbroeisels te wezen. Maar erger is mij nog het lot van den preeker, die altijd voor slapende hoorders preekt; hij jaagt met doode honden en berijdt een houten paard. Men verkwist zijn tijd en krachten evenzeer met voor slapende menschen als voor slapende varkens te preken.

Ik zou nooit een paard van een paardenkooper koopen, als ik eenigszins anders kon, want van de twee of drie eerlijken, die in dat gild moeten zijn, hoorde nooit iemand iets. Een eerlijke paardenkooper zal u nooit bedriegen, als gij maar zorgt, dat hij er geene gelegenheid toe heeft; en een heel gewone zal u eene oogtand trekken, terwijl gij den mond niet opendeedt. Paarden zijn bijna even moeilijk te kennen en te beoordeelen als het menschenhart; de beste kenners worden nog soms bij den neus genomen. Paarden hebben zooveel ziekte en kwalen, en deze weêr zoo wondere namen, dat de snuggerste er bij in de war raakt, en men denken gaat, dat er geen gezond paard meer in de wereld is. Van paarden te verwisselen is eene kwade kans; hebt gij er een, dat goed is, houdt het, want gij zult geen beter krijgen; en hebt gij er een, dat slecht is, houdt het, want met negen van de tien komt gij van kwaad tot erger.

Het ligt geheel buiten mijn smaak om een anders vloermat te zijn of straatvuil te slikken, ten einde de gunst van de grooten dezer wereld te winnen. Wie wil, moge liegen om anderen te behagen, ik ga liever barrevoets en met de waarheid aan mijne zijde. Onafhankelijkheid en een zuiver geweten.

met droge aardappels, zijn beter dan slavernij en zonde met gebraad.

Ook zou het niet in mijn smaak vallen, om als een gans of als een aandeelhouder in de meeste onzer ondernemingen bij aandeelen geplukt te worden. Maar allerminst zou ik wenschen omgang te hebben met menschen, die aan geene toekomst gelooven, evenmin als ik aan eene plaats zou willen toeven, waar ik zou vreezen te sterven, want het leven hiernamaals is mijn lichtbaak en troost. Wie kan lust hebben om met een brandende pijp op een vat buskruit te zitten, en wat beters doen zij, die aan de hoogste belangen hunner ziel niet willen denken, terwijl ons leven zoo hoogst onzeker is? Ook wensch ik geenszins mijn eigen lot op aarde te kunnen kiezen, maar gaarne laat ik die beschikking aan God, want ik weet, dat ik zeer licht het slechtste deel zou kiezen, en dat, wat mijn hemelsche Vader beschikt, voor mij het beste is.

XXI.

HOUD MOED EN DOE UW BEST.

Van al de prettige liedjes, die mijne meisjes bij haar werk zingen, hoor ik er geen liever, dan een, dat het refrein heeft:

Als iets op eens niet lukken wil,
Kom, moed gevat, maar zit niet stil.

Ik beveel dit lied dikwijls aan volwassenen, die mij te moedeloos zijn uitgevallen, en er telkens niets beters op weten, dan de zaak maar op te geven. Niemand weet, wat hij kan, zoolang hij het niet waarlijk beproefd heeft. „Wij zullen er nog door raken,” zei Klaas tot Piet, toen zij den ketelkoek op hadden. Alle begin is zwaar, maar een weinig Doe-uw-best-olie in de handpalmen gesmeerd en eenige droppels daarvan ingenomen, en alles zal gaan, alsof het gesmeerd was.

Ik-kan-niet blijft in den modder steken, maar Moedhouder weet den wagen wel uit het modderspoor op te halen. De vos zei: jongen, houd moed! — en hij kwam vrij van de honden, die hem zoo gesnapt hadden. De bijen zeiden: ons best maar gedaan, en zij verkeerden de bloemen in honing. Het eekhorentje meende: wie niet waagt, wie niet slaagt, en

wip zat het boven in den beukenboom. De zon sprak: kom aan maar, en meteen lag Jan Winterkoñ uit den zadel. De jonge leeuwerik dacht: 't zal lukken, en daar ging hij naar boven, boven heggen en boomen uit, en zijn vader op zijde. Voor Tracht is geen heuvel te steil, geene klei te taai, geen akker te nat; Tracht weet in alles zich door te helpen, want houd-moed en doe-uw-best is zijn levensspreuk.

De bijl, gestaåg in 't hout gedreven,
Doet honderd-jarige eiken sneven.

Met een spadevol te gelijk graven de polderwerkers een zeekanaal, en bij kleine hoopjes steengruis wordt de zwaarste berg doorboord.

Zij klein de drop en hard de steen,
Eens boort de drop door marmer heen.

Wat eenmaal door menschenhand tot stand kwam, kan weder geschieden, en wat nooit gedaan wordt, is nog daarom niet onmogelijk. Boeren zijn edellieden geworden. Schoenlappers hebben hun klopsteen in goud weten te veranderen en uit kleermakers zijn wetgevers geboren. Stroop de hemdsmouwen op, zei Jan Vol-van-moed, en ga maar aan 't werk. Waar een wil is, is ook een weg. De zon schijnt voor ieder. Geloof in God, werk zonder ophouden, en zie eens, of gij niet bergen verzetten zult. Flauwhart krijgt nooit het meisje zijner keus. Moed jongens, moed, want God helpt, die zichzelf helpen. Wacht niet op de goede kans, die had de dwaas, toen hij zich dood at aan reuzelkoek. De beste kans schuilt in standolie en kleefpleister.

Kijk niet rond naar helpers. Waag het met uwe twee oude

beproefde vrienden, uwe rechter- en linkerhand. Zelf is de beste dienstknecht. Als een vos kippen voor zijn jongen wil hebben, moet hij ze zelf naar zijn hol slepen. Geen vriend kan den haas in nood helpen, hij moet zelf loopen, of de honden zullen hem spoedig beet hebben. Ieder moet zijn eigen pak dragen. Gij hebt uw eigen schouder onder het wiel te zetten en te houden, want gij zult meer dan één gat in den weg vinden. Als gij met van huisgaan wilt wachten, tot alle wegen bestraat zijn, dan kunt gij wachten, tot u de zon door de ribben schijnt. Wanneer gij wachten wilt, totdat zij die sterker zijn u op den rug nemen, hebt gij kans van aan uw stoel vast te groeien. Uw eigen beenen zijn altijd veel beter dan kunstbeenen of stelten. Zie niet op anderen, maar vertrouw op God en houd uw kruut droog.

Laat het hoofd niet hangen, omdat men u den eersten stap niet gemakkelijk maakt. Werp een man, daar pit in is, uit het raam, en hij zal op zijne beenen terecht komen, en terstond naar den naasten weg naar zijn werk vragen. Hoe zwaarder uw taak bij 't aanvangen viel, des te lichter zal zij u bij 't einde schijnen. Zelfverdiend geld heeft veel meer glans en zoetheid, dan wat gij in eens dooden mans zak mocht vinden. Een mager ontbijt in den levensmorgen maakt het feestmaal midden op den dag te zoeter. Wie eerst door een zuren appel heeft heengebeten, zal de rijpe er te beter om smaken. Heden nood geeft morgen te zoeter brood. Er zijn handelaars die met één gulden kapitaal aanvingen en hun beetje zoo dikwijls hebben omgezet en doen aangroeien, dat zij eindelijk met eigen rijtuig zaken deden.

Vergrim u niet tegen den stand of het vak, waarin God u plaatste. Gij behoeft geen paard te zijn omdat gij in een stal geboren werdt. Als een bul een moedig man hoog in de lucht werpt, zal nog zijne tegenwoordigheid van geest hem op eene veilige plek doen neêrkomen. Een jong mensch, die voor hard

werken niet bang is en zijn hoofd heeft, zal geld winnen, waar anderen niets doen dan verliezen.

Wie 't werken mint en weet te sparen,
Zal, waar hij komt, het beste varen.

En wat kleine moeilijkheden aangaat, wie heeft ooit of ergens op kersen zonder pitten en rozen zonder doornen gerekend. Wie wil winnen, moet met dragen en verdragen beginnen. Luiheid ligt met buikpijn te bed, waar vlijt gezondheid en geld vindt. De hond in 't hondenkot heeft den ganschen dag werk om tegen vliegen te blaffen en de jachthond merkt in 't veld niet eens, dat er vliegen zijn. Luiheid wacht tot de rivier eene droge bedding heeft, en komt niet ter markt; Moedhouder zwemt over en heeft al de winst alleen. Ik-kan-niet kon het voor hem gesneden en gesmeerde brood niet eten, maar Aanpakker veranderde paddestoelen in vleesch en wildbraad.

Ieder, die niet vooruitkomt, geeft altijd aan de concurrentie de schuld. Toen de wijn gestolen was, beweerden de meiden, dat de ratten 't gedaan hadden; het is gemakkelijk ook om altijd een paard bij de hand te hebben, waarop men zijn zadel kan leggen. Een muis zal nog wel een gat weten te vinden, al is ook de kamer vol katten. Aan goede werklui is altijd behoefte. Niet één barbier scheert zoo schoon, dat niet een tweede nog iets te scheeren zou kunnen vinden. Niets is zoo goed, of het blijft voor verbetering vatbaar, en wie de laatste verbetering aanbrengt, zal de beste verkooper zijn. De nieuwe machines zullen ons allen nog in 't werkhuis brengen, schreeuwen de kroegprofeten uit en na, maar het machinaal zaaien en dorschen en hooi maken is den menschen ten goede gekomen en heeft voor allen werk genoeg te doen gelaten. Wie niet denken en zijn

best doen wil, is op den weg naar 't armhuis, maar wie zijn oordeel scherpt, en hier en ginds en overal iets voor zijn vak opdoet, zal spoedig merken, dat er altoos te leeren blijft, en dat leeren winnen doet. „De tijden zijn slecht,” ja, voor allen, die gapen en rondkijken; en wie zoo op betere tijden wacht, zal oud kunnen worden als Methusalem en nog altijd de tijden slecht blijven vinden.

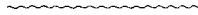
Zeer velen komen niet vooruit, omdat zij geen lust hebben hunne zaak van den beginne aan ernstig aan te vatten. De eerste honderd gulden kostte altijd het meeste moeite en zweet. De eerste slag is de helft der zegepraal. Geef glas en kroeg afscheid, hijsch de Doe-uw-best vlag hoog in top, zet alle overwinst in de spaarbank, en zie eens, of 't niet voorwaarts met u zal gaan. Armen zullen arm blijven, zoolang zij meenen, dat er voor hen niets dan armoede te vinden is. Maar uit de diepste vallei van armoede ligt een weg naar boven, en wie dien vroeg kiest, voor hij vrouw en zes kinderen heeft en zoo te zwaar beladen is, zal het een goed eind opwaarts brengen. En zelfs voor den man met een gezin blijft er een kans, want er zijn hennen, die te meer weten op te krabbelen, naarmate ze grooter broedkuikens hebben. Voor jonge menschen moge de weg zwaar zijn, zoolang hij open is, hebben zij niet te klagen; alleen een te moediger hart en te vaster wil zijn dan tot opstijgen noodig. Wat hard te dragen viel, zal zoet zijn bij 't herdenken. Jonge menschen, die niet naar genieten vragen, in den aanvang hard weten te werken en met wijsheid opleggen, zullen niet altijd met hun neus over den slijpsteen behoeven te hangen. Laat jonge menschen als geheel-onthouders aanvangen, dat is gezond ook voor de beurs, en water is de sterkste drank, of drijft het niet de zwaarste raders? Water is de drank van leeuwen en paarden, en Simson heeft nooit iets anders geproefd. Hoe menigeen had van zijne verkwiste drank- en biercenten een eigen huis kunnen bezitten.

Is het u behoefte om in de wereld het goede te helpen doen en schragen, ook dan komt de raad: „beproof het maar,” heerlijk te pas. Er zijn zeer vele wegen om God te dienen; en één van die zal zeker bij u passen, als de sleutel bij het slot. Zit niet ledig, omdat gij Paulus welsprekendheid mist; gij kunt in der armen huizen den Bijbel lezen, en ook op kleine akkers zult gij zien, dat best graan groeit. Goede spijs wordt evenzeer uit kleine als uit groote pannen opgedischt. Kleine duiven zijn soms overbrengers van zeer belangrijke tijdingen. De kleinste hond kan zijn meester wakker blaffen en het huis voor diefstal bewaren. Ook de vonk is vuur. Eén woord van waarheid bevat reeds den hemel. Wat gij doet, doe het van harte, met den geest des gebeds, en laat de uitkomst vertrouwend over aan God.

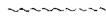
Helaas, waarom is goede raad bij velen weggeworpen als goed zaad op de naakte steenrots! Leer eene koe zoo lang gij wilt, maar nooit zal zij u uw geliefden psalm nazingen. Van sommigen schijnt het waar, dat, toen zij geboren werden, Salomo wel hunne deur voorbijging, maar dat hij zelfs niet even wilde naar binnen zien. Hun geslachtswapen is een ezelskop met een zotskap gekroond. Zij slapen, als het tijd van ploegen en zaaien is; en als de oogsttijd komt, weenen zij, omdat er voor hen niets te oogsten valt. Zij eten al hun pasternaken 's avonds op; en zien den volgenden dag met groote oogen rond, omdat er niets voor hun ontbijt over is. Geheel onze arbeidersstand heeft een bitter gebrek aan overleg, en dit meer dan iets anders is oorzaak, dat ons land van handel, scheepvaart en landbouw vol armen is en vol armen blijft. Als eens al het graan, dat voor ons werkvolk naar de stokerij gaat, in de baktrog kwam, zouden wij vrij wat beter gevoede en beter opgevoede gezinnen zien. Wanneer alles, wat aan pret en pronk verkwist wordt, naar de spaarbank werd gebracht, dan zou men overal eigen huizen en nergens armhuizen zien bouwen.

Als „doe uw best” eens regel waar’,
Wie zou op vunzig stroo nog slapen?
Dan viel de weg tot werk niet zwaar,
En zou niet één van honger gapen.
Dan had ons werkvolk eigen huis,
En spek en vleesch in tijd van slachten,
Dan was de man der vrouw geen kruis,
En gaf geen kroeg haar stof tot klachten,
Dan zou in waarheid, niet in schijn,
Er welvaart, vrede en blijdschap zijn.

XXII.

ZEER DOM VOLK.

Er zijn nog menschen genoeg, die geen A van een B kunnen onderscheiden, maar al hebben zulke ook aanspraak op den titel van dom, toch zijn ze daarom op deze wereld nog de allerdomsten niet. Zij weten althans zeer goed dat de knollen niet aan boomen groeien, en zullen geen mangelwortel voor een biet, of een konijn voor een haas aanzien; zaken, waarin menigeen, die Fransch leerde of piano speelt, nog een bok zou schieten. Kunnen zij al niet lezen, zij weten ten minste van ploegen en zaaien en maaien, en verstaan de kunst om van zes gulden 's weeks zeven kinderen groot te brengen en buiten schuld te blijven en ik ken menschen bij hoopen, die daartoe veel te dom zouden zijn. Onkunde in 't lezen is eene kwade zaak, maar 't werken niet te verstaan, dat is nog bitterder onkunde. Wijsheid en Latijn spreken gaan niet altijd samen. Stadsmenschen lachen met een boeren-kuitendekker; en kuitendekkers met hoogen kraag en bomschouders zijn miselijke kleedingstukken, maar zij die ze aan hebben, zijn daarom nog zoo dom niet, als velen, die beter gemaakte jassen dragen, wel meenen. Als geen ander dom volk brood at, dan zij die vetleeren, schoenen met zware spijkers aan de voeten

hebben, zou het graan heel wat goedkooper zijn. De wijsheid der armen is als een diamant in lood gezet, dien alleen de kenners zullen waardeeren. De wijsheid loopt niet zelden met gelapte schoenen en is dan bij de menschen niet in tel, maar ik zeg, zie op den man en niet op zijn kleed. Wat beteekent de schil der noot, de kern is alles. Gij hebt niet naar halfweg Haarlem te gaan om domkoppen te zoeken, in de Hoofdstad kunt gij ze bij dozijnen vinden.

Ik zou wel wenschen, dat ieder mensch lezen, schrijven en rekenen kon, want hoe zou iemand ooit te veel kunnen weten; maar ieder bedenke wel, dat deze dingen nog den naam van opvoeding niet waard zijn. Millioenen, die lezen en schrijven leerden, zijn daarmee niet wijzer dan Jurrie's kalf die zijn eigen moeder niet kende. En dat dit zoo klaar is als een klontje, zult gij zelf inzien, als gij er maar een paar minuten over wilt nadenken. Te kunnen lezen en schrijven staat gelijk met gereedschap te hebben om te werken; maar als gij uw gereedschap niet gebruikt en uwe oogen en ooren daarenboven, zult gij er geen haar beter aan toe zijn dan iemand, die geen stuk gereedschap heeft. Ieder behoort zijn tijdelijk belang te verstaan, en te weten hoe hij meest zichzelf en anderen voordeel zal aanbrengen. Wat nut heeft een paard er van, als hij weet hoe een arend vliegt; hij heeft er vrij wat meer aan, als hij goed weet te draven. Hij, die op eene hoeve leeft, behoort geleerd te hebben alles wat tot het bouwman'sleven behoort; een hoefsmid moet de eigenaardigheden van den paardenvoet door en door kennen; eene boerendochter moet den melk goed weten af te roomen en zuivere boter te maken, en iedere arbeidersvrouw behoorde uitgestudeerd te zijn in de edele kunsten van koken en bakken, van wasschen en goed verstellen, en van alles wat zoo al meer eene goede huismoeder vormt. Jan Ploeger heeft den moed te beweren, dat alle mannen, die het leven niet zoo bekijken en aanvatten, die ieder voor hun

deel, wat hun eigenlijke roeping is verwaarloozen, zeer domme menschen zijn, al weten zij ook hoe een krokodil in 't Grieksch heet en al kunnen zij ook eene ode op een meikever dichten.

Jan leerde schrijven, rekenen, lezen,
Maar om dubbel zot te wezen.

Wanneer iemand in het water valt, is het hem van meer nut om te kunnen zwemmen, dan goed onderleid te zijn in de hoogere wiskunst; en toch, hoe weinigen onzer jongens zijn nog goede zwemmers, hoewel wij in een waterland leven. Meisjes leeren dansen en Fransch radbraken, terwijl het haar vrij wat nuttiger wezen zou, om goed Hollandsch en flink naaien te kennen. Wanneer een mensch geboren is, om door werken aan den kost te komen, zullen het goed verstaan van een ambacht en gewoonten van regelmatigheid en werkzaamheid hem vrij wat beter te pas komen dan al de wijsheid, die een student te Leiden of Utrecht vinden kan, en voor dezen een staf, maar voor hem dikwijls enkel ballast is. Ik ben er zeker van, dat onze dorpsschoolmeesters de stuipen op het lijf zouden krijgen, als men van hen wilde eischen, dat zij de jongens leerden, hoe aardappels te wieden en kool te planten, even als een schooljuffrouw de meisjes stoppen en verstellen onderwijst, uwe jachthonden dresseert gij ieder voor zijn bijzondere taak, waarom dan ook de menschen niet bekwaamt voor dat bijzonder doel hunner maatschappelijke roeping, waarin zij uitmunten moeten. Het behoorde overal als regel te gelden; „ieder vol lust voor zijn zaak en ieder ook zijne zaak meester.” Laat Jan en Ko, als zij er gelegenheid toe hebben, flink aardrijkskunde leeren, maar vergeet niet om hen op de hoogte te brengen, dat zij hunne eigen schoenen poetsen en een knoop aan hun broek kunnen zetten; en wat Jans en Mietje aanbelangt, laat haar onderwijs in zang en muziek geven, maar

vooral niet zoolang zij nog geen kous breien of een hemd afnaaien kunnen. Als er ooit ernstig aan eene wet op het onderwijs gedacht wordt, die niet eene wet voor eene staatspartij of kerkrichting, maar in waarheid eene wet voor het volk is, dan ben ik zeker, dat er een boel falderaries, welke zij wetenschap en beschaving noemen, zullen uitblijven en daarvoor eene menigte praktische, huiselijke gezondverstandsplichten zullen in de plaats komen, die in een eenvoudig Christengezin heel wat noodiger zijn dan halfbakken geleerdheid bij onhandigheid in de dingen des dagelijkschen levens. Zie maar eens onze arme secretarisvrouw met hare zes dochters. Mijnheer heeft nog geen duizend gulden tractement, en toch weet geen der vijf dochters in huis een hand uit te steken, want mama rilt reeds bij de gedachte, dat hare Sofia Elfrida ruwe handen zou krijgen van een stuk linnen te waschen, of dat hare Alexandra Theodora van zomersproeten niet vrij zou blijven, als zij erwten of boonen plukte voor den middagpot. Een kat zou aan 't lachen kunnen raken, enkel door 't hooren, hoe de arme schepsels over mode en fatsoen meêpraten, terwijl zij niet half zooveel in den melk te brokken hebben, als de dochters van den bakker op den hoek, die als wollennaaiers een aardigen spaarduit maken, tegen den dag dat de een of andere flinke boerenjongen haar ten huwelijk vraagt. Geloof mij, wie een der opgeprikte jonge dames van den secretaris tot vrouw krijgt, is er nog erger aan toe, dan wanneer hij een pop uit de kermiskraam tot huiszorg had. Hoe zou het vet in 't vuur zijn, als mevrouw van den secretaris wist, dat ik zeggen durfde, wat ik zeg en volhoud, dat zij en hare dochters dom, zeer dom zijn, omdat zij niet weten in te zien, wat haar 't meest noodig is.

Iedere sprot houdt zichzelven tegenwoordig voor een haring, ieder ezel acht zich gerechtigd tot een plaats in 's konings stallen, en elke kaars beeldt zich in eene zon te zijn. Maar als

zeker iemand met zijn besten jas aan, en een papieren halsboord om, en een glas in zijn oog, koperen ketting aan en een stok in de hand, meent, dat niemand door al zijn snorpijperijen heen de leegte van zijn bovenverdieping bemerkt is hij dom, zeer dom, omdat hij toont, dat hij van zijn eigen nulheid niets begrijpt. Een domkop, die van top tot teen naar de mode gekleed is, mag zelf denken, dat hij iets is, maar niemand anders deelt zijne meening. Een dansmeester en kleermaker kunnen een saletjonker optuigen, maar nooit kunnen zij een nul tot een man maken. Verf een molensteen zoolang en zoodik gij maar wilt, het blijft steen en wordt nooit kaas.

Wanneer kooplieden hun zuur verdiend geld in compagniën wagen, en hopen, dat zij het weer zullen zien; als zij aandeelen in sommige spoorwegen nemen en rente wachten; als zij geld tegen hoogere intrest opnemen en dan van speculeeren winst vooruit zien, moeten zij dom, zeer dom zijn. Zij kunnen even goed een houten ketel te vuur zetten en op goede thee rekenen, of tarwe in een stroomend water zaaien en een rijken oogst wachten.

Wie het woord van rechtsgeleerden, geldschietters en speculanten gaaf voor goede munt aanneemt, moet wel schandelijk dom zijn. Een gans op de gemeentewei zal zoo oliedom niet zijn van te meenen, dat als zijn meester hem plukt, deze om zijnentwil hem de vederen uit het lijf trekt.

De man, die zijn geld in de kroeg verkwist en meent dat het buigen van den trapper en zijn „vriend hoe maak je 't,” vriendschap of achting beduidt, is een echte Joris Goedbloed. Bij zulke grijpvogels is 't

Als gij geld hebt, zet u neêr;
Heb gij 't niet, maakt rechtsomkeer.

De vos heeft lust in de kaas, maar niet in de raaf. Het

lokaas wordt niet in den val gedaan, om muizen te voeden, maar om ze te vangen. Wij maken geen vuur aan om den bokking te pleizieren, maar om hem te bakken. Zoo houden de tappers geene kroegen voor het welzijn van den werkman; immers als zij dat eens zelven meenden, zouden zij hun doel deerlijk misschieten. En als zij vat en toonbank niet houden voor het welzijn van den werkman, waarom zullen dan de werklieden het welzijn van den drankverkooper en van zijn nering drinken. Als ik geld wil uitgeven voor het welzijn van eenig huis, dan zij 't voor mijne eigen woning en niet voor een jeneverhol of bierknijp. Het is een slechte welput, waar water moet ingedragen worden; en kroeg en bierhuis zijn slechte vrienden, omdat zij aan hunne bezoekers niets laten dan gescheurde kleederen en hoofdpijn. Wie den kroeghouder vriend noemt, en de kroeg liefheeft, is dom, zeer dom. Kroegen zijn spinnen, roofvogels verslindende dieren; wee hen, die in hunne klauwen en onder hun snavel komen; en dubbel wee de oliedommen, die nog roemen in de macht, die hen vernielt en verderft.

Hij, die gelooft, dat of conservatieven of liberalen ons aan niet drukkende belastingen zullen helpen, moet wel op den dag na den laatsten Maart geboren zijn; en wie zich verbeeldt, dat burgerlijke of kerkelijke armbesturen ooit als corporatiën toonen zullen, dat zij er gezond verstand of een menschenhart op na houden, moet wel zijne opvoeding in een krankzinnigen-gesticht ontvangen hebben. Wie geloof slaat aan beloften in den tijd der verkiezingen gedaan, is met lange ooren ter wereld gekomen en ete vrij distels en koolstruiken. De vrienden van den Heer Goed-gezind, en misschien hij zelf ook wel, dissen in de couranten allerlei fraais op, vooral wat hij al in 't belang der werkende stand zal doen. Zou hij? Ja voorzeker, op den dag na dien van morgen, dat is, een weinig later dan nooit. De armen, die er op rekenen, dat „de vrienden

van den werkman" voor hen iets meer zullen doen dan hun eigen belang en hunne eigene eer voor het oogenblik medebrengt, moeten dom, zeer dom zijn. Zoodra die Heeren hunne zitplaats in de kamer hebben, zou het toch hard zijn, dat zij van hunnen gemakkelijken en voordeeligen zetel moesten opstaan, meer dan volstrekt met hunne bijzondere belangen strookt.

Een regenscherm te leenen met de gedachte, dat het u weder zal worden te huis gebracht; iemand dienst te doen met de stellige verwachting, dat hij op zijne beurt u eene dienst zal doen; de hoop te voeden, dat men het geheim zal ontdekken om vrouwentongen tot rust te brengen, of de kunst om het ieder naar den zin te maken, en alles, wat tot dat gebied behoort, is zonneklaar bewijs van groote domheid. Wie de wereld kennen, vertrouwen haar niet, omdat zij weten, dat zelfzucht haar eenig beginsel en drijfveer is; en daarom zijn zij, die in het woord of de daad der wereld goed vertrouwen hebben, niet wijzer dan wie van de hoeven van een paard of de tanden van een hond voor zich wat beters dan een gebroken been of een verscheurde broek verwachten. Aan anderen een blind vertrouwen te schenken, is zoo goed als geblinddoekt naar een afgrond te gaan. Wie zijne zaken aan zaakwaarnemers of knechts overlaat, en zich diets maakt, dat alles opperbest en in goede orde loopt, moet wel dom en overdom zijn. De muis weet best, wanneer de kat van huis is, en de knechts, wanneer de meester violen laat zorgen. Zoodra is niet het oog van den meester weg, of de hand van den werkman verslapt. Ik zal zelf gaan en er zelf naar zien, zijn twee uitnemende helpers bij 't boerenbedrijf. Wie zich in hun bed blijven omkeeren en zoo soezen, dat de dingen zonder hen wel goed zullen gaan, zijn dom, oliedom.

Menschen, die ruw drinken en ruw leven, en zich verbazeu, hoe zij toch aan zulk een vuil spekkig geelbleek of paars-

achtig puistengelaat komen, zouden zich, als zij maar twee korrels gezond verstand in hun brein hadden, daar gansch niet over bevreemden. Zij zouden even goed tafelperen van een olmboom als gezondheid en welvaart van een los leven kunnen verwachten. Wie genoeg en geluk in eene kroeg zoeken, kunnen even goed in een boom klauteren om visch te vangen. Al hunne wijsheid moet wel nog niet eens een notendop kunnen vullen, of zij zouden geen levensgenot zoeken op plaatsen, waar het even weinig te vinden is als een koe in een kraaiennest; maar, helaas, zulke domme deugnieten, die niets dan hun eigen en eens anders verdriet zoeken, zijn nog in de wereld zoo bij menigte, als muizen in eene graanschuur. Kon ik de gansche vracht naar Luilekkerland zenden, waar men een daalder daags met slapen verdient, ik zond ze eer heden dan morgen. Ware het iemand mogelijk, om hun zelve de vruchten van hun slechte leven te doen zien, misschien zouden zij tot inkeer komen; en toch ben ik zelfs daar niet al te gerust op, want zij zien met eigen oogen den ondergang hun al nader en nader komen, en nochtans zijn zij als de mot, die zoolang om de kaars vliegt, tot haar eindelijk de vleugels reddeloos gebrand zijn. Zoo iets zeker is, het is, dat zij, die voorspoed en welvaart wachten van met de handen in de zakken te staan, of met den neus in het bierglas te zitten, dom, oliedom en aartsdom zijn.

Zoo dikwijls ik een meisje zie met een bloemtuintje op haar hoofdhaar of hoed, en een modemaaksterswinkel aan haar lijf, en dan haar hoofd draaiend en keurend, als meent zij, dat ieder door hare aanvalligheid betooverd is, gevoel ik, dat zij dom, zeer dom moet zijn. Mannen met een gezond hoofd — om nu van een vroom hart niet eens te spreken, — trouwen geen kleerenkast of mutsenbol, maar zij verlangen eene vrouw met oordeel, en zulk eene openbaart haar oordeel in haren goeden, eenvoudigen smaak.

In mijn oog zijn allen, die met godsdienst den spot drijven en zich voor wetenschappelijk uitgeven, omdat zij openlijk durven zeggen, dat zij in den Bijbel niet gelooven, bluffers zonder verstand. In den regel spreken deze met groote woorden en praten allerlei in het wild om; maar wanneer zij meenen, dat zij met aardigheden en kwinkslagen het geloof kunnen omver praten van menschen, die geleerd hebben om te onderzoeken en te denken, en in dien weg de genade Gods bij ervaring hebben leeren kennen, dan blijken zij wel olie- en aartsdom te zijn. Wie bij den opgang en het ondergaan der zon en overal in de schepselen Gods zijne onzienlijke eigenschappen, zijne eeuwige kracht en goddelijkheid niet zien kan, is blinder dan een mol en eigenlijk alleen geschikt om onder den grond te huizen. Voor mij, ik leerde aan Jezus' voeten en onder den invloed van zijnen Geest om God te aanschouwen in elke bloem en vrucht, en zijne stem te hooren, zoowel in het fluisteren van lentekoelte en beek, als in het rollen des donders en het daverend geweld van den bergstroom. De hond en de ezel kent de stem zijns meesters; en de mensch, die de stem van God niet kent of gehoorzaamt, durft daarom zich nog wijsgeer noemen? Zijn schandelijke onkunde of vermetele ongehoorzaamheid bewijst alleen, dat hij dom, zeer dom is. De eigen naam derzulken is „dwaas”, want „de dwaas zegt in zijn hart, daar is geen God.” De schapen weten wanneer er regen in aantocht is; de zwaluwen voorzien den winter; zelfs zegt men, dat het domme varken wind en storm voorgevoelt; hoe ver beneden het rede-looze dier staat dan die mensch, die overal van Gods heerlijkheid omringd, nochtans nergens zijne eeuwige kracht en goddelijkheid, nergens den Eeuwiglevende en Hoogheerlijke opmerkt. Helaas, maar al te waar is het, dat de mensch een pakhuis van allerlei wetenschap, en nochtans, wat zijn hoogst en alleen waar belang aangaat, dom, zeer dom kan zijn.

XXIII.

JOHN PLOUGHMAN ALS HOLLANDER.

Toen ik een kleine jongen was, heb ik mij eens door een spotvogel laten op den mouw spelden, dat de Hollanders Nederland hadden genomen. Dit wonderbaar verzinsel echter deed mij toen niet half zoo de oogen van verbazing opsperren, als toen ik ontwaarde, dat de Hollanders werkelijk John Ploughman genomen en tot een der hunnen hadden gemaakt. Wij Engelsen zeggen soms: „als het niet waar is, mag ik een Hollander zijn,” doch John Ploughman kan niet meer zoo spreken, want even als Oxford's Bisschop heeft hij zich zien overbrengen, en is nu zijn zetel bij de Zuiderzee. De heer Adama van Scheltema heeft van „John Ploughmans talk” — „Praatjes van Jan Ploeger” gemaakt, en op den omslag van het boek heeft een Amsterdamsch kunstenaar John Ploughman, alias Jan Ploeger, afgebeeld met pet en buis; en John's vrouw beweert, dat dezen hem vrij wat beter staan dan zijn Engelsche arbeiderskiel. En wat nog fraaier klinkt is het bengelen van horlogeketting en signetten van onder John's vest, die ze gedachte en hoop opwekken, dat John een horloge is rijk geworden. Zeker is dat echter nog wel niet, want wij leven in dagen, waarin hier en elders kettingen maar geen horloge, karwatsen maar

geen paard, preken maar geen Evangelie, kerken maar geene godsvrucht, pruiken maar geene wijsheid, graden maar geen wetenschap, pronk maar geen fatsoen, alles behalve tot de zeldzaamheden behooren. Daar John nooit zoo wel uitgedoscht in Engeland is gezien, zou hieruit moeten volgen, dat hij in den jongsten tijd bijzonderen voorspoed heeft gehad, of wel, dat de Hollandsche werkman er beter aan toe is dan de Engelsche, van wien Tom Skinner dagelijks beweert, dat hij er erger aan toe is dan eenig ander mensch ter wereld, tenminste als hij aan vrouw en kinderen den mond moet openhouden. Maar met wat Tom al zoo beweert, heeft geen Hollander, of welk vreemde deling ook, iets van noode.

Zijt gij eenmaal onder de Turken, dan dient gij u wel naar Turksch gebruik en gewoonte te voegen, daarom kan nu onze tot Hollander gemaakte Jan Ploeger niet anders dan zich in zijn praatjes van den dag houden, als ware hij een Hollander van geboorte. Zulk een omkeer is voor een volbloed Engelschman eene alles behalve gemakkelijke taak, maar daar John op last van zijn heer eens voor zaken in Holland is geweest, heeft hij er zoo een en ander Hollandsch spreekwoord opgevangen. Door het eten van kostelijke Hollandsche kaas en door zijn bewondering van vetten Hollandschen klaver, is hij voor Holland opgewonden als eene oude Hollandsche klok met speelwerk, die behoefte heeft om te slaan en te spelen, dat ieder het hoort. Daarom probeeren maar, zooals de jongen zei, toen hij de heele ketelkoek had opgemuist. Welslagen is schoon, maar ook beproeven van iets zwaars is reeds een teeken van moed.

Kom aan dan, in dien geest, met het oog op John's welvaren in Holland een praatje over VOORSPOED, en wat daar zoo al bij behoort, beproefd. Reeds zien wij, hoe deze of gene dorpsburgemeester op een zomeravond in zijn koepel aan den vaart ons praten bij zijn gouveneraar zit te genieten. Jan Ploeger mag den goeden man daar gaarne zoo rustig zien zitten, en wenscht hem

als zijn lezer een goede gezondheid, een kalm geweten en eens eene nog betere rustplaats, in den hemel toe.

Het is niet ieder gegeven om wel te slagen, maar als regel is volharding de kortste weg tot voorspoed. Houd den molen maar gestadig in gang, en het land zal altijd nog meer koren leveren dan de ongeluksprofeten voorspelden. Al brengt ieder schot den jager geen eendvogel aan, toch zal de aanhouder met geen leêge tasch huiswaarts gaan. Stap bij stap komt men vooruit, en ieder dag een draad maakt een streng in het jaar. Wie van opgeven niet wil weten, zal eens den prijs den zijnen heeten. Stroo bij stroo en rijs bij rijs bouwt de ooievaar zijn nest. Kijk-uit en Wees-wakker zullen wel zorgen, dat de zee den dijk bestand vindt en Nooit-er-af en Werk-hard brengen in den regel een vol net aan wal. Wie het beroep van luien Michel volgt, eten, drinken en straatslijpen, zal zeker klagen dat hij op St. Gilpertsnacht geboren is, drie dagen te laat om gelukkig te worden; maar ijver en doorzetten blijken altijd de lievelingen van Goedgeluk.

Het is lichter voorspoedig te zijn, dan den voorspoed naar behooren te dragen; gemakkelijker om op het stijve koord te komen dan om er op te loopen; minder zwaar om een glas boordevol te schenken dan om het zonder storten te dragen. Wanneer de voorspoed u toelacht, bedenk dan dat hij bedriegelijk is en nukken heeft. Het is mogelijk, dat wie den rook der armoede doorkomt deerlijk in het vuur der zonde neerplompt. Menigeen kan alles behalve goede dagen verdragen. Een mensch wordt eerst recht gekend, als hij tot grootheid geraakt, want grootheid veranderd het uitwendig voorkomen meer dan iets anders. Het mag waar zijn, dat kleeren den man maken, maar zeker is het, dat de kleeren soms zeer onaangename menschen maken. Wanneer menschen onverwacht en plotseling rijk worden, kweekt hoogmoed zijn gebroedsel in hunne beurzen, als mijten in eene stolksche kaas; en zoo is het soms maar al te waar: hoe meer goud hoe minder goed. Toen

Hendrik op den top van den ladder geklommen was, zag hij uit de hoogte op zijne broeders neer. Als een hond een been heeft, weet hij van geen vrienden. Toen Jan Mijnheer werd, had hij geen heugenis meer van zijne grootmoeder. Als de muis in de meelkuip zit, verbeeldt hij zich de molenaar zelf te zijn. De man, die Gods gaven volop ontving, is niet zelden een God in zijn eigen oogen, en een vette os schopt zelfs den man, die hem goed deed. En toch, wat reden heeft den mensch om op rijkdom roem te dragen? Geld maakt niemand grooter eere waardig. Guldenwater maakt geen moordenhuid blank. Al draagt een aap een gouden ring, toch blijft het dier een leelijk ding. Geen zilveren halsband maakt een hond tot leeuw. Een zwijn blijft een zwijn al loopt zijn trog over. Al zit op het wapen van Brugge de ezel in een leuningstoel, hij blijft met dat al een ezel, en hebben de meezen een koning, is hun een mees en niet meer. De ware eer geeft waarde aan den man, maar niet aan wat hij waard is. Hij alleen is een edelman, die edele daden doet. Beter is het arm met eere, dan met schande rijk te zijn. Alleen slechte Joden aanbidden een gouden kalf. Toch maakt menige mijnheer Money een geweld als een aal in een emmer, en laat zijn wimpel zoo stout waaien, of hij Tromp of Bestevaer zelf was. Als het geld verstand aanbracht, dan was voor menigen lummel den weg open om aan zijne dwaasheid te ontkomen, en zou zijn wenschen naar splint tevens een wenschen naar brein wezen.

Sommigen worden vasthoudender, naarmate zij meer hebben om vast te houden. Zij zijn van het geslacht van Jan van Kleef, die meer hield van: ik houd, dan van: ik geef. Hunne aalmoezen vloeien als een fontein uit een bezemsteel. Zij gaven wel geen kluif aan een hond, als zij maar zelven het been konden schoon knagen. Hoe meer zij eten, hoe hongeriger zij worden. Wilt gij hun voldoen, doe dan de Rhijn in een flesch en geef hem hun voor hen alleen. Als gapers bij de drogisten

staan zij altijd met open mond. Hoe grooter een sneeuwbal wordt, des te meer sneeuw wil hij vatten en des te meer vuil sleept hij mee. Verwerven is de weg naar derven. Het begeerig volk zou de zee leegdrinken en de visch mede inzwelgen. Het is een slechte drank, die menschen nog dorstiger maakt, drinkt daarom nooit van de wateren der hebzucht. De wormen teelen het spoedigst voort in een volle meelkist, zet dan uw hart niet op wat zoo spoedig verderft en zuur wordt.

Wie heeft het niet gezien, dat menschen groote dwazen worden door groote bezittingen te verkrijgen. Als de ezel het te goed heeft, wil hij op het ijs dansen. Te veel licht maakt uilen blind. Heeft de boot te veel zeil en te weinig ballast, dan doet een koeltje ze kantelen. Te groot vuur aan den haard lei menig huis in de asch. Er waren er velen, die onder den last hunner eigen kleederen bezweken, die in hun eigen vel gestikt of door eigen rijkdom te gronde gericht zijn. Niet ieder weet in den top van den mast te zitten, zonder dat hij duizelig wordt. Goede dienaars maken niet zelden slechte meesters. Zet eene koe op een troon en het is met melk geven uit. Arm maar eerlijk is niet zelden in rijk maar een schelm verkeerd. Toen zij den haan op den torenspits zetten, riep hij de meiden op het erf niet meer wakker. De werfhond was een beste waker, maar toen men hem bottelier maakte beet hij zijn meester. De arend deed den schildpad geen dienst, toen hij hem het vliegen begon te leeren. Een paard dat voor den ploeg kostelijk is, is licht een knol voor een statiekoets van Baron van Wijk. Wie naar een hooge plaats wil trachten, moet voor den diepen val zich wachten. Beter bij den uil gezeten, dan met den valk gevlogen. In 't lage dal, geen zware val.

Wees met weinig hier tevreden,
 Schuw wat opzien baart en nijd,
 't Bootje heeft tot vrees geen reden,
 Als 't langs stille waat'ren glijdt.

Ik ben er zeker van, dat de massa geld, die iemand als last draagt, niet de beste maatstaf is voor zijn geluk, of het paard, dat het meest te trekken heeft, moet er het best aan toe wezen. Geen wufter kans dan goud en glans. Ik hoorde zeggen: de rijken eten de armen op, en de duivel eet de rijken op, en sedert weet ik niet, wie er het best aan toe is. Als de kikker levend wordt opgeslikt, is het eene keelgat hem niet beter dan het andere. Lage plaatsen zijn vochtig, maar als hooge plaatsen koud zijn, kies ik ze geen van beiden. Een driemaster is een begeerlijk schip, maar als hij op een zandbank of op een klip zit, ben ik liever kapitein aan wal. Beter eenmaal in den hemel en arm op den reisweg, dan honderdmaal niet verre van Gods koninkrijk, en telkens door de begeerlijkheden des rijkdoms verlokt. Delft's aardewerk, dat heel is, is beter dan gebarsten of gekramd porselein. Het is beter veilig te wonen aan Amsterdams niet welriekende grachten, dan in gedurige vrees voor uw leven in Java's gedurige specerijbosschen. Liever een tevreden nachtwacht dan een ellendig burgemeester. Het is in den Haag wel te wezen als men zelf maar wel is, maar zelfs in vorstenhuizen is het somber voor een bezwaard hart. Als de Prins van Oranje struikelt, valt hij niet zachter dan een gewoon burgerman. Ongelukken treffen iedereen, en de grootsten aan hen, die het grootste zijn. Als het waar is, dat zwemmers in diep water en klimmers in hooge boomen zelden op hun bed sterven, geef mij dan maar de ondiepe beek en het lage hout. Wanneer ik in de kerk van Haarlem door het groote orgel niet in slaap kan komen, heb ik liever een stroebos in de pottenkast tot legersteê.

Ten slotte is nog rijkdom zulk een zeepbel, en aanzien zulk een speelgoed, dat, wie wijs willen geacht worden, er niet om moeten kniezen. Ik wil zilver en goud geen slijk noemen, want daar ik het niet heb, zou ieder kunnen zeggen: gij zijt

als de vos, die de druiven voor zuur schold; maar dit weet ik uit de leelijke gezichten, die ik anderen trekken zag, dat er in rijkdom een goed deel zuurheid is. Een koningskroon is een slecht middel tegen hoofdpijn. Rijkdom en zorgen, sloten en kikkers gaan altijd en overal samen. Niemand weet, waar een ander de schoen wringt, maar dat hij wringt, blijkt uit het loopen aan ieder, die niet blind is.

Hij is het rijkst, die in zijn lot
De liefde zien mag van zijn God.

Na eer en staat komt nijd en haat. Geen zoet of er kan zuur op volgen. De nacht treedt den dag op den voet achteraan. Bovendien, al deze dingen vergaan bij het gebruik, en maken zich vleugelen, soms eer ze gebruikt zijn. De schoonste tulp en roos dorren na een kleine poos. Al 't wereldsche goed kent eb en vloed. Wie nog een dag te leven heeft, weet niet wat boven 't hoofd hem zweeft. Goed geluk en kostbaar glas, schitteren hel, maar breken ras. Met goed weêr en tij is 't licht sturen, maar niemand weet, hoe lang 't zal duren. Op zee noch aan 't strand, heeft iemand den wind in zijn hand. Ook wie in 't kostbaarst rijtuig rijdt, kan de open lucht tot slaapkamer krijgen. Geen water voor een goudvischkom, rest vaak waar eens de walvisch zwom.

Het gaat kwalijk om huizen van boter te bouwen in streken, waar de zon schijnt.

Nog één woord en ik wil er niet meer van zeggen. Indien al het geld in deze wereld een rol speelt, in de toekomst zal het niets te zeggen hebben. In de stad, welker straten zuiver goud zijn, gelijk doorzichtig glas, is ons wereldsch goud zonder glans en waarde. Een duimbreed hemelgrond is mij meer waard dan geheele aardsche koninkrijken. Eind goed al goed, en dat is mij de wijsheid, die ten eind toe steek houdt. Dit zijn mij

de ware schatten, die ons in den dood volgen en in den hemel genoten worden. Lezer, wat zegt gij er van? Bedenk, dat geen dijk de wateren des doods kan keeren. Het einde der wereldvreugd is het beginnen der eeuwige pijn. De tijd gaat en de dood komt. Ieder wereldling werkt hard, maar de bezoldiging der slavernij is de dood. Is dat het deel, dat gij voor u kiezen wilt? Zoo ja, dan kan Jan Ploeger u wel een „vaarwel” toeroepen, maar gij zult er niet te minder kwalijk om varen.

INHOUD.

	Bladz.
I. HUIS EN HAARD	1
II. GOEDHARTIGHEID EN VASTHEID VAN KARAKTER . . .	7
III. GEDULD	14
IV. BUURTPRAATJES	20
V. LET OP HET GETIJ	24
VI. WAKKERHEID	28
VII. LEDIGGANGERS	32
VIII. KERKELIJKE KEURMEESTERS	43
IX. GEDACHTEN OVER DEKKEN	51
X. GEBREKEN	56
XI. BETER GELATEN DAN GEDAAN	60
XII. SCHULD	65
XIII. IN HET ONGELUK	76
XIV. HOOP	81
XV. GELD UITGEVEN	87
XVI. EEN WOORD VAN LIEFDE EN LOF VOOR HUISMOEDERS .	92
XVII. MENSCHEN MET TWEE AANGEZICHTEN	103
XVIII. WENKEN VOOR HEN, DIE WENSCHEN VOORUIT TE KOMEN	110
XIX. GROOTSPREKEN	118
XX. WAT IK VOOR MIJ ZELVEN NIET ZOU KIEZEN	127
XXI. HOUD MOED DOE UW BEST	132
XXII. ZEER DOM VOLK	139
XXIII. JOHN PLOUGHMAN ALS HOLLANDER	148

